

panostaja
VUOSIKERTOMUS
2017

SISÄLLYSLUETTELO

- 03 YDINVIESTIMME JA TOIMINTATAPAMME
- 04 VUOSI 2017
- 06 SIJOITUKSET
- 08 GRANO
- 10 KOTISUN
- 12 KL-VARAOSAT
- 14 HELAKESKUS
- 16 SELOG
- 18 HEATMASTERS
- 20 MEGAKLINIKKA
- 22 COREHW
- 24 HALLITUS JA JOHTORYHMÄ
- 26 PANOSTAJA SIJOITUSKOHTENA

PANOSTAJAN KOLME KÄRKEÄ OMISTAJUUTEEN

KUMPPANI KASVUUN

Panostaja on aktiivinen kumppani kasvulle. Se tunnistaa kasvupotentiaalin, tukee omistamiensa yritysten kasvua ja luo työkaluja liiketoiminnan kehittämiseksi. Kasvun perustana ovat strateginen näkemys, asiakasymmärrys, vuorovaikutteinen valmentaminen, yhteistyö ja luottamus.

AKTIIVINEN KEHITTÄJÄ

Panostajalle omistaminen ja kasvu ovat vastuullista ja kestävää. Yrityksen kasvu seuraavalle tasolle vaatii pitkäjänteistä työtä kaikilta. Kumppanuus, jolla liiketoiminnan potentiaali saavutetaan, on jokaisen yrityksen kohdalla oma, ajasta riippumaton matka. Panostajan kanssa se toteutuu aktiivisen ja tavoitteellisen kehitystyön sekä ohjauksen kautta.

HYVÄN JOHTAMISEN YHTEISÖ

Panostajan omistamat yritykset ja valmentamat johtajat muodostavat yhteisön, joka tukee Panostajan toimintamallia ja sijoituskohteiden kehittämistä. Yhteisöön kuuluvat hyötyvät suoraan sparraamisesta, toiminnan mittaamisesta, koulutuksista ja parhaiden toimintatapojen leviämisestä. Yhteisö kasvaa orgaanisesti Panostajien mukana.

YDINVIESTIMME JA TOIMINTATAPAMME

Etsimme aktiivisesti yrityksiä, joilla on terve talous ja joiden uskomme nousevan tuellamme alansa kärkijoukkoon.

HANKINTA

- Sijoitusstrategian luominen
- Enemmistöosuuden ostaminen ja vähemmistöomistajien sitouttaminen
- Ostettavien yritysten liikevaihto tyypillisesti 5–50 miljoonaa euroa

KEHITTÄMINEN

- Sijoitusstrategian toimeenpano: kasvu, yritysostot ja operatiivinen tehokkuus
- Hallitus- ja strategiatyö
- Liiketoiminnan ja johtamisen kehittäminen: aktiivinen tuki, työkalut ja järjestelmät

IRTAANTUMINEN

- Jatkuva yrityskauppariippimarkkinan ja arvostustasojen seuranta
- Arvon nousun realisoiminen omistuksen myynnin yhteydessä
- Tavoitteena mahdollisimman hyvä tuotto sijoitetulle pääomalle

Liikevaihto

193,2 M€

Tilikauden tulos

6,9 M€

Henkilöstö

1 622

Osakekannan markkina-arvo

47,5 M€

AKTIIVINEN OMISTAJA KEHITTÄÄ JATKUVASTI MYÖS ITSEÄN

Juha Sarsama

Yli neljäkymmentä hallituksen kokousta, useita uusia kontakteja ja mielenkiintoisia yrityksiä, sekä monia nähtyjä neuvotteluhuoneita yhdessä yrityskauppaneuvonantajien ja juristien kanssa. Taas on takana yksi työntäyteinen vuosi, jonka aikana olen saanut oppia paljon. Parasta tässä työssä ovat ne kaikki mielenkiintoiset ja osaavat ihmiset, joita saan tavata ja joiden kanssa saamme Panostajassa työskennellä. Kiitos teille yhteistyöstänne!

Yksi Panostajan toimintaa määrittävistä perusasioista on toimintamme kehittäminen niin, että aktiivinen omistaminen tuo aidosti lisäarvoa sijoituskohteisiimme. Tällä hetkellä markkinoilla on arviolta noin miljardin euron verran sijoittamatonta pääomaa tarjolla PK-sektorin yrityksille. Mikäli yhtiössä tavoitellaan rahaa kasvamiseen, sitä kyllä on. Pelkkä rahoitus ei kuitenkaan ole tae kehitykselle, saati menestykselle. Me Panostajassa investoimme tänäkin vuonna merkittävästi johtamisjärjestelmiemme kehittämiseen ja samalla tarjosimme monin erin tavoin sijoituskohteidemme henkilöstölle mahdollisuuksia kehittymiseen. Omistajan on kehityttävä yritysten mukana asioita ennakoiden.

Panostaja työskenteli puolitoista vuotta valmistellessaan ja neuvotellessaan korkean suorituskyvyn elektroniikkaa tekevän CoreHW Oy:n ostoja. Prosessi otti aikansa, sillä kyse ei ollut vain rahoitustarpeesta, vaan halusta aktiivisesti kehittää yhtiötä. Mietimme yhdessä CoreHW:n kanssa, mistä yhtiössä on pohjimmiltaan kysymys ja missä sen keskeisimmät haasteet ovat. CoreHW alkaa olla henkilöstönsä ja liikevaihtonsa puolesta jo sen kokoinen, että se hyötyy merkittävästi johtoryhmän ja hallituksen roolien selkeyttämisestä. CoreHW on kannattava yritys, jossa perusasiat ovat kunnossa. Panostajan mukaantulo lisää kierroksia, ja strategisen riskinoton kautta haemme kasvua ja läpimurtoa omalla tuotteella.

Omistajalle kuuluvat myös vaikeat ratkaisut, joilla kannetaan vastuu virheellisistä arvioista ja oletuksista. Alkuvuodesta jouduimme tekemään raskaan päätöksen hakea Takoma Oyj konkurssiin, joka vietiin läpi arvojemme mukaan läpinäkyvästi ja vastuullisesti. Kaikki sidosryhmät pidettiin tietoisina prosessin eri vaiheista ja osa työpaikoista saatiin säästettyä, kun konkurssipesä myytiin eteenpäin.

Vuosi 2017 oli Granon kannalta erityisen merkittävä vuosi. Olimme Panostajan päässä jo kokeneet, että Granossa kehitystyö oli jo saatu lähes valmiiksi. Kuitenkin kun keväällä 2017 tarjoutui mahdollisuus tehdä vielä yksi konsolidointikierron Suomessa, lähdimme siihen mukaan ja se vietiinkin onnistuneesti läpi. Yritystojen tiellä jatkaminen vielä yhdeksän vuoden omistuksen jälkeen oli iso päätös Panostajalle, mutta se kannatti. Yritystostutuksen aikana Grano osti kuusi yritystä ja niiden myötä sen mittaluokka 1,5-kertaistui.

Tilikauden päättymisen jälkeen viimeistelimme päätöksen myydä KotiSunin osakekanta kokonaisuudessaan CapManin hallinnoimalle rahastolle. Olemme olleet erittäin tyytyväisiä sijoitukseemme KotiSuniin. Vuonna 2014 laadimme yhdessä yhtiön johdon kanssa kunnianhimoisen strategian, jota toteutimme kuluneina vuosina määrätietoisesti. Nyt olemme yhdessä päässeet tavoitteisiimme ja on oikea aika luopua omistuksestamme. Haluan kiittää koko KotiSunin henkilöstöä erinomaisesta työstä ja opettavaisesta yhteisestä matkastamme.

Uutta tilikautta mennään jo vauhdilla eteenpäin tätä kirjoittaessani. Talouden myönteinen vire tuntuu jatkuvan ja viimeisimpien kyselyiden mukaan PK-yritysten odotukset ovat erinomaisella tasolla. Tämä tulee tarkoittamaan myös Panostajalle vilkasta vuotta.

VUODEN TAPAHTUMAT

VASTUULLISUUS

Keväällä vietiin läpi vastuullisen sijoittamisen projekti, jonka tuloksena taloudellisten näkökohtien lisäksi myös ympäristöön, sosiaaliseen vastuuseen ja hyvään hallintotapaan liittyvät tekijät (ESG) otetaan vastaisuudessa systemaattisemmin huomioon sijoituspäätöksissä ja sijoituskohteita kehitettäessä. ESG-asioiden läpikäynti on integroitu sijoitusprosessin joka vaiheeseen, sijoituskohteen ensianalyysistä aina exiittiin asti. Omistajalla noudatetaan yhtiökohtaista yritys vastuukehityssuunnitelmaa.

COREHW:N OSTO

Panostajan tuorein sijoitus on CoreHW Group, johon sijoitettiin syyskuussa. CoreHW tekee korkean suorituskyvyn elektroniikkasuunnittelua. Kannattavan ja nykyaikaisen perusliiketoiminnan lisäksi yrityksellä on tuotteistamisessa suuria mahdollisuuksia. CoreHW:ssa vaikutuksen Panostajaan teki poikkeuksellisen hyvä, osaava ja fiksu johto, johon syntyi vahva luottamus, sekä korkean teknologia-osaamisen tuomat mahdollisuudet Internet of Things -sovellusten kasvaessa.

MENTOROINTI

Tänä vuonna Panostajan yhtiöiden osaamisen kehittämiseen ja jakamiseen panostettiin aloittamalla MPS:n kanssa yhteistyössä Cross Company -mentorointiohjelma. Mentorit ja mentoritavat ovat yhtiöiden toimitusjohtajia ja johtoryhmien jäseniä.

ADVISORY NETWORK

Panostaja rakensi verkoston vahvistamaan omaa ja sijoituskohteidensa osaamista ja tietoutta vallitsevista sekä tulevista trendeistä. Advisory Networkin ensimmäisen tapaamisen teemana olivat tekoäly ja robotisaatio sekä niiden vaikutukset liiketoimintaan ja johtamiseen. Verkosto tulee vastaisuudessa kokoontumaan muutaman kerran vuodessa aina tietyn teeman ympärille. Verkosto koostuu kokeneiden liikkeenjohtajien lisäksi viidestä milleniaali -sukupolven edustajasta. Jäsenet pääsevät halutessaan osallistumaan Panostajan yhtiöiden kehittämiseen muutenkin, esimerkiksi hallitusroolissa.

KOTISUNIN MYYNTI

Tilikauden päättymisen jälkeen tehtiin päätös KotiSun Groupin myynnistä. Kaupassa CapManista tuli KotiSun Groupin pääomistaja Suomen Teollisuussijoitus Oy:n ja työeläkevaikutusyhtiö Varman kanssa. Ennen kauppaa Panostajan omistusosuus yhtiöistä oli 56,6 prosenttia. Panostaja-konserni tulee kirjaamaan kaupan toteutumisen jälkeen arviolta noin 33 miljoonan euron myyntivoiton ennen veroja.

PANOSTAJA OMISTAA YRITYKSIÄ USEALTA TOIMIALALTA

GRANO

Grano on sisällön- ja aineistonhallinnan vahvin tekijä Suomessa. Se valmistaa digi- ja printtipalveluihin liittyviä tuotteita, markkinointia ja ratkaisuja, jotka helpottavat sekä kehittävät asiakkaiden liiketoimintaa.

Panostajan omistusosuus **52,8 %** Sijoitusvuosi **2008** Liikevaihto **105,3 M€**

kotisun
Huolettomampaa asumista

KotiSun tarjoaa käyttövesi-, lämpöverkko- ja viemärisaneerauksia sekä Kotivo -sovelluksella kiinteistöjen lämmityksen optimointia. Yritys on alan suurin ja tunnetuin toimija Suomessa.

Panostajan omistusosuus **56,6 %** Sijoitusvuosi **2014** Liikevaihto **42,5 M€**

Osakkuusyhtiöt

Spectra
Panostajan omistusosuus Spectrasta 39 %
Toimitusjohtaja Olli Plaketti

Ecosir Group
Panostajan omistusosuus Ecosir Groupista 38,6 %
Toimitusjohtaja Mauri Leponen

Juuri Partners
Panostajan omistusosuus Juuresta 20 %
Toimitusjohtaja Samuli Sipilä

megaklinikka

Megaklinikka on uudenlaisen palvelukonseptin hammaslääkäriasema, joka tarjoaa kaikki hammashuollon palvelut yhdellä käynnillä. Megaklinikan toiminnanohjausjärjestelmää myydään myös lisensoituna palveluna.

Panostajan omistusosuus **79,8 %** Sijoitusvuosi **2015** Liikevaihto **6,0 M€**

HM HEATMASTERS
40 years of heat treatment
the wizards of metal

Heatmasters on johtava lämpökäsittelypalveluiden ja -laitteiden toimittaja Euroopassa 40 vuoden kokemuksella.

Panostajan omistusosuus **80 %** Sijoitusvuosi **2007** Liikevaihto **5,3 M€**

HELAKESKUS

Helakeskus on helojen maahantuontiin ja palveluihin erikoistunut yritys. Helavalikoima koostuu kalusteteollisuuden helatarvikkeista.

Panostajan omistusosuus **100 %** Sijoitusvuosi **2007** Liikevaihto **8,9 M€**

KL-VARAOSAT
Mercedes-Benz & Volvo varaosat erikoisliike

KL-Varaosat on Mercedes-Benz, BMW ja Volvo -henkilöautojen alkuperäisvaraosien ja tarvikkeiden maahantuontia, tukkukauppaa ja jälleenmyyntiä harjoittava erikoisvaraosaliike.

Panostajan omistusosuus **75 %** Sijoitusvuosi **2007** Liikevaihto **13,5 M€**

SELOG

Selog on sisäkattomateriaalien tukkuliike, joka palvelee alan urakoitsijoita ja asentajia sekä rautakauppoja ja rakennusliikkeitä.

Panostajan omistusosuus **60 %** Sijoitusvuosi **2012** Liikevaihto **10,8 M€**

CoreHW

CoreHW tarjoaa langattomissa teknologioissa käytettävien radiotaajuus (RF)-mikropiirien ja antennien suunnittelu- ja konsultointipalveluita.

Panostajan omistusosuus **63 %** Sijoitusvuosi **2017** Liikevaihto **1,0 M€***
*12 kk

GRANO INVESTOI KASVUUN

Grano palvelee asiakkaitaan kehittämällä digi- ja printtipalveluihin liittyviä tuotteita, markkinointia ja ratkaisuja.

Menneellä tilikaudella Grano jatkoi uudistumisen ja kasvun tiellä. Vuoden tärkeimmät teemat olivat uuden strategian vieminen käytäntöön sekä kasvustrategian mukaiset yritysostot.

Strategian taustalla on vastaaminen ennakoiden asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin. Ostokäyttäytymisen muutos ja digitalisoituminen nähdään Granolla mahdollisuuksina. Toimivan ydinliiketoiminnan tueksi on rakennettava uusia toimintoja, sillä pitkällä tähtäimellä painoliiketoiminta on laskussa. Uudistusten kulmakiveksi on muodostunut Granon palveluvalikoiman asiakaslähtöisempi tuotteistaminen. Grano asemoi itsensä markkinoilla sisältö palveluna -strategian mukaisesti.

PAINOTUOTEMYNNISTÄ ASIAKKAAN MYYNTIÄ KASVATTAVAKSI KUMPPANIKSI

Palveluiden tuotteistaminen ja uusi positio ovat tarkoittaneet uudelleen organisoitumista ja investointeja erityisesti kysynnän kasvattamiseen sekä tehokkaampaan asiakastyöhön. Uusi myynnin malli, valtakunnallinen asiakaspalvelu ja myynnin osaamisen lisääminen käynnistivät muutoksen jossa tilaus-toimitusketju -ajattelu vaihtui proaktiiviseen ja aktiivisempaan asiakastyöhön, joka mahdollistaa myös uusasiakashankitaa.

Grano jaotteli asiakkaansa ostokäyttäytymisen mukaan eri kategorioihin, jotta myynnin resurssit ja markkinointiviestintä voidaan vastaisuudessa kohdistaa paremmin. Asiakkaiden ohjaaminen vastaisuudessa enenevässä määrin digitaalisiin kanaviin lisää kustannustehokkuutta ja mahdollistaa tuotteiden tilaamisen ympäri vuorokauden. Osana automaatioasteen parantamista ja digitaalisia ratkaisuja Grano avasi syksyllä oman verkkokaupan, Grano Shopin.

Grano investoi brändin tunnettuuden kasvattamiseen. Markkinointi integroitiin osaksi uudistuvaa myyntiä. Tilikauden aikana Granon tunnettuus kasvoi merkittävästi ja liidituotantoputki saatiin kasvuun

MARKKINAJOHTAJA VALTASI ALAA ENTISESTÄÄN YRITYSOSTOKIMARALLA

Granon vuoteen kuului kuusi yrityskauppaa. Nämä vauhdittivat liikevaihdon kasvua orgaanisen kasvun rinnalla. Granon liikevaihto kasvoi katsauskauden päättyessä 105 miljoonaan euroon. Henkilöstömäärä nousi yritysostojen myötä 800 hengestä 1 100 henkeen.

Granon tytäryhtiö Grano Diesel osti helsinkiläisen luovan mainostoimiston Planeetta 10 Oy:n sekä sen tytäryhtiön Planeetta 10 Consulting Oy:n, jotka ovat molemmat taktiseen markkinointiin erikoistuneita toimijoita. Länsi-Suomessa Grano vahvisti markkina-asemaansa ostamalla Helsingin lisäksi myös Turussa toimivan painotalon Finepress Oy:n. Grano panosti lisäksi myymälän ja kaupan markkinointiratkaisuihin sekä brändien ja yritysilmien uudistamiseen ostamalla kuopiolaisen valomainoksia ja myymäläilmeitä toteuttavan Kuopion Neon 2 Oy:n. Kesällä Granoon liitettiin Brand Factory Oy, joka on erikoistunut suurkuvatoteutuksiin ja erityyppiin teippauksiin. Syyskuussa Grano hankki Lönnberg Painot Oy:n koko osakekannan. Lönnberg on erikoistunut korkealuokkaiseen painamiseen, pakkausliiketoimintaan sekä myymäläratkaisuihin. Sillä on vahva jalansija pääkaupunkiseudulla ja lisäksi toimintaa Pohjois-Pohjanmaalla. Lönnberg -kaupan myötä Grano-konserniin siirtyi 300 uutta työntekijää.

Tehtyjen yritysostojen myötä syntyneitä päällekkäisyyksiä purettiin syksyllä. Yhtiö toteutti laajat yhteistointaneuvottelut, jotka koskivat yli sataa henkilöä. Tehostamisella haetaan 4 miljoonan euron säästöjä vuositason. Tilikauden aikana ostetut yritykset fuusioidaan Granoon tai sen tytäryhtiöön Grano Dieseliin. Fokus on Granon uuden Sisältö palveluna -strategian toteuttamisessa sekä Granon brändipääoman kasvattamisessa. Toimintojen keskittäminen Grano-brändin alle on asiakkaille selkeintä ja he saavat yhä kattavammat markkinointi- ja sisältöpalvelut yhden luokun -periaatteella.

Grano avasi oman verkkokaupan, Grano Shopin.

Liikevaihto
105,3 M€

Jaakko Hirvonen,
toimitusjohtaja

Kingdam mullistaa tuotekuvauksen

Granon sisäinen startup Kingdam on vahvasti mukana ajamassa digitaalista disruptiota ja muuttamassa tuotekuvauksen ja tuotetiedon hallinnan malleja. Kyseessä on tuotekuvauksen, valaisuratkaisun ja PIM-järjestelmän (Product Information Management) yhdistävä kokonaisuus.

Omaksi startupiksi Granon innovaatioyksikön kautta ponnistanut hanke sai alkunsa ongelmasta, joka on monille Granon asiakkaille yhteinen. Nopeasti kehittyvässä digitaalisessa maailmassa yritysten tuotetiedon ja tuotekuvaamisen prosessit ovat monesti kehityksestä jäljessä. Kingdam tarjoaa kokonaisratkaisun tuotekuvaamiseen ja tuotetiedon rikastamiseen, sekä näiden julkaisuun monikanavaisessa ympäristössä. Tavoitteena on tuottaa asiakkaille säästöjä useissa eri tuotekuvausprosessin vaiheissa ja laskea kuvakohtainen hinta murto-osan perinteisiin malleihin verrattuna.

Yritykset, joilla on laaja tuotevalikoima hyötyvät erityisesti kustannustehokkaasta tavasta hallinnoida verkkokauppansa tuotekuvia. Kingdamilla on valaisuteknologiaan liittyvä patenttihakemus vireillä ja kokonaisuus julkaistiin tämän vuoden startup-tapahtuma Slushissa.

Henkilöstö
1 122

KOTISUN LAAJENSI TOIMINTAANSA SUOMESSA JA AVASI TOIMIPISTEEN RUOTSIIN

KotiSun tarjoaa käyttövesi-, lämpöverkko- ja viemärisaneerauksia pääsääntöisesti omakotitaloille, mutta myös isommille kohteille.

KotiSun laajensi toimintonsa vuonna 2017 avaamalla uusia toimipisteitä, varsinkin viemäri liiketoiminnan yksikössä. Suomessa uudet toimipisteet avattiin Kuopioon, Seinäjoelle, Ouluun ja Lappeenrantaan. Kotimaisen kasvun lisäksi toimintaa laajennettiin myös Ruotsiin avaamalla toimipiste Taalainmaalle. Ensi tilikaudella toimintaa on tarkoitus laajentaa Ruotsissa entisestään.

Tuloskehitys vuonna 2017 oli erittäin hyvää ja asetetut tavoitteet saavutettiin. Henkilöstömäärä nousi yhteensä noin sadalla hengellä. Rekrytointi ja uuden henkilöstön koulutus vaativat kovaa työtä, ja erityisesti Itä-Suomessa rekrytointi oli jokseenkin haastavaa. Asiakassegmenttien suhteen saatiin myös aikaan laajennusta. Aiemmin KotiSun on keskittynyt omakotitalojen saneerauksiin, mutta nyt toimintaa on laajennettu kattamaan myös kiinteistöpuolta, aina rivitaloista isoihin lomakeskuksiin asti.

Kasvun myötä myös palvelutarjontaa on laajennettu ja strategiaa hiottu tukemaan kansainvälistymistä. Tulevalla tilikaudella palvelutarjontaa ja strategiaa kehitetään entisestään, ja kehitystä tulee tapahtumaan myös palveluiden digitalisaation suhteen.

ENERGIANSÄÄSTÖ ON YHTEISKUNNALLINEN TEKO Ympäristöön liittyvät vastuut otetaan tarkasti huomioon KotiSunin toiminnassa. Jätteiden käsittely ja jätehuolto hoidetaan asianmukaisesti. Uutena palveluna KotiSun tarjoaa asiakkailleen mahdollisuutta ottaa käyttöön energiansäästöratkaisuja tuottava lämmityksenohjausjärjestelmä Kotivo, joka muokkaa tilan lämmitystä tunneittain. Kyseinen järjestelmä laskee lämmityksen vuosikulutusta huomioimalla tuntikohtaisia vaihteluita ja mahdollisia sähköpiikkejä. Kotivo on kotimainen, Joensuussa kehitetty järjestelmä, jonka KotiSun osti vuosi sitten.

TULEVAISUUDESSA PANOSTETAAN MYÖS MUIDEN POHJOISMAIDEN VALLOITTAMISEEN

Ensi vuodelle on asetettu entistä kovempia tavoitteita. Kasvua tavoitellaan kaikissa kolmessa KotiSunin yhtiössä. Yhtiöt ovat keskittyneet viemäreiden saneerauksiin ja huoltoihin, käyttövesiin ja lämmitykseen, sekä energiahallintaan ja sähkösaneerauksiin. Kaikki yhtiöt ovat valtakunnallisia toimijoita.

Toimialan tulevaisuus näyttää hyvältä, sillä korjausvelka kasvaa koko ajan. Talot vanhenevat, ja etenkin 60–80-lukujen välillä rakennetuissa omakotitaloissa on käytetty riskimateriaalina pidettyä rautaa putkistoissa, joka saattaa ajan myötä syöpyä. Panoksia laitetaan myös kansainvälistymiseen tulevina vuosina, ja tavoitteena on Ruotsin lisäksi laajentua myös muualle Pohjoismaihin.

KOTISUN GROUPIN OMISTUS SIIRTYY CAPMANIN OMISTAMALLE RAHASTOLLE

Panostaja allekirjoitti loppuvuodesta yhdessä muiden KotiSun Groupin omistajien kanssa sopimuksen koko yhtiön osakekannan myynnistä CapManin hallinnoimalle CapMan Buyout -rahastolle. Kaupan toteutuminen edellyttää kilpailuviranomaisen hyväksyntää, mutta odotettavasti kauppa viedään päätökseen tammikuun 2018 lopussa.

KotiSun on ollut Panostajan omistuksesta vuodesta 2014 lähtien. Heti omistussuhteen alkumetreillä yhtiön johdon kanssa laadittiin kunnianhimoisen strategia, jota toteutettiin määrätietoisesti. Panostajan omistusaikana KotiSunin toiminta laajentui voimakkaasti uusiin palveluihin sekä maantieteellisesti uusille alueille. Panostajan omistusaikana yhtiön liikevaihto ja liikevoitto kolminkertaistuivat.

Lämmityksenohjausjärjestelmä Kotivo säästää energiankulutuksessa.

Liikevaihto
42,5 M€

Henkilöstö
422

Jesse Tauriainen,
KotiSun Viemäri-
palveluiden toimitusjohtaja

KotiSun otti harppauksen lahden toiselle puolelle

KotiSun löysi sopivan yhteistyökumppanin Ruotsista Taalainmaalta, joka sijaitsee Keski-Ruotsissa Tukholmasta luoteeseen. Tarkoituksena on laajentaa toimintaa tulevina vuosina myös muualle Ruotsiin. Ensimmäiset kuukaudet ovat kulminoituneet Suomessa käytetyn toimintamallin soveltamiseen toimivaksi myös Pohjanlahden toisella puolella. Tähän mennessä asiakaskokemukset ovat olleet positiivisia.

Ruotsin toimipistettä on tuettu hyödyntämällä Suomen hankintakanavia. Suomesta on myös viety paljon laitteita, osaamista ja kalustoa Ruotsiin. Myös Ruotsin toimipisteen työntekijöiden koulutukset tehtiin aluksi Suomessa. Työntekijöiden rekrytoiminen Ruotsista oli haastavaa, ja myös teknisiltä ominaisuuksiltaan ruotsalaiset talot ovat erilaisia verrattuna suomalaisiin.

Matkaan on kuulunut paljon haasteita, selvitystyötä ja oppimista. Tulevaisuus on ison työn takana eikä tie ole helppo, mutta KotiSunilla uskotaan omaan toimintamalliin ja oikeanlaiseen työskentelyyn haasteiden ratkaisemisessa, myös lahden toisella puolella.

UUSIEN TOIMIPAIKKOJEN MYÖTÄ AIDOSTI VALTAKUNNALLISEKSI TOIMIJAKSI

KL-Varaosat on BMW:n, Mercedes-Benzin ja Volvon alkuperäisvaraosien toimittaja suurelle osalle suomalaisista korjaamoyrittäjistä sekä kuluttaja-asiakkaista.

KL-Varaosat pani vuoden tärkeimmät panoksensa ServicePartner -korjaamoketjun ja uuden varaosa-verkkokaupan kehittämiseen. Uudessa varaosaverkkokaupassa auton rekisterinumeron perusteella löytyvät oikeat varaosat. Sähköinen kauppa onkin piristynyt uudistusten myötä.

Tilikauden hyvää tulosta pohjustettiin jo aiempi-
na vuosina avaamalla uudet toimipisteet Raisioon ja Vantaalle, sekä lisäämällä merkkitarjontaan BMW:n ja Mercedesen rinnalle Volvo vuonna 2015. Merkittävin haaste menneellä tilikaudella oli leuto talvi. Talven varaosakauppaa piristämään riittäisi vain parin viikon pakkasjakso.

Tulevalla tilikaudella toiminnan laajentaminen jatkuu ja tuotevalikoima laajenee. Strategisen toiminnan keskiössä on myös ServicePartner -verkoston laajentaminen.

SÄHKÖAUTOT TEKEVÄT TULOAN

Merkittävimmät muutokset toimialalla näkyvät autokannassa. Suomessa on keski-ikältään verrattain vanha, noin 2,6 miljoonan auton henkilöautokanta. Sähköautojen määrän kasvuun on KL-Varaosilla varauduttu. Panoksia on laitettu erityisesti partnerikorjaamojen kouluttamiseen, jotta sähköautojen huollon osaaminen ja työturvallisuus ovat kunnossa. On tärkeää, että kyky palvella uusiutuvaa ja muuttuvaa autokantaa säilyy.

Automerkit, joihin KL-Varaosat toimittaa varaosia, ovat aktiivisia sähkö- ja hybridautojen kehittämisessä. Mercedes-Benz ja BMW panostavat erityisesti ladattaviin hybrideihin. Volvo on puolestaan ilmoittanut, että vuodesta 2019 alkaen se ei tuo enää markkinoille pelkällä polttomoottorilla varustettuja uusia malleja.

HENKILÖSTÖN OSAAMISTA VAALITAAN TARKASTI

Tulevalla tilikaudella tietojärjestelmiä, toimintatapoja ja asiakaspalvelua kehitetään edelleen. Aiemmin tehtiin koko henkilöstön kattanut kartoitus, jossa käytiin läpi osaaminen ja toimenkuvat. Näiden tietojen pohjalta on kehitetty työvälineitä ja työskentelytapoja. Tarkoituksena on kyetä vastaamaan mahdollisimman hyvin tuleviin haasteisiin. On erityisen tärkeää, että kyky palvella uusiutuvaa ja muuttuvaa autokantaa säilyy. KL-Varaosat kannustaa ja mahdollistaa yhteistyökumppaneidensa jatkuvaa oppimista.

VASTUULLISUUS LÄHTEE SISÄLTÄ PÄIN

Erikoistavaroiden tukkukauppaa ohjaavat monet säädökset, jotka mm. asettavat reunaehdoja palavien nesteiden tai akkujen kuljettamiseen. KL-Varaosat panostaa säästöjen lisäksi vastuullisuuteen myös muissa turvallisuusasioissa. Kaikkien toimipaikkojen säännölliset työturvallisuuskartoitukset ja niiden järjestelmällinen käsittely ovat toiminnan kulmakiviä.

Yhteiskunnallista vastuullisuutta vaalitaan opiskelijaj- ja koululaisyhteistyön muodossa. Vuonna 2017 KL-Varaosien hallitus toteutti digiprojektin tamperelaisen korkeakouluopiskelijoiden kanssa, ja yhtiö osallistui Kauppakamarin Yritysappro -hankkeeseen. Tilikauden loppupuolella oltiin mukana myös nuorkauppakamarin Tuhat nuorta johtajaa- hankkeessa. Yhteistyöprojektien lisäksi KL-Varaosat on tarjonnut koululaisille mahdollisuuden suorittaa työelämään tutustumista.

KL-Varaosat kannustaa ja mahdollistaa yhteistyökumppaneidensa jatkuvaa oppimista.

Liikevaihto
13,5 M€

Henkilöstö
48

Juha Kivinen,
toimitusjohtaja

Käyntikorttina korjaamo- ja asiakastilat

KL-Varaosien ServicePartner -yhteistyö auttaa korjaamoja menestymään. Erikoisosaamisen jakamisen lisäksi yhteistyön kulmakivenä ovat jatkuva osaamisen kehittäminen, erilaiset työkalut sekä markkinoinnin tuki. Laadun, taloudellisuuden ja asiakaspalvelun lisäksi on tärkeää pitää huolta myös korjaamojen ulkonäön ja ympäristön tarjoamasta asiakaskokemuksesta. Tästä syystä ServicePartner -yhteistyöhön kuuluu usein myös korjaamojen sisä- ja ulkoilmeen viimeisteleminen.

Vuonna 2017 ServicePartner Moottorikoneistus Ojala Kaarinasta sai uuden ilmeen vastaanottotilaansa sekä korjaamon puolelle. ServicePartner -ketjulla on olemassa valmis paketti sisustus- ja julkisivu-uudistuksiin käytettävissä olevia elementtejä. Tilojen ehostuksen valmistelussa on tarvittaessa hyödynnetty Granon 3D-suunnittelua, jossa uudet visuaaliset elementit saadaan rakennettua sisään 360° kuvaesitykseen. Pienellä sparrauksella muutoksen esisuunnittelu on helppoa, ja projekti uuden ilmeen saavuttamiseksi käynnistyy ja viedään loppuun sutjakkaasti. KL-Varaosat auttaa mielellään niin pienissä yleisilmeen piristyksissä kuin koko korjaamon ulkoasun täydellisessä uudistamisessa.

ENNENNÄKEMÄTÖNTÄ TOIMITUSVARMUUTTA HENKILÖSTÖHAASTEISTA HUOLIMATTA

Suomen Helakeskus on tukkukauppa ja maahantuojaja, jonka tuotteita tarvitaan kaluste- ja huonekaluteollisuuden lisäksi myös puuseppien pajoissa.

Helakeskuksen vuosi 2017 on parittomien vuosien tapaan ollut messuvuosi. Helakeskus oli mukana tutustumassa alan trendeihin ja kehitykseen maailman suurimmilla kylpyhuone tarvikkeiden ISH-messuilla Frankfurtissa sekä kalusteheloen Interzum -messuilla Kölnissä. Myös Suomessa järjestetään parittomina vuosina Jyväskylän puumessut, joissa Helakeskus oli tänä vuonna kolmatta kertaa näytteilleasettajana. Rakentamisen kasvu näkyi Jyväskylän messuilla positiivisena tunnelmana. Myös Helakeskuksen toimipisteellä Seinäjoella järjestettiin jälleen tänä vuonna suosittu Open House -tapahtuma.

Vaikka vuoteen on kuulunut innostavia messureissuja ja rakennuslakien nosteessa, ei Helakeskus päässyt vuoden tuottotavoitteeseen. Isoimmat haasteet koettiin henkilöstöpuolella. Pienessä organisaatiossa kahden myyjän lähteminen ja yhden ostopäällikön eläköityminen, sekä huonekalupuolen päällikön pitkä, tapaturmasta johtuva sairausloma ovat jättäneet tulokseen jälkensä. Rekrytointi ja uusien myyjien kouluttaminen on vienyt tänä vuonna aikaa ja energiaa, mutta onnistuneet rekrytoinnit kantavat varmasti hedelmää ensi vuoden puolella.

Haasteita tänä vuonna on ollut myös raaka-aineiden hintojen suhteen, sillä metallien hinnat ovat nousseet. Suuressa osassa Helakeskuksen tuotteista on metalleja.

TOIMITUSVARMUUTTA YHDISTETTYNÄ YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISEEN OTTEeseen

Helakeskuksesta on hiljattain kuoriutunut tavallaan varastoiva kuriiri – toimitusvarmuus on sitä luokkaa, että tänään jätetty tilaus on asiakkaalla huomenna tai viimeistään ylihuomenna. Tilauskanta on usein vain noin kaksi tuntia. Perinteisten helojen lisäksi Helakeskus on tuonut mittavalmiita keittiö- ja kylpyhuonetasoja. Nämä mitta-

tilauskomposiittitasot saivat erityisen hyvän vastaanoton Jyväskylän puumessuilla.

Pakkausmateriaalien kierrätykseen on kiinnitetty Helakeskuksessa erityistä huomiota. Tänä vuonna otettiin käyttöön biojätelajittelun lisäksi myös kirkasmuovilajittelu.

KOTIMAISEN HUONEKALUTEOLLISUUDEN KATO ON VAATINUT SOPEUTUMISTA

Helakeskuksen maahantuomia tuotteita ei juurikaan valmisteta Suomessa. Samalla maahantuontialalla toimii Suomessa tusina yrityksiä, joista Helakeskus on kolmanneksi suurin. Noin 40 vuoden kokemuksella markkina-asemaa voi turvallisesti sanoa vakiintuneeksi. Helakeskus tuo noin 70% tuotteistaan Euroopasta, pääosin Italiasta, Saksasta, Itävallasta ja Espanjasta.

Helakeskuksen asiakkaat ovat perinteisesti olleet kylpyhuone- ja keittiökäytöteollisuuden lisäksi myös huonekaluteollisuudesta. Siinä missä kalusteteollisuuden asema on vakaa, on kotimainen huonekaluteollisuus vähentynyt merkittävästi jo pidemmän aikaa. Tästä syystä Helakeskuksen on täytynyt etsiä uutta markkinarakoa. Tällainen kanava onkin löydetty kuluttajarajapinnasta kauppahalleista, jotka myyvät Helakeskuksen maahantuomia tuotteita ns. tee-se-itse -tekijöille. Uusien myyntikanavien etsiminen on jatkuva prosessi.

Noin 40 vuoden kokemuksella Helakeskuksen markkina-asemaa voi turvallisesti sanoa vakiintuneeksi.

Liikevaihto
8,9 M€

Henkilöstö
23

Hannu Rantanen,
toimitusjohtaja

Toimitusvarmuutta yhteistyön kautta

Helakeskus on tehnyt Kankarin Kaluste Oy:n kanssa pitkäaikaisia tuote- ja toimitussopimuksia, jotka takaavat voimakkaassa kasvussa olevalle kalustetehtaalte selvää etua niin hintojen kuin toimitusvarmuudenkin suhteen. Käytännössä Helakeskus pitää varastollaan Kankarin Kalusteen tarvitsemia materiaaleja valmiina niin, että tilauksen saapuessa voidaan toimia erittäin nopeasti.

Lukuina vuonna 1980 perustetun Kankarin Kalusteen toiminta on vaikuttavaa. Kylpyhuonekalusteiden nimikkeitä on noin 800, joihin erityyppisiä kaappeja on tehty yhteensä n. 50 000 per vuosi. Kylpyhuoneiden lisäksi Kankarin Kaluste on tehnyt noin 4 000 asunnon keittiöt ja komerot. Kankarin Kalusteella ei ole omia brändejä, vaan he ovat tunnettujen brändien luottovalmistaja. Asiakkaina heillä on mm. IDO ja Gustavsberg.

RAKENTAMISEN KIIHTYMINEN NÄKYÄ MYÖS SISÄKATTOBISNEKSESSÄ

Selog on erikoistunut alakattojen pinta- ja kannatinrakenteisiin, joita se toimittaa eritoten sisäkattorakentamisen ammattilaisille, mutta myös rakennus- ja maalausliikkeille sekä rautakaupoille.

Selogin vuosi 2017 eteni suunnitelmien mukaan. Tulos kehittyi hyvin, eikä henkilöstössä tapahtunut muutoksia. Nykyinen henkilökunta on osaava ja sitoutunut. Töitä tehdään hyvässä hengessä.

Panoksia pantiin nykyisten asiakkaiden palvelemiseen ja tulokunnosta huolehtimiseen. Myös palvelua parannettiin entisestään.

Strategiaa uudistetaan jonkun verran joka vuosi. Kuitenkaan suuriin linjoihin ei menneellä tilikaudella puututtu. Asiakasपालaute vuodelta 2017 on ollut erinomaista.

Tuotepuolella tapahtui jonkun verran uudistumista. Vanhoja tuotteita korvattiin uusilla, paremmilla tuotteilla, ja täysin uusiakin nimikkeitä otettiin listoille. Varsinkin puurima- ja metallipuolelle saatiin uusia toimittajia. Etenkin tuontipuolella etsitään jatkuvasti lisää uusia tuotteita Euroopasta.

YHTEISKUNNALLISUUS NÄKYÄ NIIN KIIERRÄTYKSESSÄ KUIN KORIPALLOSSAKIN

Selogin varastossa on optimoitu eri materiaalien kierrätys, esimerkiksi pahvin ja puun kierrätys. Myös lavat, joilla tavaraa tulee varastoon, kierrätetään.

Selogin toimitusjohtaja Simo Tuokko on pelannut ja valmentanut koripalloa jo pitkään. Myös osa Selogin asiakkaista on entisiä koripallon pelaajia. Tästä syystä on ollut melko luontaista, että koripallo näkyy ja kuuluu myös Selogin toiminnassa – yritys järjestää kerran vuodessa katukoristurnauksen, johon osallistuu myös asiakkaita ja tavaran-toimittajia. Turnauksen suosio on kasvanut niin paljon, että aiemmat kaksi kenttää tuskin enää riittävät ensi vuonna. Lisäksi Selog kannattaa maajoukkuetta eli koripalloliittoa, ja Tuokko valmentaa WB-Pantterien junioreita. Kyseessä on Suomen vanhin koripallon erikoisseura.

TULEVA TILIKAUSI NÄYTTÄÄ LUPAAVALTA

Tarjouspyyntöjen määrästä päätellen seuraava tilikausi lupaa hyvää. Toimiala näyttää kaiken kaikkiaan tulevan tilikauden osalta olevan voimissaan, vaikka tilikauden loppupuolelle onkin jo povailtu pientä hyytymistä. Vahva usko tulevaisuuteen kuitenkin värittää Selogin toimintaa.

Entiset, Selogille tutut asentajat ovat perustaneet uusia rakennusalan yrityksiä tai siirtyneet monialayritysten palvelukseen, ja sitä kautta myös Selog on saanut uusia asiakkuuksia. Myös virolaisten asiakkaiden määrä on ollut kasvussa.

Epävarmuutta tulevaisuutta kohtaan luo oikeastaan vain globaali tilanne, josta ei voi näin Suomesta käsin ainakaan varmaksi sanoa oikein mitään. Suomalainen rakentaminen tuskin tulee kasvamaan räjähdysmäisesti, mutta ei se myöskään merkittävästi vaikuttaisi olevan vähenemässäkään.

Selogin pyrkimyksenä on kasvaa seuraavan tilikauden aikana. Suuria muutoksia ei kuitenkaan ole näköpiirissä, vaan toimivaksi todetulla strategialla jatketaan. Toimipisteet tulevat pysymän samoina, vanhat asiakkaat pyritään pitämään ja uusasiakashankintaan panostetaan.

Materiaalien kierrätys on optimoitu Selogin varastoissa.

Liikevaihto
10,8 M€

Henkilöstö
14

Simo Tuokko,
toimitusjohtaja

Erinomaista logistiikka-osaamista jätiprojektissa

Selogin vuoden 2017 suurin projekti oli Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskukseen toimitettu ja asennettu noin 20 000 neliötä kattoa. Uuteen rakennukseen tarvittiin hyvin erilaisia, haastaviakin kattoja – puurimakattoja sisään ja ulos, kipsilevykattoja, sekä liimattavia akustiikkavilloja ja hygienialevyjä. Kattojen lisäksi asennettiin niiden vaatimia kannatusjärjestelmiä. Yhteistyökumppanina Selogilla oli projektissa Karkkilan Sisäverhous Oy.

Suurin haaste projektissa oli logistiikka, ja siitä syystä Selog valikoituikin urakkaan. Asiakkaan kanssa pelattiin tiiviisti yhteen aikataulujen sovittamisessa. Käytännössä Selogin päässä oltiin valmiina kuljetuksiin kuin palomiehet konsanaan. Asiakkaan aikataulut venyivät molempiin suuntiin – välillä tavaraa tarvittiin jo sovittua aiemmin. Selog suoriutui projektin aikana tulleista haasteista erinomaisesti. Yhteensä Selogin omalla kalustolla työmaalle kuljetettiin noin 40 kuorma-autollista erilaisia kattomateriaaleja.

HANKALAN VUODEN JÄLKEEN TAKAISIN KASVUN TIELLE

Vuodesta 1974 toiminut Heatmasters Group tarjoaa metallien lämpökäsittelypalveluita ja -laitteita energia-, kemian ja konepajateollisuuden toimijoille.

Heatmastersin vuoteen 2017 kuului konkreettisia tekoja, joilla käännettiin onnistuneesti kelkkaa tappiollisen vuoden jälkeen. Heatmastersin toiminta on jaettu palvelu- ja laiteliiketoimintaan keskittyneisiin, kahteen eri divisioonaan. Näitä divisioonia on tänä vuonna lähennetty Heatmasters United -konseptin avulla, joka on tarkoittanut käytännössä yhteispelin tehostamista eri toimintojen välillä. Samat henkilöstöresurssit ovat olleet tuomassa sekä asiakkaille että sisäisesti enemmän lisäarvoa.

Tilikautta ovat merkittävästi piristäneet myös suurten työmaaprojektikauppojen voittaminen, uuni- ja uunimodernisointiliiketoiminnan aktivoituminen sekä yleinen talouden elpyminen. Houstonin toimipiste päätettiin sulkea, kun tuloskehitys ei vastannut odotuksia. Laitemyyntiä Yhdysvaltoihin jatketaan normaalisti, vaikkei varsinaista toimipistettä siellä enää ole.

Lämpökäsittelyyn toimialana vaikuttaa uudisrakentamisen määrä sekä laitteistojen uusiminen prosessilaitoksissa. Heatmastersilla on toimipisteet Suomen lisäksi myös Puolassa ja osakkuusyhtiö Virossa. Etenkin Puolassa on patoutunut voimalaitosten kunnossapitotarve, joka tulee lisääntyvässä määrin näkymään tulevina vuosina Heatmastersin liikevaihdossa.

PARAS KEINO EROTTUA JOUKOSTA ON PALVELUUN PANOSTAMINEN

Lämpökäsittelyä säätelevät materiaalistandardit, joiden mukaan käsittelyjä tehdään. Valmistettaessa teräskappaleita esimerkiksi hitsaamalla tai valamalla niiden kiderakenteissa tapahtuu muutoksia, jotka heikentävät niiden lujuutta. Lämpökäsittelyssä metallin kiderakenteen jännitteet poistuvat ja materiaali siten palautuu alkuperäisiin lujuusarvoihinsa. Lämpökäsittelyyn liittyy todistuksia ja

dokumentteja, joita on säilytettävä standardien määräämällä tavalla.

Koska toimialaa säätelevät standardit määrittävät työtä, on tärkeää panostaa palveluun. Heatmastersilla onkin palveluliiketoiminnan puolella jalostettu strategiaa. Ensi tilikaudella laajennettu palveluvalikoima tulee kattamaan esimerkiksi varsinaista lämpökäsittelyä edeltäviä ja seuraavia prosesseja, kuten metalliraepuhallusta, maalausta ja NDT-tarkastusta. Myös kokonaan uusittu palvelukonsepti, jossa nykyinen laiteliiketoiminta integroidaan osaksi palveluita, jalkautetaan tulevan vuoden aikana.

Laiteliiketoiminnan puolella vuonna 2017 toimitettiin asiakkaille useita lämpökäsittelyuuneja ja niiden modernisointeja. Perinteisten jännityksenpoistohehkusuuinien uudisrakentamisen ja modernisointien rinnalle on kasvanut uusia segmenttejä (muun muassa pinnoitusuunit), mikä lisää merkittävästi laiteliiketoiminnan asiakaspotentiaalia. Loppuvuodesta tuotiin markkinoille lisäksi uusi, vain 10 kiloa painava, invertteriteknologiaan perustuva monitoimi-induktiolämmityslaite, mikä niin ikään laajentaa markkinaa perinteisen ydinmarkkinan ulkopuolelle.

YHTEISKUNNALLISUUS NÄKY OPPILAITOSYHTEISTYÖSSÄ

Heatmasters on tehnyt aktiivista yhteistyötä sekä ammattikoulujen että ammattikorkeakoulujen kanssa, niin teknisellä kuin kaupallisellakin puolella. Yhteistyötä on tehty harjoitustöiden, työssäoppimisjaksojen ja kesätöiden muodossa. Oppilasyhteistyötä on tehty pääosin Lahden alueen oppilaitosten kanssa, mutta myös Tampereen yliopiston opiskelijat ovat osallistuneet kehittämissuunnitelmaan, jossa hiotaan strategiaa yhdessä Heatmastersin ja sen hallituksen kanssa.

Lämpökäsittelyssä metallin kiderakenteen jännitteet poistuvat ja materiaali palautuu alkuperäisiin lujuusarvoihinsa.

Liikevaihto
5,3 M€

Henkilöstö
43

Ilkka Mujunen,
toimitusjohtaja

Uusi toimipiste toi toimintaan tarvittavaa lisävirtaa

Tilikauden alussa Heatmastersin pääkonttori ja palvelukeskus muutti uusiin tiloihin parin kilometrin päähän entisistä, siirtyen Lahdesta Hollolan puolelle. Uudet tilat saneerattiin kokonaisvaltaisesti ennen muuttoja, ja tuotantokalusto eli lämpökäsittelyuunit uusittiin tarvittavin osin. Kasvaneen nostokapasiteetin ansiosta pystytään myös käsittelemään aikaisempaa painavampia kappaleita. Uusissa toimitiloissa on uunien lisäksi työmailla käytettävien laitteiden varastolle sekä laitevalmistukseen eli muuntajien ja tarvikkeiden loppukokoonpanoon ja huoltoon omistetut alueet.

Heatmasters United, yhteen hiileen puhaltaminen, konkretisoitui yhteisöllisellä tavalla uudessa päämajassa kesällä 2017 joka perjantai järjestetyssä yhteisissä grillijuhlissa. Hollolan toimipisteen lisäksi juhliin osallistui työntekijöitä myös muista Heatmastersin toimipisteistä, ja aika ajoi lisäksi muita kumppaneita.

KANSAINVÄLISTYMISSTRATEGIA LÖYTYI ROHKEAN TEKEMISEN KAUTTA

Megaklinikka lisensoi Helsingissä toimivan hammaslääkäri- asemansa toiminnan tehokkuudesta vastaavaa toiminnanohjausjärjestelmää ja palvelutuotannon konseptia myös muille alan toimijoille.

Megaklinikka Oy otti strategiseksi tavoitteeksi pari vuotta sitten laajentumisen tiettyihin Euroopan isoihin kaupunkiin. Reilu vuosi sitten tällä tiellä otettiin ensiaskeleet avaamalla hammaslääkäriklinikka Tukholmaan. Vaikka klinikan toiminta ei lähtenyt käyntiin niin reippaasti kuin toivottiin, se herätti kuitenkin paljon huomiota alan piireissä. Lukuisten keskustelujen päätteeksi Tukholman klinikka päätettiin myydä ruotsalaiselle Aqua Dental Ab:lle. Kyseessä oli strateginen myynti, johon kuului oleellisena osana yhteistyösopimus: Aqua Dental jatkaa ostamansa klinikan pyörittämistä Megaklinikan konseptilla eli megamallikonseptilla. Klinikka on brändätty Aqua Dental Expressiksi. Kyseessä on Megaklinikan ensimmäinen ulkomainen lisenssiasiakas.

Tukholman oppikokemus kirkasti Megaklinikan kansainvälistymisstrategiaa siinä mielessä, että lisenssilii- ketoimintaa aiotaan kotimaan lisäksi laajentaa nyt myös ulkomaille. Tähtäimessä on nyt erityisesti Ruotsin julkinen sektori. Megamallikonsepti tehostaa merkittävästi hammaslääkäriasemien toimintaa, ja tuo siten myös julkisen sektorin kipeästi kaipaamia kustannussäästöjä.

Megaklinikan menneen tilikauden tulos jäi heikoksi, koska Ruotsiin tehty laajeneminen vei paljon resursseja. Kotimaassa toiminta on kuitenkin sekä Helsingin klinikalla että lisenssilii- ketoiminnan puolella kasvanut odotusten mukaisesti. Panoksia on lisätty erityisesti tuotekehityspuolelle ja teknologisen osaamisen vahvistamiseen.

TIEDOLLA JOHTAMISEN ROOLI TULEE KASVAMAAN

Megaklinikan Kerralla Kuntoon -toiminnanohjausjärjestelmän ja toimintamallin käyttöönotto on pitkälle tuotteistettu ja vakiomuotoinen. Projekti kestää tyypillisesti kaksi kuukautta, jonka aikana toteutetaan eri

vaiheet palvelun käynnistämiseksi. Keskeisiä vaiheita ovat henkilökunnan koulutukset, palveluprosessien muotoilu, muutosjohtamisen tuki sekä tietojärjestelmien konfigurointi ja laiteasennukset.

Merkittävässä roolissa Megamallikonseptiin siirtymisessä on organisaation muutosjohtaminen. Siirryttäessä uuteen toimintamalliin täytyy ottaa huomioon koko henkilöstön sopeutuminen muutokseen, joka on suhteellisen konservatiivisella alalla joskus haastavaakin. Vanhoista toimintamalleista kannattaa kuitenkin siirtyä eteenpäin, sillä tiedolla johtaminen tulee tuomaan tulevaisuudessa merkittävää kilpailuetua.

TOIMINNAN TEHOSTAMINEN HYÖDYTTÄÄ YHTEISKUNTAA LAAJEMMINKIN

Megaklinikan toiminnanohjausjärjestelmä Kerralla Kuntoon on käytössä jo noin kymmenessä kaupungissa Suomessa. Resurssien optimoinnilla on merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia, etenkin julkisella sektorilla jossa paine kustannussäästöihin on jatkuva.

Sote-uudistuksen vaikutuksesta ei osata vielä sanoa, mutta Megaklinikalla siihen suhtaudutaan kokonaisuudessaan neutraalin positiivisesti. Eurooppalaisella tasolla hammaslääkärialaa vaivaa pula osaavasta henkilökunnasta, joka osaltaan tuo lisää painetta resurssien optimointiin. Samoin alalla voimakkaasti tapahtuva keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin ja yrityskokonaisuuksiin asettaa uusia vaatimuksia toiminnan tehokkaalle organisoimiselle. Megamalli on myös palautteen perusteella parantanut asiakastyytyväisyyttä ja henkilöstön viihtymistä.

Megaklinikan toiminnanohjausjärjestelmä Kerralla Kuntoon on käytössä jo noin kymmenessä kaupungissa Suomessa.

Liikevaihto
6,0 M€

Henkilöstö
84

Petri Katajamäki,
toimitusjohtaja

Kerralla Kuntoon kahdessa kuukaudessa

Megaklinikka toteutti vuonna 2017 Rauman kaupungille onnistuneen siirtymän Kerralla Kuntoon toiminnanohjausjärjestelmään. Muutosvastarinnan välttämiseksi panostettiin erityisesti esimiestyöhön sekä avoimeen viestintään kaikille sidosryhmille. Työntekijöiden lisäksi viestintää suunnattiin myös asiakkaille.

Säännöllinen yhteydenpito alkoi hyvissä ajoin ennen käyttöönottoa Skype-palaverien. Rauman projektitiimi koki saaneensa hyviä ohjeita ja vastauksia kysymyksiinsä jo ennen varsinaista käyttöönottoa, ja työntekijöiden perehdyttäminen koettiin todella tärkeäksi osaksi prosessia.

Megaklinikan toteuttamat koulutukset oli suunniteltu niin, että kukin Megaklinikan projektitiimiläinen koulutti asiakkaan työntekijöitä oman, vahvimman osaamisalueensa pohjalta. Koulutusta myös annettiin kaikille, joille se oli tarpeen.

PANOSTAJAN UUSIN SIJOITUSKOHDE TEKEE KORKEAN SUORITUSKYVYN ELEKTRONIikkaa

Aiemmin enimmäkseen konsultointi- ja projektipuolella toiminut CoreHW on nyt ottamassa harppausta kohti omaa tuoteperhettä.

Vuoden 2017 suurin tapahtuma CoreHW:lle oli liittyminen Panostaja-perheeseen. Oston yhteydessä tehtiin myös yritysjärjestely, jossa uuden CoreHW Group:n alle perustettiin CoreHW Semiconductor omia tuotteita ja IPR:ä varten. CoreHW Group:lle muodostettu hallitus otti ensimmäiseksi tehtäväkseen yrityksen strategian terävöittämisen erityisesti tuotteistamisen suhteen. Yhtiön hallituksen puheenjohtajaksi tuli Heikki Tenhunen. Hänellä on yli 30 vuoden johtajakokemus telekommunikaatio- ja puolijohdeteollisuudessa työskentelystä Nokian, Renesas Mobilen, Broadcomin ja NXP:n palveluksessa.

Tuoteideoissa on kärsitty varsinaisesta runsauden pulasta, jonka takia tulevaa tuotestrategiaa on hiottava huolella. Asiakasprojekteja on pyritty toteuttamaan tavalla, joka tukee kirkastuvaa tuotestrategiaa. Oleellista on ollut säilyttää projekteissa syntynyt tietotaito eli IPR-omistus, jotta erilaisia tuotemahdollisuuksia ei ainakaan suljeta pois.

CoreHW:n voimakas kasvu on jatkunut liikevaihdon ja osittain myös henkilöstön suhteen. Yrityksen kasvua ja strategista kehitystä tukemaan palkattiin keväällä 2017 operatiivinen johtaja, jolla on 20 vuoden kokemus mikropiirin kehittämisestä ja organisaatioiden johtamisesta Nokialla ja Microsoftilla.

RADIOETUPÄÄ- JA ANTENNITUOTTEET EDELLÄ IOT-MARKKINOILLE

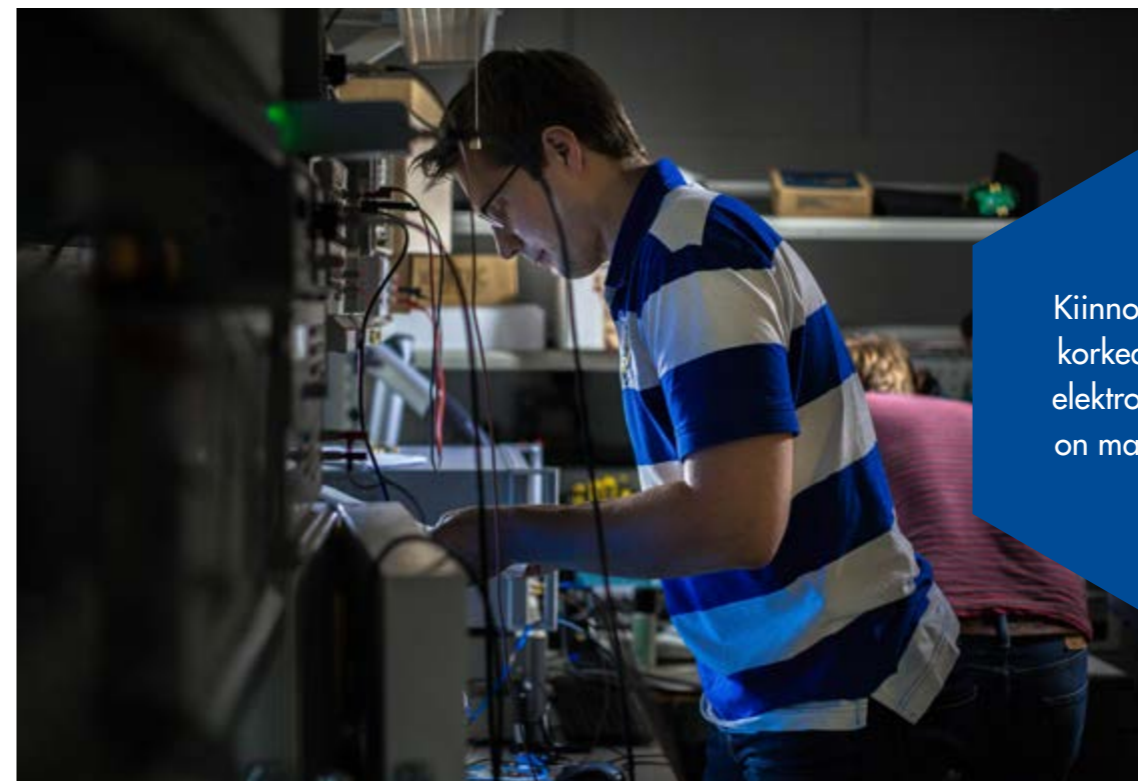
IoT on lyhenne sanoista Internet of Things eli suomeksi Esineiden internet. IoT kentän kehitys on näkynyt CoreHW:n vuodessa lisääntyneinä tarjouspyyntöinä ja kokoluokaltaan aiempaan verrattuna jopa kymmenkertaisina projektiehdotuksina. Kiinnostus suomalaista korkean suorituskyvyn elektroniikkaa kohtaan on maailmanlaajuista, sillä Suomi on yksi harvoista osaamiskeskittymistä radioteknologian alalla.

Keväällä 2017 aloitettiin projekti, jossa kehitetään IoT-systeemeihin RF-etupääteteknologiaa merkittävän Tekes-rahoituksen turvin. Strateginen valinta tehtiin hyvän kasvupotentiaalın perusteella. IoT:ta varten on olemassa ja kehitteillä useita eri radioteknologioita. Käynnissä on tiukka kilpailu, jossa kymmenkunta eri radiojärjestelmää kilpailee tulevaisuuden markkinoista. Kaikki radiojärjestelmät tarvitsevat modeemin lisäksi lähettimen ja vastaanottimen, radioetupään ja antennin. CoreHW:lla on karkiosaamista kaikissa näissä alueissa.

ALAN HAASTEET JA YHTEISKUNNALLISUUS YHDISTYVÄT REKRYTOINNEISSA

Tänä vuonna CoreHW:lla toteutettiin puoli vuotta kestänyt rekrytointikoulutus, jossa RF-suunnittelijoista koulutettiin RFIC-suunnittelijoita eli mikropiirisuunnittelijoita. Koulutus toteutettiin yhteistyössä TE-toimiston kanssa. Kyseessä oli sinänsä onnekas tilaisuus, että ohjelmaan osallistui viisi Nokia-Microsoft -polun kulkenutta uudeleenkoulutettavaa. Vastaisuudessa vastaavaa mahdollisuutta ei ehkä osu kohdalle, mutta yhteiskunnallista otetta rekrytoinneissa kuitenkin ylläpidetään tiiviillä yhteistyöllä korkeakoulujen ja oppilaitosten kanssa.

Radioteknologian ala on tällä hetkellä niin kuumentunut, että pätevien henkilöstöresurssien löytäminen on vaikeaa globaalillakin tasolla. Suomi on sinänsä hyvä paikka rekrytoida, että osaaminen tällä alalla on perinteisesti vankka.

Kiinnostus suomalaista korkean suorituskyvyn elektroniikkaa kohtaan on maailmanlaajuista.

Liikevaihto
1,0 M€*

*12 kk

Henkilöstö
45

Tomi-Pekka Takalo,
toimitusjohtaja

Rautainen hallituskokoonpano heti kättelyssä

Panostaja ja CoreHW kokivat tarpeelliseksi muodostaa heti kättelyssä CoreHW Group Oy:lle hallituksen, joka auttaa luotsaamaan yritystä eteenpäin erityisesti tuotteistamisen suhteen. Panostajalta hallitukseen tulivat mukaan sijoitusjohtaja Miikka Laine sekä kehitysjohtaja Minna Telanne, CoreHW:lta puolestaan toimitusjohtaja Tomi-Pekka Takalo.

Ulkopuolisilta hallituksen jäseniltä haluttiin erityisesti kokemusta ja osaamista komponenttiliiketoiminnasta ja organisaatioiden kehittämisestä. Hallituksen puheenjohtajaksi valikoitui Hannu Tenhunen Teknologia Due Diligence prosessissa. Hänellä on vankka kokemus isoista organisaatioista, kasvusta ja liiketoiminnan kehittämisestä mm. Nokialta, Renesassilta, Broadcomilta ja NXP:ltä. Myynnin ja markkinoinnin go-to-market-strategiaosaajaksi valikoitui puolestaan Juha Ala-Laurila Microsoftilta. Lisäksi hallituksessa tulee vaikuttamaan myös Pasi Tikka, joka on aiemmin työskennellyt Nokialla, Epcosilla, Muratalta ja Silannalla. Hänellä on kokemusta komponenttiliiketoiminnan rakentamisesta useasta eri projektista eli osaamista löytyy erityisesti teknologian kääntämisestä liiketoiminnaksi.

HALLITUS

1. Antero (Antti) Virtanen, s. 1954

Hallituksen jäsen vuodesta 2013
KTM, HHJ Pj
Jesura Oy:n toimitusjohtaja
Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä
osakkeenomistajista

2. Tarja Pääkkönen, s. 1962

Hallituksen jäsen vuodesta 2016
Tekniikan tohtori, DI
Boardman Oy:n partneri ja hallituksen
puheenjohtaja, Brand Compass Group
Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä
osakkeenomistajista

3. Eero Eriksson s. 1963

Hallituksen jäsen vuodesta 2011
VTM
Fennia Varainhoito Oy:n toimitusjohtaja
Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä
osakkeenomistajista

4. Mikko Koskenkorva, s. 1982

Hallituksen jäsen vuodesta 2011
Datanomi
Pajakulma Oy:n IT-projektipäällikkö
Riippumaton yhtiöstä

5. Jukka Ala-Mello, s.1963

Hallituksen puheenjohtaja vuodesta 2011,
hallituksen jäsen vuodesta 2006
KTM, KHT
KONE Oy:n johtaja ja hallituksen sihteeri
Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä
osakkeenomistajista

6. Hannu Tarkkonen, s. 1950

Hallituksen jäsen vuodesta 2014
Yo.merk.
Eläkkeellä 1.8.2014 lähtien. Edellinen
työtehtävä: toimitusjohtaja, Keskinäinen
Eläkevakuutusyhtiö Etera (LEL
Työeläkekassa) 2010–2014
Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä
osakkeenomistajista

JOHTORYHMÄ

1. Juha Sarsama, s. 1965

Toimitusjohtaja vuodesta 2007
Varat., M.S.M (Boston University Brussels)
Aikaisempi työkokemus: toimitusjohtaja OpusCapita Oy,
hallintojohtaja Saarioinen Oy, talousjohtaja OpusCapita Oyj
Muut luottamustehtävät: Keskuskauppakamarin hallituksen
jäsen, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Eteran hallituksen
jäsen, Fondia Oyj:n hallituksen puheenjohtaja

2. Miikka Laine, s. 1972

Sijoitusjohtaja vuodesta 2015
KTM, OTK
Aikaisempi työkokemus: osakas ja talousjohtaja Finn-
sweet Holding Oy -konserni, sijoitusjohtaja ja osakas
pääomasijoitusyhtiö Profita Management Oy, johtaja
Nokia Oyj:n yrityskauppaysikössä sekä eri tehtävissä
investointipankkiliiketoiminnassa (FIM, Pohjola)

3. Tapio Tommila, s. 1978

Talous- ja rahoitusjohtaja sekä varatoimitusjohtaja vuodesta
2015
KTM, eMBA
Aikaisempi työkokemus: Panostaja Oyj sijoitusjohtaja, Deloit-
te Corporate Finance Oy, PricewaterhouseCoopers Oy

4. Minna Telanne, s. 1964

Kehitysjohtaja vuodesta 2013
HTL
Aikaisempi työkokemus: Liiketoimintajohtaja Leading
Partners Oy, henkilöstöjohtaja OpusCapita Oy, tulosityk-
sikön päällikkö MPS Finland Consulting Oy, kehitys-
päällikkö Suomen Posti Oy

PANOSTAJA SIOITUSKOHTENA

ENEMMISTÖOMISTAJA KASVUYRITYKSISSÄ

Panostaja tarjoaa ainutlaatuisen kanavan sijoittaa listaamattomiin kasvuyrityksiin, joissa on korkeat tuotto-odotukset. Valitsemme omistukseemme eri toimialojen kärkiyrityksiä ja hankimme niistä enemmistöosuuden. Kehitämme ja tuemme niiden kasvua tiiviissä yhteistyössä vähemmistöosakkaana olevan toimivan johdon kanssa. Tavoittemme on, että yrityksen arvo on selvästi kasvanut, kun irtaudumme siitä. Näin kasvatamme omistaja-arvoamme.

Tavoitteellinen omistaja-arvon kasvattaja

Ainutlaatuinen kanava sijoittaa listaamattomiin kasvuyrityksiin

Hajautettu ja tasapainoinen sijoitussalkku

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Panostajan tavoitteena on jatkuva omistaja- ja markkina-arvon kasvattaminen siten, että osakkeen kokonaistuotto ylittää Nasdaq Helsingin Small Cap Indeksien keskimääräisen pitkän aikajänteen tuoton.

Oman pääoman tuotto on vähintään **20 %** siten, että sisäinen IRR-tavoite (internal rate of return) on jokaiselle sijoituskohteelle yli 22 %

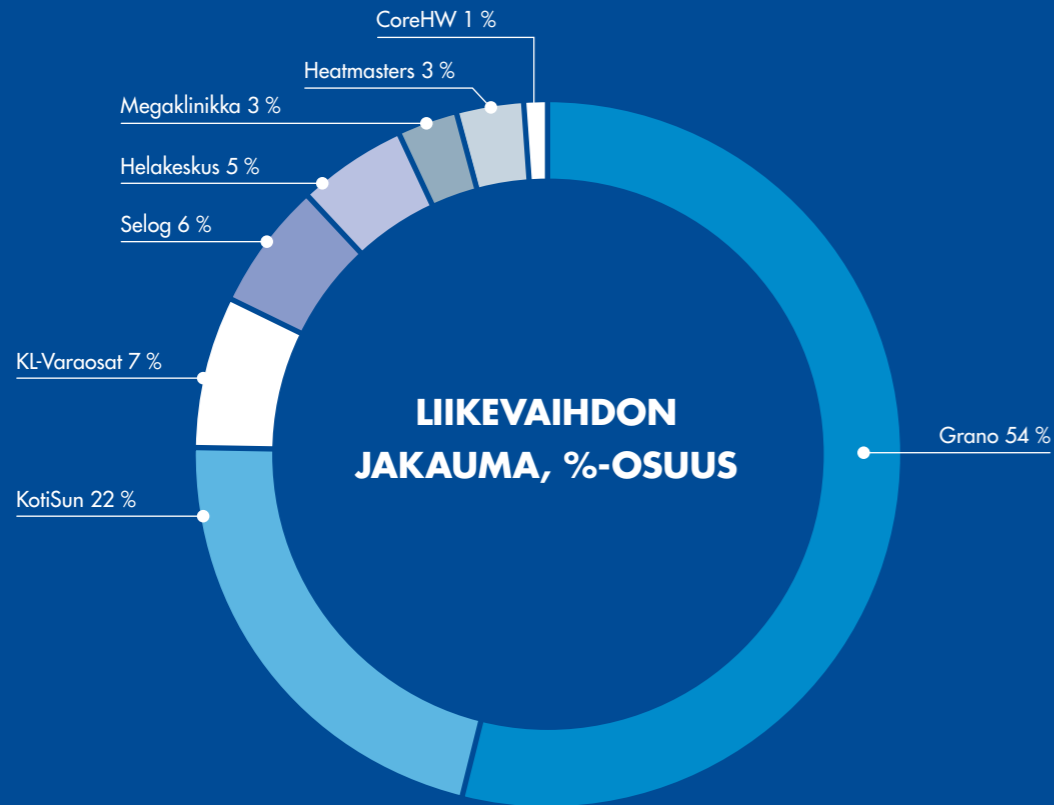
Kumulatiivinen osakekohtainen tulos (EPS) on **0,80 €** viisivuotiskaudella 2014–2018

Omavaraisuusaste on vähintään **40 %** kun omaan pääomaan sisällytetään pääomalainat

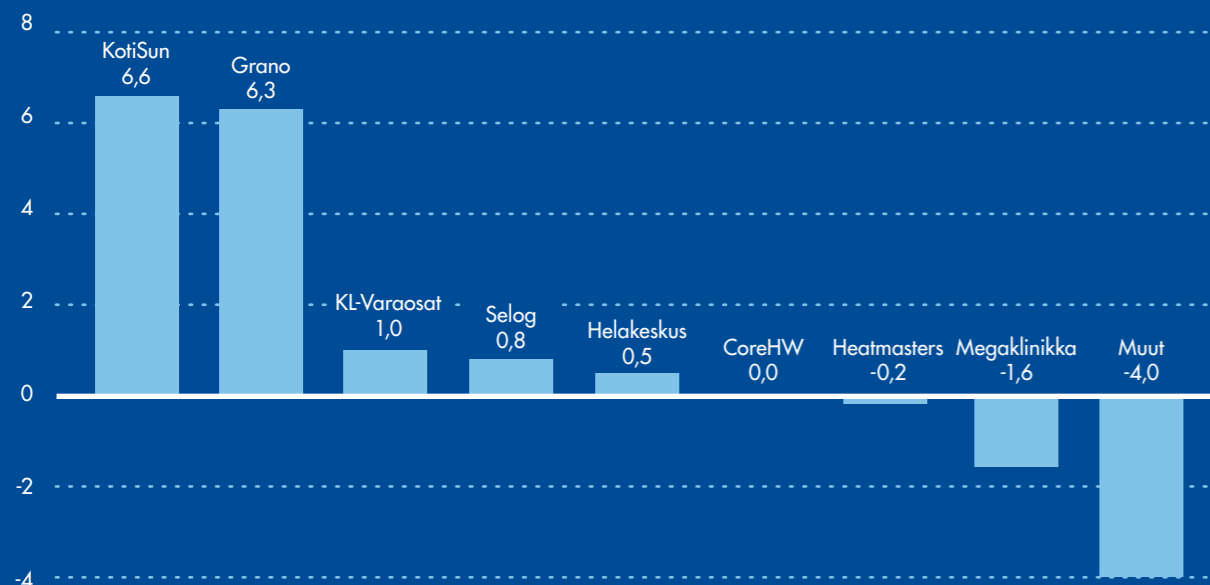
Voitonjako heijastaa konsernin tuloksen kehitystä pitkällä aikavälillä ja ensisijaisena tavoitteena on varmistaa konsernin sijoitustoiminnan jatkuvuus, jonka jälkeen vähintään puolet emoyhtiön osakkeenomistajille kohdistuvasta konsernin vuosittaisesta tuloksesta voidaan jakaa joko osinkoina, pääomanpalautuksina tai osakkeiden takaisinostoina.

panostaja
TILINPÄÄTÖS
2017

LIIKEVOITON JAKAUMA, M€

Liikevaihto
193,2 M€

Tilikauden tulos
6,9 M€

Henkilöstö
1 622

2017 TILINPÄÄTÖS

TILIKAUDELTA 1.11.2016–31.10.2017

SISÄLLYS

Panostaja Oyj:n hallituksen toimintakertomus	2
Tunnuslukujen laskentakaavat	10
Konsernin tuloslaskelma	11
Konsernin tase	12
Konsernin rahavirtalaskelma	13
Laskelma konsernin oman pääoman muutoksista	14
Konsernin tilinpäätöksen liitetiedot	16
Emoyhtiön tuloslaskelma	47
Emoyhtiön tase	47
Emoyhtiön rahoituslaskelma	48
Emoyhtiön tilinpäätöksen liitetiedot	48
Emoyhtiön hallituksen ehdotus tilikauden tuloksen käsittelyksi ja voitonjaaksi	53
Tilintarkastuskertomus	54
Tietoja osakkeista	59
Hallinto ja yhtiökokous	59
Osakkeen kurssikehitys ja osakasmäärän kehitys	61
Suurimmat osakkeenomistajat	62

Panostaja-konserni	2017	2016
	1.11.2016–31.10.2017	1.11.2015–31.10.2016
Liikevaihto, M€	193,2	162,3
Liikevoitto, M€	9,5	10,1
Tulos ennen veroja, M€	7,5	8,3
Tulos jatkuvista liiketoiminnoista, M€	8,5	6,8
Tulos myydyistä ja lopetetuista liiketoiminnoista, M€	-1,6	2,4
Tilikauden tulos, M€	6,9	9,2
Osakekohtainen tulos, laimentamaton, €	0,04	0,07
Oma pääoma / osake, €	0,59	0,77

Panostaja Oyj:n hallituksen toimintakertomus

KONSERNIN TALOUDELLINEN KEHITYS

Panostaja-konsernin liikevaihto oli päättyneellä katsauskaudella 193,2 milj. euroa (162,3 milj. euroa). Viennin osuus liikevaihdosta oli 5,0 milj. euroa eli 2,6 % (6,7 milj. euroa eli 4,1 %). Edellisen ja kuluvan tilikauden aikana toteutuneiden yritysostojen vaikutus 30,9 milj. euron liikevaihdon kasvuun oli 17,4 milj. euroa. Kahdeksasta sijoituskohteesta seitsemän ylitti vertailukauden kumulatiivisen liikevaihtotason.

Liikevoitto heikkeni ja oli 9,5 milj. euroa (10,1 milj. euroa). Katsauskauden tulosta rasittaa yrityshankintojen kustannukset 1,0 milj. euroa, mahdollisten tulevien irtaantumisten valmisteluun liittyvät kulut 0,9 milj. euroa sekä Granon YT-kuluvaraus 0,4 milj. euroa. Vertailukauden liikevoiton ylitti kuusi sijoituskohdetta kahdeksasta.

Tulos lopetetuista liiketoiminnoista oli -1,6 milj. euroa. Konsernin tuloslaskelma ei sisällä vertailuvuodelta 2016 lopetettujen liiketoimintojen tuloslaskelmaa vaan niiden tulos on konsernin tuloslaskelmassa erotettu riville Tulos lopetetuista liiketoiminnoista.

Konsernin nettorahoituskulut katsauskaudella olivat -2,3 milj. euroa (-1,9 milj. euroa). Konsernin maksuvalmius säilyi hyvänä ja liiketoiminnan kassavirta oli 15,6 milj. euroa positiivinen.

Konsernin henkilöstön määrä tilikaudella oli keskimäärin 1 622 (1 337). Tilikauden lopussa konsernin henkilöstömäärä oli 1 810 (1 434).

Emoyhtiö Panostaja Oyj:n liikevaihto oli 0,0 milj. euroa (0,0 milj. euroa). Liiketappio oli -4,1 milj. euroa (liiketappio -2,9 milj. euroa). Emoyhtiön tilikauden tappio oli -4,2 milj. euroa (voitto 7,3 milj. euroa).

KONSERNIRAKENNE

CoreHW

Panostaja Oyj allekirjoitti 15.9.2017 sopimuksen langattomissa teknologioissa käytettävien radiotaajuus(RF)-mikropiirin ja antennien suunnittelua tarjoavan CoreHW Oy:n osakekannan ostosta. Yhtiön liiketoiminta jakaantuu suunnittelupalveluihin, konsultointiin sekä omien mikropiirien ja lisensoitavien teknologioiden (IP) kehitykseen.

Kaupun jälkeen Panostaja omistaa 63 % järjestelyssä muodostuvasta kokonaisuudesta. Järjestelyn yhteydessä yhtiötä pääomitettiin nykyisten tuotekehityssuunnitelmien mahdollistamiseksi. Yhtiön koko osakekannan (100 %) arvo on 5,2 miljoonaa euroa.

Takoma

Panostajan tytäryhtiöt Takoma Oyj ja Takoma Gears Oy jättivät hakemukset yhtiöiden asettamiseksi konkurssiin. Pirkanmaan käräjäoikeus antoi 21.3.2017 päätöksensä yhtiöiden konkurssiin asettamisesta.

Takoman markkinatilanne oli heikentynyt merkittävästi saneerausohjelman vahvistamisajankohdasta, joten saneerausohjelman perustana olleet kannattavuuteen ja rahoitukseen liittyvät oletukset eivät toteutuneet. Offshore- ja meriteollisuuden kysynnän rajusta laskusta johtuen Takoman toiminta oli ollut raskaasti tappiollista, mikä oli heikentänyt konsernin vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta. Katsauskauden aikana Takoman kassatilanne ajautui kriittiseksi ja yhtiöiden oli hakeuduttava konkurssiin. Takoman konkurssiin asettamisen jälkeen Panostajan IFRS:n mukainen määräysvalta Takomassa loppui ja Takoma luokiteltiin IFRS:n mukaisesti lopetuksi toiminnoksi.

PANOSTAJA-KONSERNIN LIKETOIMINTASEGMENTIT

Panostaja-konsernin segmentointi perustuu enemmistöomistuksessa oleviin sijoituskohteisiin, jotka tuottavat keskenään erilaisia tuotteita ja palveluja. Sijoituskohteita myös seurataan erillisinä liiketoimintoina. Panostajan enemmistöomistuksessa olevat sijoituskohteet muodostavat yhtiön liiketoimintasegmentit joiden lisäksi on Muut-segmentti, jossa raportoidaan konsernin emoyhtiö mukaan lukien osakkuusyhtiöt ja kohdistamattomat erät. Panostaja-konsernin liiketoimintasegmentit ovat Grano, KotiSun, KL-Varaosat, Selog, Helakeskus, Megaklinikka, Heatmasters ja CoreHW sekä Muut.

Konsernin segmenttiraportointi perustuu liiketoiminnallisiin segmentteihin.

Grano

Grano on Suomen johtava sisältö- ja markkinointipalveluyhtiö, joka auttaa asiakkaitaan toteuttamaan liiketoimintaa tukevat sisältöhankkeet alusta loppuun, luovasta suunnittelusta tuotantoon, julkaisuun, tulosten mittaamiseen ja aineistohallintaan kaikissa asiakkaan kohdeyleisölle olennaisissa printti- ja digitaalisissa kanavissa. Granon toimipisteet sijaitsevat yli kahdellakymmenellä paikkakunnalla kattaen Suomen Oulusta Helsinkiin. Lisäksi konsernilla on toimintaa Tallinnassa ja Pietarissa. Konsernin toimitusjoh-

tajana toimii Jaakko Hirvonen. Panostajan omistusosuus konsernista oli katsauskauden lopussa 52,8 %.

Grano jatkoi uudistumisen ja kasvun tiellä. Katsauskauden tärkeimmät teemat olivat uuden Sisältö palveluna -strategian vieminen käytäntöön sekä kasvustrategian mukaiset yritysostot. Granon liikevaihto kasvoikin 20 %, 88,2 milj. eurosta 105,3 milj. euroon. Kasvun selittää useat kuluvan ja edellisen tilikauden aikana toteutetut yrityshankinnat. Segmentin kysyntätilanne parani katsauskauden aikana, mutta palvelujen liikevaihdon kehityksessä oli merkittäviä eroja rakentamisen palvelujen, suurkuvan ja sähköisten palveluiden kysyntä oli vahvaa, kun taas offset -painamisessa ja mustavalkoisessa digipainamisessa kysyntä oli laskevaa. Segmentin liikevoitto heikkeni 7,8 milj. eurosta 6,3 milj. euroon johtuen osaltaan voimakkaista panostuksista digitaalisten palvelujen kehittämiseen sekä vuoden aikana toteutetusta merkittävästä brändin tunnettuuskampanjasta. Katsauskauden tulokseen sisältyy lisäksi 0,8 milj. euroa yrityshankintojen kustannuksia sekä YT-kuluvarausta 0,4 milj. euroa. Tehtyjen yritysostojen päällekkäisyyksiä purettiin syksyllä, kun yhtiössä toteutettiin laajat yhteistoimintaneuvottelu. Lokakuussa 2017 päättyneiden yhteistoimintaneuvottelujen henkilöstövaikutuksiksi arvioidaan n. 100 henkilötyövuotta. Katsauskaudella hankittiin Oy Fram Ab, Planeetta 10 -yhtiöt, Finepress Oy, Kuopion Neon2 Oy, Brand Factory Finlandin liiketoiminta sekä Lönnberg-yhtiöt. Hankitut yhtiöt on jo fuusioitu tai tullaan alkaneena vuonna fuusioimaan Granoon tai sen tytäryhtiöön Grano Dieseliin. Segmentin henkilöstömäärä oli tilikauden lopussa 1 122 (789).

KotiSun

KotiSun tarjoaa konseptoituja käyttövesi- ja lämpöverkko-remontteja sekä viemärisaneerauksia kuluttajille avaimet käteen -palveluna. KotiSun tarjoaa myös Kotivo-sovelluksen avulla kiinteistöjen lämmitysenergian optimointia. KotiSun on kasvanut nopeassa tahdissa alan suurimmaksi ja tunnetuimmaksi toimijaksi Suomessa. Konsernin toimitusjohtajana toimii Kalle Lahtinen. Panostajan omistusosuus konsernista oli katsauskauden lopussa 56,6 %.

KotiSun-segmentin markkinatilanne on ollut hyvä koko katsauskauden ajan. Segmentin liikevaihto kasvoi 33 %, 31,9 milj. eurosta 42,5 milj. euroon. Liikevaihdon kasvusta merkittävin osa tuli viemäri liiketoiminnan maantieteellisen laajentumisen kautta. Suomessa uudet toimipisteet avattiin Kuopioon, Seinäjoelle, Ouluun ja Lappeenrantaan. Kotimaisen kasvun lisäksi toimintaa laajennettiin myös Ruotsiin avaamalla toimipiste Taalainmaalle. Aiemmin

toiminta on keskittynyt lähinnä omakotitalojen saneerauksiin, mutta nyt toimintaa on laajennettu kattamaan myös kiinteistöpuolta, aina rivitaloista isoihin lomakeskuksiin asti. Uutena palveluna KotiSun on tarjonnut asiakkailleen mahdollisuutta ottaa käyttöön energiansäästöratkaisuja tuottava lämmityksenohjausjärjestelmä Kotivo, ja tulevaisuudessa on tarkoitus laajentaa tarjoomaa myös sähkösaneerauksiin. Voimakkaasta kasvusta huolimatta myös kannattavuus säilyi erinoimaisena: liikevoitto parani 5,8 milj. eurosta 6,6 milj. euroon. Katsauskauden tulosta rasittaa huomattavien kalustoinvestointien myötä merkittävästi kavaneet poistot. Segmentin henkilöstömäärä oli tilikauden lopussa 422 (298).

KL-Varaosat

KL-Varaosat Oy on Tampereella, Jyväskylässä, Rovaniemellä, Turussa ja Vantaalla toimiva Mercedes Benz-, BMW- sekä Volvo-henkilöautojen alkuperäisvaraosien ja tarvikkeiden maahantuoja, tukkukauppa ja jälleenmyyjä. KL-Varaosat Oy kuuluu KL Parts-konserniin, josta Panostajan omistusosuus on 75 prosenttia. KL-Varaosat Oy:n toimitusjohtajana toimii Juha Kivinen.

KL-Varaosien strategiset hankkeet ServicePartner -korjaamoketjun sekä sähköisen kaupan kehittämiseksi eteni- vät suunnitellusti. ServicePartner -korjaamoyhteistyö on kehittynyt hyvin, osaamisen ja työkalujen kehittämiseen sekä korjaamoilmeen uudistamiseen laajentunut yhteistyö on saanut uusia asiakkaita mukaan. Verkkokauppa on kasvussa vuoden alussa avatun uuden sähköisen varaosaluettelon ja verkkokaupan ansiosta. Segmentissä on katsauskaudella jatkettu aiempina kausina toteutettujen laajentumisten vahvistamista. KL-Varaosat -segmentin liikevaihto kasvoi 4 % edellisvuoden 13,0 milj. eurosta 13,5 milj. euroon. Markkinatilanne on toimialalla pysynyt katsauskaudella melko vakaana, vaikkakin leuto talvi aiheutti haasteita myynnille. Liikevoitto säilyi edellisvuoden tasolla ollen 1,0 milj. euroa (1,0 milj. euroa). Segmentin henkilöstömäärä oli tilikauden lopussa 48 (48).

Selog

Selog Oy on vuonna 2005 perustettu Suomen suurin sisäkkätmateriaalien tukkuliike, joka palvelee alan urakoitsijoita ja asentajia. Palvelutarjontaan kuuluvat myös laskenta-, suunnittelu- ja logistiikkapalvelut. Selogin palvelut kattavat korjaus- ja saneeraushankkeita sekä uudisrakennuskohteita. Yhtiön toimipisteet ovat Helsingissä, Tampereella ja Lappeenrannassa. Selog Oy kuuluu Selog Group -konserniin, josta Panostajan omistusosuus on 60 %. Selog Oy:n toimitusjohtajana toimii Simo Tuokko.

Selog-segmentin tilikausi eteni suunnitelmien mukaan. Painopisteenä oli nykyasiakkaiden entistä parempi palveleminen sekä tulostulosta huolehtiminen. Tuotepuolella tapahtui jonkin verran uudistumista, varsinkin puurima- ja metallipuolelle saatiin uusia toimittajia. Liikevaihto kasvoi tilikaudella 5 %, 10,3 milj. eurosta 10,8 milj. euroon. Rakentamisen suhdanne oli tilikaudella varsin vahva ja asiakkaiden työtilanne oli hyvä, mutta kilpailu kohteista oli edelleen kovaa. Liikevoitto parani 0,7 milj. eurosta 0,8 milj. euroon. Segmentin henkilöstömäärä oli tilikauden lopussa 14 (15).

Helakeskus

Suomen Helakeskus Oy on Seinäjoella toimiva kaluste-helojen keskeinen tukkukauppa Suomessa. Yhtiö maahan-tuo, markkinoi ja myy kaluste- ja huonekaluteollisuuden helatarvikkeita. Yhtiö kuuluu Suomen Helasto -konserniin. Panostajan omistusosuus Suomen Helasto -konsernista on tilikauden lopussa 100,0 prosenttia. Konsernin uutena toimitusjohtajana aloittaa S. Martti Niemi viimeistään 15.12.2017. Nykyinen toimitusjohtaja Hannu Rantanen jatkaa tehtävässään uuden toimitusjohtajan aloittamisajan-kohtaan asti, jonka jälkeen Rantanen jää pois konsernin palveluksesta.

Helakeskus-segmentin liikevaihto pieneni katsauskaudella 9,8 milj. eurosta 8,9 milj. euroon. Liikevaihdon pieneneminen johtuu pääasiassa Rakennushela-liiketoiminnasta luopumisesta, kun yhtiö myi vuonna 2016 Rakennus-helasto Oy:n osakkeet toimivalle johdolle. Segmentin markkinatilanne on katsauskaudella piristynyt, mutta erityisesti kotimainen huonekaluteollisuus on vähentynyt merkittävästi jo pidemmän aikaa. Katsauskauden liikevoitto parani vertailukauden 0,3 milj. eurosta 0,5 milj. euroon. Kannattavuutta rasitti henkilöstövaihdokset sekä metalli-raaka-aineiden hintojen nousu. Vertailukauden tulokseen sisältyy Rakennushelaston myynnistä kirjattu 0,3 milj. euron arvostustappio. Segmentin henkilöstömäärä oli tilikauden lopussa 23 (24).

Megaklinikka

Megaklinikka on täysin uudenlaisen palvelukonseptin hammaslääkäriasema. Sen toiminta perustuu asiakaslähtöiseen toimintatapaan, jossa asiakkaille tarjotaan kaikki hammashuollon palvelut yhdellä käynnillä, laadukkaasti ilman jonoja. Yhtiö tarjoaa myös toiminnanohjausjärjestelmänsä lisensioituna palveluna julkisen ja yksityisen puolen hammashoittoon. Yhtiön toimitusjohtajana toimii Petri Katajamäki. Panostajan omistusosuus segmentistä on tilikauden lopussa 79,8 %.

Megaklinikan liikevaihto oli katsauskaudella 6,0 milj. euroa (4,7 milj. euroa). Kasvua syntyi Tukholman klinikalta sekä vahvasti sujuneesta lisenssimyynnistä. Tilanne Suomen perushammashuollon markkinoilla on jatkunut edelleen haastavana ja yksityisen puolen asiakaskäynnit ovat edelleen laskeneet edellisvuodesta. Katsauskauden aikana yhtiön lisenssiluoketoiminta laajeni suunnitellusti ja yhtiö solmi kolme uutta lisenssisopimusta julkisen puolen toimijoiden kanssa. Tukholman klinikan toiminta aloitettiin suunnitelmien mukaan syyskuussa 2016. Megaklinikka teki toukokuussa 2017 merkittävän strategisen kumppanuus-sopimuksen ruotsalaisen Aqua Dentalin kanssa, jonka osana Aqua Dental osti Megaklinikan Tukholman klinikan. Aqua Dental jatkaa klinikan toiminnan ohjaamista Megaklinikan toiminnanohjausjärjestelmällä Megaklinikan ensimmäisenä yksityisen puolen lisenssiasiakkaana. Kumppanuus Aqua Dentalin kanssa pitää myös sisällään tavoitteen uusien Megaklinikan toiminnanohjausjärjestelmällä toimivien klinikoiden avaamisesta Ruotsiin tulevana vuosina. Segmentin liikevoitto oli katsauskaudella -1,6 milj. euroa (-1,5 milj. euroa). Katsauskauden ensimmäisen puoliskon tulosta rasittavat voimakkaasti Tukholman klinikan ylösajon kustannukset. Segmentin henkilöstömäärä oli katsauskauden lopussa 84 (119).

Heatmasters

Heatmasters Group tarjoaa metallien lämpökäsittelypalvelua Suomessa ja kansainvälisesti sekä valmistaa, kehittää ja markkinoi lämpökäsittelyteknologiaa. Heatmasters Group-konserniin kuuluu Suomessa kaksi liiketoimintaa harjoittavaa yhtiötä Heatmasters Lämpökäsittely Finland Oy ja Heatmasters Technology Oy, jotka toimivat Lahdessa ja Kouvolassa. Konsernilla on lisäksi tytäryhtiöt Puolassa, Ruotsissa ja USA:ssa. Panostajan omistusosuus segmentistä on 80,0 %. Heatmasters Group Oy:n toimitusjohtajana toimii Ilkka Mujunen.

Heatmasters-segmentin liikevaihto parani katsauskaudella 4,5 milj. eurosta 5,3 milj. euroon. Heatmasters oli mukana Suomen suurissa prosessilaitosten uudisrakennus- ja modernisointiprojekteissa. Tämä sekä kahden merkittävän uunitoimituksen ajoittuminen viimeiselle neljännekselle paransi katsauskauden liikevaihtoa ja kannattavuutta. Liikevoitto parani myynnin vahvistumisen myötä -1,0 milj. eurosta -0,2 milj. euroon. Ruotsin ja USA:n toimintojen kustannukset rasittivat liikevoittoa. Houstonin toimipiste päätettiinkin sulkea, kun tuloskehitys ei vastannut odotuksia. Laitemyyntiä Yhdysvaltoihin jatketaan normaalisti, vaikkei varsinaista toimipistettä siellä enää ole. Heatmasters

julkaisi uuden kannettavan monitoimilämmityslaitteen Saksassa Schweissen & Schneiden messuilla syyskuussa 2017. Segmentin henkilöstömäärä oli tilikauden lopussa 43 (49).

CoreHW

CoreHW-segmentti on uusi segmentti, joka syntyi kun Panostaja hankki syyskuussa 2017 enemmistön langattomissa teknologioissa käytettävien radiotaajuus (RF)-mikropiirien ja antennien suunnittelua tarjoavan CoreHW Oy:n osakannasta. CoreHW Oy on vuonna 2013 perustettu yritys, joka tarjoaa korkean lisäarvon suunnittelupalveluita RF IC -toimialueella toteuttaen RF-mikropiirejä ja antennitekniologiaa sekä tarjoamalla niihin liittyviä konsultointipalveluita. Yhtiön liiketoiminta jakaantuu suunnittelupalveluihin, konsultointiin sekä omien mikropiirien ja lisensoitavien teknologioiden (IP) kehitykseen. Yhtiön toimitusjohtajan toimii Tomi-Pekka Takalo. Panostajan omistusosuus segmentistä on 63,0 %

Yhtiö on yhdistelty Panostaja-konserniin 1.9.2017 alkaen, eikä siitä siten ole vertailutietoja. Yhtiön raportoitu liikevaihto oli katsauskaudelta 1,0 milj. euroa ja liikevoitto 0,0 milj. euroa. Segmentin liikevoittoa rasittaa yrityshankinnan kustannukset 0,2 milj. euroa. Segmentin henkilöstömäärä oli katsauskauden lopussa 45.

Muut

Muut-segmentin liikevaihdossa ei tapahtunut olennaisia muutoksia. Katsauskaudelta raportoi kolme osakkuusyhtiötä, Ecosir Group Oy, Spectra Yhtiöt Oy sekä Juuri Partners Oy. Raportoitavien osakkuusyhtiöiden tulosvaikutus katsauskaudella oli 0,3 milj. euroa (0,1 milj. euroa), joka esitetään omalla rivillään konsernin tuloslaskelmassa.

RAHOITUS

Liiketoiminnan kassavirta parani ja oli 15,6 milj. euroa (9,6 milj. euroa). Maksuvalmius säilyi hyvänä. Konsernin rahavarat olivat 19,5 milj. euroa (26,6 milj. euroa) ja korolliset nettovelat 88,5 milj. euroa (50,1 milj. euroa). Nettovelkaantumisaste nousi ja oli 137,5 (70,4 %). Nettovelkaantumisasteen nousuun vaikuttivat Granon merkittävien yritystosten seurauksena tapahtunut lainojen määrän kasvu sekä Panostajan Hybridilainan takaisinmaksu toukokuussa 2017. Konsernin nettorahoituskulut katsauskaudella olivat -2,3 milj. euroa (-1,9 milj. euroa), eli 1,2 % (1,2 %) liikevaihdosta.

Panostajan 10 milj. eruron yritysostolimiitistä on nostamatta 7,7 milj. euroa. Limiitistä voi nostaa kahden vuoden pituisia lainoja Panostajan tekemien yritysostojen rahoittamiseksi.

Konsernin omavaraisuusaste oli katsauskauden lopussa 28,8 % (38,1 %). Oman pääoman tuotto oli 10,1 % (13,1 %). Sijoitetun pääoman tuotto laski 5,9 %:iin (9,4 %).

INVESTOINNIT SEKÄ KEHITYSMENOT

Konsernin bruttoinvestoinnit olivat katsauskaudella 39,0 milj. euroa (10,9 milj. euroa), eli 20,2 % (6,7 %) liikevaihdosta. Investoinnit kohdistuivat pääasiassa aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin sekä yrityshankintoihin.

Kehitysmenoja aktivoitiin tilikaudella 0,1 milj. euroa (0,1 milj. euroa).

LÄHIPIIRILAINAT JA -VASTUUT

Tilinpäätöshetkellä lainojen määrä lähipiiriin kuuluvalla yhtiöllä on 0,3 milj. euroa. Lainojen korko on 6 %.

Yhtiöllä on 0,2 milj. euron suuruinen pääomalainasaaminen osakkuusyhtiöltä, joka erääntyy kokonaisuudessaan maksettavaksi tilikauden 2018 aikana. Lainojen korko on 5 %.

Johdolle annettujen lainojen summat ja pääasialliset lainaehdot ovat esitetty liitetiedossa 35.

RISKIT

Konserni ottaa hallittuja riskejä hyödyntääkseen liiketoimintamahdollisuudet optimaalisella tavalla. Konsernin tavanomaiset liiketaloudelliset riskit liittyvät sijoituskohteiden markkina- ja kilpailutilanteeseen, asiakas- ja toimitajariskeihin sekä yrityskauppoihin ja näiden rahoitukseen liittyviin riskeihin.

Panostajan kahdeksan enemmistöomistuksessa olevaa sijoituskohdetta toimivat erilaisilla toimialoilla. Tavoitteena on, ettei konsernin taloudellinen tulos ole olennaisesti riippuvainen yksittäisen sijoituskohteen kehityksestä ja tuloksesta, mutta suhdannetilanteesta riippuen ja sijoituskohteen kasvaessa sen merkitys koko konsernin kannalta korostuu, jolloin riski voi olla olennainen. Konsernin taloudellinen tulos ja kehitys eivät ole normaalisti yksittäisestä asiakkaasta riippuvainen, mutta yksittäisen sijoituskohteen tulokseen ja kehitykseen yhden tai useamman merkittävän asiakkaan menettämisellä voi olla taloudellisia vaikutuksia.

Konsernin taloudelliseen tulokseen ja kehitykseen yleisellä suhdannekehityksellä ja erityisesti Suomen talouden kehityksellä voi olla merkittävä vaikutus. Konsernin tulokseen ja kehitykseen vaikuttavat myös kausiluonteisuus. Liiketoimintojen kausivaihtelut vaikuttavat siten, että tavanomaisesti vuoden ensimmäinen vuosipuolisko on heikompi kuin vuoden jälkimmäinen vuosipuolisko. Kilpailutilanteen jatkuva muutos kuten hintakilpailu ja yksittäiselle sijoituskohteelle tulevat uudet kilpailijat voivat vaikuttaa konsernin

taloudelliseen tulokseen ja kehitykseen, vaikka konserni ja sen sijoituskohteet kehittävät jatkuvasti toimintojaan kilpailutilanteen mukaisesti. Lisäksi eri sijoituskohteiden liiketoiminnassaan käyttämien raaka-aineiden hinta- ja saatavuusriskit voivat vaikuttaa merkittävästi yksittäisen sijoituskohteen taloudelliseen tulokseen ja kehitykseen, muttei normaalisti merkittävästi koko konsernin kehitykseen ja tulokseen.

Konsernin taloudelliseen tulokseen ja kehitykseen ei normaalisti ole merkittävää vaikutusta valuuttakurssi-, korko-, rahoitus- ja luottotappioriskillä, mutta yksittäisen sijoituskohteen taloudelliseen tulokseen ja kehitykseen näillä riskeillä voi olla merkittävä vaikutus. Konserni ja sen eri sijoituskohteet ovat pyrkineet suojautumaan näiltä riskeiltä merkittävilta osin eri tavoin, mutta aina suojaaminen ei ole mahdollista.

Konsernin henkilöstöön liittyvät riskit voivat vaikuttaa konsernin ja sijoituskohteiden kehitykseen ja taloudelliseen tulokseen, mikäli avainhenkilöiden ja henkilöstön rekrytoinneissa tai sitouttamisessa epäonnistutaan.

Ympäristöön liittyvät riskit voivat vaikuttaa konsernin ja sijoituskohteiden kehitykseen ja taloudelliseen tulokseen, mikäli kyseisten riskien hallinnassa epäonnistutaan. Konserni huomioi ympäristöasioihin liittyvän lainsäädännön ja sen mukanaan tuomat vastuut erityisen huolellisesti ja pyrkii toiminnassaan noudattamaan kestävän kehityksen periaatteita. Konsernin tiedossa ei ole mitään merkittäviä ympäristöasioihin liittyviä riskejä.

Konsernilla on laaja vakuutusturva, joka kattaa ai-neelliset vahingot vakuutusehtoien mukaisesti. Omaisuus-riskien vakuutustasoa seurataan säännöllisesti. Takuu-, keskeytys-, tuotevastuu- ja korjausriskeihin liittyvät riskit voivat vaikuttaa konsernin ja sijoituskohteiden kehitykseen ja taloudelliseen tulokseen, mikäli kyseisten riskien hallinnassa epäonnistutaan. Konsernin yhtiöt pyrkivät varautumaan näihin riskeihin panostamalla toimitusketjun hallintaan, oman toiminnan laatuun ja tuotekehitykseen sekä riskien säännönmukaiseen arviointiin. Mikäli mahdollista nämä riskit katetaan myös vakuutusturvalla.

Yrityskauppoihin liittyvät riskit voivat vaikuttaa konsernin ja sijoituskohteiden kehitykseen ja taloudelliseen tulokseen, mikäli kyseisten riskien hallinnassa epäonnistutaan. Konsernin tavoitteena on kasvaa myös yritysostojen kautta. Yritysostoihin liittyvää konsernin taseeseen kirjatua liikearvoa on n. 94,7 milj. euroa. Liikearvoa ei poisteta säännöllisesti vuosittain, vaan poistojen sijaan tehdään arvonalentumistestaus vähintään vuosittain tai silloin, kun on viitteitä arvonalentumisesta. Arvoja tarkistetaan normaalisti viimeisen vuosipuoliskon aikana budjetoin-

tiprosessin yhteydessä. Tällaisesta muutoksesta saattaisi aiheutua liikearvojen alaskirjaustarvetta.

Viranomaisten määräykset voivat vaikuttaa konsernin ja sijoituskohteiden kehitykseen ja taloudelliseen tulokseen. Konsernissa ja eri sijoituskohteissa seurataan määräyksien muutoksia ja niihin pyritään reagoimaan ennakolta mikäli mahdollista.

HALLINTO JA YHTIÖKOKOUS

Panostaja Oyj:n varsinainen yhtiökokous pidettiin 31. tammikuuta 2017 Tampereella. Hallituksen jäsenten lukumääräksi vahvistettiin kuusi (6), ja valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä päättyvälle toimikaudelle hallitukseen valittiin uudelleen Jukka Ala-Mello, Eero Eriksson, Mikko Koskenkorva, Tarja Pääkkönen, Hannu Tarkkonen ja Antero (Antti) Virtanen.

Tilintarkastajiksi valittiin tilintarkastusyhteisö PricewaterhouseCoopers Oy ja KHT Markku Launis toimikaudeksi, joka päättyy valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä. Tilintarkastusyhteisö PricewaterhouseCoopers Oy on ilmoittanut, että päävastuullisena tilintarkastajana toimii KHT Lauri Kallaskari. Yhtiökokous vahvisti esitetyn tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen tilikaudelta 1.11.2015–31.10.2016 ja päätti, että päättyneeltä tilikaudelta osakkeenomistajille maksetaan osinkoa 0,04 euroa osakkeelta.

Lisäksi yhtiökokous päätti, että hallitus valtuutetaan päättämään harkintansa mukaan mahdollisesta varojen jakamisesta osakkeenomistajille yhtiön taloudellisen tilanteen sitä puoltaessa joko osinkona tai pääomanpalautuksena sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta. Valtuutuksen perusteella tehtävän varojenjaon enimmäismäärä on yhteensä 4 700 000 euroa. Valtuutus sisältää hallituksen oikeuden päättää kaikista muista edellä mainittuun varojenjakoön liittyvistä ehdoista. Valtuutus on voimassa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen alkamiseen saakka. Yhtiökokous myönsi vastuuvapauden hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle.

Yhtiökokous päätti, että hallituksen jäsenten palkkiot pidetään ennallaan ja että valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä päättyvältä toimikaudelta hallituksen puheenjohtajalle maksetaan palkkiona 40 000 euroa ja hallituksen muille jäsenille kullekin 20 000 euroa. Lisäksi yhtiökokous päätti, että noin 40 % hallituksen jäsenille maksettavista palkkiosta maksetaan hallitukselle annetun osakeantivaltuutuksen perusteella antamalla hallituksen jäsenille yhtiön osakkeita, mikäli hallituksen jäsen ei yhtiökokouspäivänä omista yli yhtä prosenttia (1 %) yhtiön kaikista osakkeista. Mikäli hallituksen jäsenen

omistusosuus yhtiökokouspäivänä on yli yksi prosentti (1 %) yhtiön kaikista osakkeista, maksetaan palkkio kokonaisuudessaan rahana. Yhtiökokous päätti edelleen, että hallituksen jäsenten matkakulut korvataan Verohallinnon vahvistaman kulloisenkin matkakorvausperusteen enimmäismäärän mukaisena.

Hallitus valtuutettiin päättämään omien osakkeiden hankkimisesta yhdessä tai useammassa erässä siten, että hankittavien omien osakkeiden lukumäärä voi olla yhteensä enintään 5 200 000 osaketta, mikä vastaa noin 9,9 % yhtiön kaikista osakkeista. Omia osakkeita voidaan valtuutuksen nojalla hankkia vain vapaalla omalla pääomalla. Omia osakkeita voidaan hankkia hankintapäivänä Nasdaq Helsinki Oy:n järjestämässä julkisessa kaupankäynnissä muodostuvaan hintaan tai muuten markkinoilla muodostuvaan hintaan. Hallitus päättää, miten omia osakkeita hankitaan. Omia osakkeita voidaan hankkia muuten kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa (suunnattu hankkiminen). Valtuutus kumoaa edellisessä varsinaisessa yhtiökokouksessa 2.2.2016 annetun omien osakkeiden hankintaa koskevan valtuutuksen. Valtuutus on voimassa 31.7.2018 saakka. Hallitus ei ole käyttänyt yhtiökokouksen antamaa valtuutusta omien osakkeiden hankinnasta tilikauden aikana.

Yhtiökokous päätti osakeyhtiölain 4 luvun 10 §:n 2 momentin mukaisesti, että oikeus yhteisellä arvo-osuustilillä oleviin arvo-osuusjärjestelmään kuuluviin ns. isännättömiin osakkeisiin ja niihin perustuvat oikeudet on menetetty osakeyhtiölain 4 luvun 10 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla. Yhtiökokous valtuutti hallituksen ryhtymään kaikkiin päätöksen edellyttämiin toimenpiteisiin. Päätöksen jälkeen näihin yhteisellä arvo-osuustilillä olleisiin osakkeisiin sovelletaan yhtiön hallussa olevia omia osakkeita koskevia säännöksiä. Yhteisellä arvo-osuustilillä oli ennen päätöstä yhteensä 188 950 kappaletta yhtiön osakkeita, joten päätöksen jälkeen, näiden osakkeiden tultua yhtiön hallussa oleviksi omiksi osakkeiksi, yhtiön hallussa olevien omien osakkeiden määrä oli 512 706 kappaletta.

Yhtiön hallitus piti välittömästi yhtiökokouksen päätyttyä järjestäytymiskokouksen, jossa hallituksen puheenjohtajaksi valittiin Jukka Ala-Mello ja varapuheenjohtajaksi Eero Eriksson.

OSAKEPÄÄOMA JA OMAT OSAKKEET

Katsauskauden päättyessä Panostaja Oyj:n osakepääoma oli 5 568 681,60 euroa. Osakkeiden lukumäärä on yhteensä 52 533 110 kappaletta.

Yhtiön hallussa oleva omien osakkeiden määrä katsauskauden lopussa oli 470 512 kappaletta (tilikauden alussa 355 183 kappaletta). Omien osakkeiden määrä vastasi 0,9 prosenttia koko katsauskauden lopun osakemäärästä ja äänimäärästä.

Yhtiökokouksen 2.2.2016 ja hallituksen päätösten mukaisesti Panostaja Oyj luovutti 12.12.2016 yhtiön johdolle osakepalkkioina yhteensä 18 240 kappaletta osakkeita. Yhtiö luovutti hallituksen jäsenille 12.12.2016 yhteensä 13 187 kappaletta osakkeita kokouspalkkioiden maksuna. Panostaja luovutti yhtiökokouksen 31.1.2017 ja hallituksen päätösten mukaisesti 2.3.2017 yhteensä 13 954 kappaletta, 2.6.2017 yhteensä 14 286 kappaletta sekä 8.9.2017 yhteensä 13 954 kappaletta osakkeita kokouspalkkioiden maksuna.

OSAKEKURSSIN KEHITYS JA OSAKKEENOMISTUS

Panostaja Oyj:n osakkeen päätöskurssi vaihteli tilikauden aikana 0,82 euron (alin noteeraus) ja 0,98 euron (ylin noteeraus) välillä. Osakkeiden osakevaihto tarkastelujaksolla oli 7 863 788 kappaletta, mikä edustaa 15,1 % osakekannasta. Osakkeen lokakuun 2017 päätöskurssi oli 0,91 euroa. Yhtiön osakekannan markkina-arvo lokakuun 2017 lopussa oli 47,5 milj. euroa (48,3 milj. euroa). Yhtiöllä oli lokakuun 2017 lopussa 4 095 osakkeenomistajaa (3 708).

OMAN PÄÄOMAN EHTOINEN HYBRIDILAINA

Konserni laski 27.5.2013 liikkeeseen 7,5 milj. euron suuruisen oman pääoman ehtoisen joukkovelkakirjalainan. Oman pääoman ehtoosella lainalla ei ole eräpäivää, mutta konsernilla on oikeus, ei velvollisuutta, lunastaa laina takaisin neljän vuoden kuluttua. Sopimuksen mukainen vuotuinen korko on 9,75 %. Korko maksetaan vain, jos yhtiö päättää jakaa osinkoa. Mikäli osinkoa ei jaeta, konserni päättää koron maksusta erikseen. Konsernitilinpäätöksessä laina on luokiteltu omaksi pääomaksi ja korot esitetään luonteensa mukaisesti osingonjakona. Oman pääoman ehtoinen hybridilaina maksettiin takaisin 29.5.2017.

HALLITUKSEN EHDOTUS YHTIÖKOKOUKSELLE

Yhtiön hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että päättyneeltä tilikaudelta maksetaan osinkoa 0,04 euroa osakkeelta.

Lisäksi hallitus ehdottaa, että yhtiökokous valtuuttaisi hallituksen päättämään harkintansa mukaan mahdollisesta varojen jakamisesta osakkeenomistajille yhtiön taloudellisen tilanteen sitä puoltaessa joko osinkona tai pääomanpalautuksena sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta. Valtuutuksen perusteella tehtävän varojenjaon

enimmäismäärä on yhteensä enintään 4 700 000 euroa. Valtuutuksen ehdotetaan sisältävän hallituksen oikeuden päättää kaikista muista edellä mainittuun varojenjakoont liittyvistä ehdoista. Valtuutuksen ehdotetaan olevan voimassa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen alkamiseen saakka.

Panostaja Oyj:n varsinainen yhtiökokous pidetään 1.2.2018 Tampereella.

TILIKAUDEN JÄLKEISET TAPAHTUMAT

Ehdolliset varat

Verohallinto antoi vuonna 2014 päätöksen, jonka mukaan Panostaja Oyj:llä ei ole arvonlisäveron vähennysoikeutta. Tilikausilta 1.11.2014–31.10.2017 Panostaja Oyj on em. päätökseen perustuen jättänyt arvonlisäverotuksessa vähentämättä ostoihin sisältyvää arvonlisäveroa yhteensä noin 1,3 milj. euroa. Panostaja Oyj valitti Verohallinnon päätöksestä hallinto-oikeuteen joka kumosi Verohallinnon päätökset. Korkein hallinto-oikeus ei myöntänyt marras-kuussa 2017 tehdyllä päätöksellä Verohallinnolle valituslu- paa. Ratkaisun johdosta Verohallinto tulee palauttamaan vähentämättömät arvonlisäverot korkoineen ja Panostaja Oyj tulee kirjaamaan noin 1,3 milj. euron tuoton tilikau- den 2018 ensimmäisellä neljänneksellä. Panostaja Oyj tulee myös oikaisemaan yhtiön aikaisempien verovuosien tuloverotusta lisäämällä vähennetyt arvonlisäverot elinkei- notoiminnan verotettavaan tuloon.

Suomen Helakeskus toimitusjohtajavaihdos

Panostaja tiedotti 24.11.2017, että Suomen Helakeskus Oy:n toimitusjohtajaksi on kutsuttu KTM S. Martti Niemi (s. 1961). Niemi ottaa toimitusjohtajan tehtävät vastaan viimeistään 15.12.2017. Suomen Helakeskus Oy:n nykyi- nen toimitusjohtaja Hannu Rantanen jatkaa tehtävässään uuden toimitusjohtajan aloittamisajankohtaan asti, jonka jälkeen Rantanen jää pois konsernin palveluksesta.

NÄKYMÄT TULEVALLE TILIKAUDELLE

Yrityskaupamarkkinan aktiivisuus on ollut tilikaudella hyvällä tasolla ja uusien kohteiden tarjonta on ollut vilkas- ta. Omistusjärjestelyjen ja kasvumahdollisuuksien hyö- dyntämisen tarve pk-yrityksissä säilyy ja oman aktiivisen toiminnan täydentäessä ulkoapäin tulevaa ostokohteiden tarjontaa markkinoilla on riittävästi yritysostomahdolli- suuksia. Panostajan strategiaa on tarkoitus toteuttaa halli- tuilla yritysostoilla nykyisiin sijoituskohteisiin, mutta myös uusia mahdollisia sijoituskohteita kartoitetaan aktiivisesti. Myös irtaantumisten mahdollisuuksia arvioidaan aktii-

visesti ja aikaisempaa laajemmin osana sijoituskohteiden omistajastrategioita.

Eri sijoituskohteiden kysyntätilanteen arvioidaan kehitty- vän lyhyellä aikavälillä seuraavasti:

- KotiSunin, Selogin, Helakeskuksen ja CoreHW:n kysyn- tätilanne säilyy hyvänä
- Granon, KL-Varaosien ja Heatmastersin kysyntätilanne säilyy tyydyttävänä
- Megaklinikan kysyntätilanne säilyy heikkona

Tunnusluvut

KONSERNIN TUNNUSLUVUT

	2017	2016	2015
Liikevaihto, Me	193,2	162,3	148,2
Liikevoitto, Me	9,5	10,1	7,3
% liikevaihdosta	4,9	5,2	4,9
Tilikauden voitto, Me	6,9	9,2	13,5
Oman pääoman tuotto (ROE) , %	10,1	13,1	23
Sijoitetun pääoman tuotto (ROI), %	5,9	9,4	12,4
Omavaraisuusaste, %	28,8	38,1	37,5
Gearing, %	1)	137,5	70,4
Current ratio	1,2	1,4	1,3
Bruttoinvestoinnit, Me	39,0	10,9	54,9
% liikevaihdosta	20,2	6,7	37,0
Konsernin henkilökunnan lukumäärä keskim.	1 622	1 337	1 176
Tulos/Osake (EPS), e, laimentamaton	0,04	0,07	0,14
Tulos/Osake (EPS), e, laimennettu	0,04	0,07	0,14
Oma pääoma / Osake, e	0,59	0,77	0,74
Osinko / Osake, e	2)	0,04	0,04
Osinko/Tulos % laimentamaton	114,3	58,0	35,4
Osinko/Tulos % laimennettu	114,3	58,0	36,2
Efektiiivinen osinkotuotto %	4,4	4,3	5,8
Tilikauden ulkona oleva keskimäär. osakemäärä, 1 000 kpl	52 082	51 736	51 373
Osakkeiden lukumäärä tilik. lopussa, 1 000 kpl	52 533	52 533	51 733
Osakkeiden antioikaistun lukumäärän painotettu keskiarvo tilikauden aikana, 1 000 kpl	52 082	51 736	58 191
Osakkeen tilikauden päätöskurssi, e	0,91	0,92	0,86
Osakkeen alin kurssi, e	0,82	0,81	0,77
Osakkeen ylin kurssi, e	0,98	1,04	0,94
Osakkeen keskiarvo tilikaudella, e	0,88	0,89	0,85
Osakekannan markkina-arvo, Me	47,5	48,3	44,5
Osakkeen vaihto, 1 000 kpl	7 864	5 959	6 508
Osakkeen vaihto, %	15,1	11,5	12,7

1) Velat sisältävät vaihdettavan pääomalainan

2) Hallituksen esitys

Taloudelliset tunnusluvut antavat tiiviin kuvauksen yhtiön liiketoiminnan kehityksestä, taloudellisesta asemasta sekä voitonjaosta.

Tilikauden 2015 tunnuslukuja ei ole muutettu kulu- neen tilikauden aikana tapahtuneiden yritysmyyntien tai -lopetusten johdosta.

TUNNUSLUKUJEN LASKENTAKAAVAT

Sijoitetun pääoman tuotto, % (ROI)	=	$\frac{\text{Tulos ennen satunnaisia eriä} + \text{rahoituskulut} + \text{voitto/tappio myydyistä liiketoiminnoista} \times 100}{\text{Taseen loppusumma} - \text{koroton vieras pääoma (keskimäärin tilikauden aikana)}}$
Oman pääoman tuotto, % (ROE)	=	$\frac{\text{Tilikauden tulos} \times 100}{\text{Oma pääoma (keskimäärin tilikauden aikana)}}$
Omavaraisuusaste, %	=	$\frac{\text{Oma pääoma} \times 100}{\text{Taseen loppusumma} - \text{saadut ennakot}}$
Korolliset nettovelat	=	Korolliset velat – korolliset saamiset – rahoitusvarat
Nettovelkaantumisaste (gearing), %	=	$\frac{\text{Korolliset nettovelat}}{\text{Oma pääoma}}$
Oma pääoma / Osake	=	$\frac{\text{Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva oma pääoma}}{\text{Osakkeiden oikaistu lukumäärä tilinpäätöspäivänä}}$
Tulos / Osake (EPS)	=	$\frac{\text{Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva tilikauden tulos}}{\text{Osakkeiden oikaistu lukumäärä keskimäärin tilikauden aikana}}$
Current Ratio	=	$\frac{\text{Lyhytaikaiset varat}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$
Osinko / Osake	=	$\frac{\text{Tilikaudella joettu osinko}}{\text{Osakkeiden oikaistu lukumäärä tilinpäätöspäivänä}}$
Osinko / Tulos, %	=	$\frac{\text{Osinko} / \text{osake} \times 1000}{\text{Tulos} / \text{osake (EPS)}}$
Efektiiivinen osinkotuotto, %	=	$\frac{\text{Osinko} / \text{osake}}{\text{Osakkeen kurssi tilinpäätöspäivänä}}$

Tunnuslukujen täsmäytyslaskelma – korolliset velat ja korolliset nettovelat M€

M €	2017	2016
Velat yhteensä	159,7	116,1
Korottomat velat	48,1	35,2
Korolliset velat	111,6	80,9
Myyntisaamiset ja muut saamiset	38,4	30,0
Korottomat saamiset	34,9	25,7
Korolliset saamiset	3,5	4,3
Korolliset velat	111,6	80,9
Korolliset saamiset	3,5	4,3
Rahavarat	19,5	26,6
Korolliset nettovelat	88,6	50,1

KONSERNIN TULOSLASKELMA, IFRS

1 000 euroa	Liitetieto	1.11.2016 – 31.10.2017	1.11.2015 – 31.10.2016
Liikevaihto		193 173	162 277
Liiketoiminnan muut tuotot	9	1 597	1 370
Materiaalit ja palvelut		67 822	58 916
Henkilöstökulut	11	73 404	61 006
Poistot ja arvonalentumiset	12	9 969	6 722
Liiketoiminnan muut kulut	13	34 073	26 869
Liiketulos		9 502	10 135
Rahoitustuotot	14	332	311
Rahoituskulut	15	-2 582	-2 243
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	10	278	107
Tulos ennen veroja		7 530	8 309
Tuloverot		969	-1 498
Tulos jatkuvista liiketoiminnoista		8 499	6 811
Tulos myydyistä ja lopetetuista liiketoiminnoista	7	-1 646	2 410
Tilikauden tulos		6 853	9 221
Jakautuminen			
Emoyhtiön osakkeenomistajille		2 136	4 154
Määräysvallattomille		4 717	5 067
Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluvasta voitosta laskettu osakekohtainen tulos:			
Tulos/osake jatkuvista liiketoiminnoista €	17		
Laimentamaton		0,066	0,035
Laimennettu		0,066	0,035
Tulos/osake myydyistä ja lopetetuista liiketoiminnoista	17		
Laimentamaton		-0,031	0,034
Laimennettu		-0,031	0,034
Tulos/osake jatkuvista ja myydyistä liiketoiminnoista	17		
Laimentamaton		0,035	0,069
Laimennettu		0,035	0,069
Laaja konsernin tuloslaskelma			
Kauden tulos		6 853	9 221
Laajan tuloslaskelman erät			
Muuntoerot		-20	41
Kauden laaja tulos		6 833	9 262
Jakautuminen			
Emoyhtiön osakkeenomistajille		2 117	4 195
Määräysvallattomille		4 717	5 067

Liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä

KONSERNIN TASE, IFRS

1 000 euroa	Liitetieto	31.10.2017	31.10.2016
VARAT			
Pitkäaikaiset varat			
Liikearvo	18	94 714	78 406
Muut aineettomat hyödykkeet	18	13 485	9 673
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	19	23 234	13 308
Osuudet osakkuusyhtiöistä	20	4 037	3 759
Muut pitkäaikaiset varat	21	6 772	7 538
Laskennalliset verosaamiset	23	11 328	6 974
Pitkäaikaiset varat yhteensä		153 571	119 659
Lyhytaikaiset varat			
Vaihto-omaisuus	24	12 698	11 043
Myyntisaamiset ja muut saamiset	25	37 257	29 671
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verosaamiset	25	1 160	333
Rahavarat	26	19 466	26 573
Lyhytaikaiset varat yhteensä		70 582	67 620
Varat yhteensä		224 154	187 279
OMA PÄÄOMA JA VELAT			
Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva oma pääoma			
Osakepääoma	27	5 569	5 569
Ylikurssirahasto	27	4 646	4 646
Muut rahastot	27	0	7 390
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	27	13 325	13 260
Muuntoero		-157	-124
Kertyneet voittovarot		7 546	9 277
Yhteensä		30 929	40 017
Määräysvallattomien omistajien osuus		33 522	31 128
Oma pääoma yhteensä		64 451	71 145
Pitkäaikaiset velat			
Laskennalliset verovelat	23	4 621	2 611
Rahoitusvelat	28	94 034	65 772
Pitkäaikaiset velat yhteensä		98 656	68 385
Lyhytaikaiset velat			
Lyhytaikaiset rahoitusvelat	28	19 119	17 280
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verovelat		328	367
Ostovelat ja muut velat	29	41 600	29 906
Varaukset	30	0	197
Lyhytaikaiset velat yhteensä		61 047	47 750
Velat yhteensä		159 703	116 135
Oma pääoma ja velat yhteensä		224 154	187 279

Liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä

KONSERNIN RAHAVIRTALASKELMA, IFRS

1 000 euroa	Liitetieto	2017	2016
Liiketoiminta			
Tilikauden tulos ennen vähennistöosuutta		6 853	9 221
Oikaisut:			
Poistot	12	9 969	7 371
Rahoitustuotot ja -kulut	14,15	2 250	2 112
Osuus osakkuusyhtiön tuloksesta	10	-278	-107
Verot	16	-969	1 486
Käyttöomaisuushyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot	9,13	-102	-5 459
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua		2 022	671
Liiketoiminnan rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta		19 746	15 295
Käyttöpääoman muutos			
Korottomien saamisten muutos		-5 575	-1 024
Korottomien velkojen muutos		8 570	3 297
Vaihto-omaisuuden muutos		-1 288	986
Käyttöpääoman muutos		1 707	3 259
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja		21 452	18 555
Rahoituserät ja verot:			
Maksetut korot		-2 432	-3 756
Saadut korot		70	305
Maksetut verot		-3 465	-5 456
Rahoituserät ja verot		-5 827	-8 908
Liiketoiminnan nettorahavirta		15 626	9 647
Investoinnit			
Investoinnit aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin		-10 823	-9 606
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden myynti		739	872
Tytäryritysten hankinta vähennettynä hankintahetken rahavaroilla	6	-28 137	-1 285
Tytäryritysten myynti vähennettynä myyntihetken rahavaroilla	7	2 351	5 029
Osakkuusyhtiöiden hankinta		0	0
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen hankinnat ja myynnit		0	6 606
Muiden osakkeiden myynnin luovutusvoitot		14	11
Myönnetyt lainasaamiset ja takaisinmaksut		341	-331
Investointien nettorahavirta		-35 516	1 296
Rahoitus			
Osakeanti		3 090	325
Hybridilaina		-7 500	0
Lainojen nostot		39 987	31 550
Lainojen takaisinmaksut		-16 259	-31 323
Omien osakkeiden myynti		61	658
Maksetut osingot		-6 595	-9 580
Rahoituksen nettorahavirta		12 785	-8 370
Rahavarojen muutos		-7 105	2 572
Rahavarat kauden alussa		26 573	24 001
Valuuttakurssien vaikutus		-2	0
Rahavarat kauden lopussa		19 466	26 573

Liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä

LASKELMA KONSERNIN OMAN PÄÄOMAN MUUTOKSISTA, IFRS

1 000 euroa	Emoyrityksen omistajille kuuluva oma pääoma								Määräysvallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
	Liitetieto	Osakepääoma	Ylikurssi-rahasto	Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	Muut rahastot	Muuntoerot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä		
Oma pääoma 1.11.2015	5 569	4 646	12 602	7 390	-124	7 816	37 899	32 001	69 900	
Laaja tulos										
Tilikauden tulos						4 154	4 154	5 067	9 221	
Muuntoerot						41	41		41	
Tilikauden laaja tulos yhteensä	0	0	0	0	0	4 195	4 195	5 067	9 262	
Liiketoimet omistajien kanssa										
Osingonjako	27					-2 562	-2 562	-7 053	-9 615	
Pääoman palautus	27		581				581		581	
Osakeanti							0		0	
Oman pääoman ehtoisen lainan korko						-731	-731		-731	
Omien osakkeiden hankinta							0		0	
Omien osakkeiden myynti	27,35		77				77		77	
Osakkeina toteutettavat ja maksettavat optiot							0		0	
Toteutetut osakeoptiot						158	158	92	250	
Palkitsemisjärjestelmä	35						15	15	15	
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä	0	0	658	0	0	-3 120	-2 462	-6 961	-9 423	
Oman pääoman ehtoisen lainan nosto										
Tytäryhtiöomistusosuusmuutokset										
Tytäryritysten hankinnasta syntynyt määräysvallattomien omistajien osuus										
Tytäryritysomistusosuusmuutokset, jotka eivät johtaneet muutokseen määräysvallassa						550	550	1 417	1 967	
Tytäryritysomistusosuusmuutokset, jotka ovat johtaneet määräysvallan menettämiseen							0	-65	-65	
Määräysvallattomien omistusosuusmuutokset hankinnat	8					-164	-164	-332	-496	
Virheen korjaus						-176	-176		-176	
Oikaistu oma pääoma 31.10.2016	5 569	4 646	13 260	7 390	-124	9 277	40 018	31 127	71 145	
Oikaistu oma pääoma 1.11.2016	5 569	4 646	13 260	7 390	-124	9 277	40 018	31 127	71 145	
Laaja tulos										
Tilikauden tulos						2 136	2 136	4 717	6 853	
Muut laajan tuloksen erät (verovaiikutuksella oikaistuna)							0		0	
Rahavirran suojaukset							0		0	
Myytavissä olevat rahoitusvarat							0		0	
Muuntoerot						-33	13	-20	-20	
Tilikauden laaja tulos yhteensä	0	0	0	0	-33	2 149	2 116	4 717	6 833	

Liiketoimet omistajien kanssa									
Osingonjako	27					-2 081	-2 081	-4 188	-6 269
Pääoman palautus	27						0	-558	-558
Osakeanti							0		0
Oman pääoman ehtoisen lainan korko						-841	-841		-841
Omien osakkeiden hankinta							0		0
Omien osakkeiden myynti	27,35		65				65		65
Osakkeina toteutettavat ja maksettavat optiot							0		0
Toteutetut osakeoptiot							0		0
Muut muutokset							-7 390	179	-7 211
Palkitsemisjärjestelmä	35						15	15	15
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä	0	0	65	-7 390	0	-2 728	-10 053	-4 746	-14 799
Oman pääoman ehtoisen lainan nosto	28						0		0
Tytäryhtiöomistusosuusmuutokset									
Tytäryritysten hankinnasta syntynyt määräysvallattomien omistajien osuus	8							1 399	1 399
Tytäryritysomistusosuusmuutokset, jotka eivät johtaneet muutokseen määräysvallassa							416	416	1 835
Tytäryritysomistusosuusmuutokset, jotka ovat johtaneet määräysvallan menettämiseen							0	602	602
Määräysvallattomien omistusosuusmuutokset hankinnat	8					-1 569	-1 569	-1 412	-2 981
Oma pääoma 31.10.2017	5 569	4 646	13 325	0	-157	7 545	30 929	33 522	64 451

Konsernin tilinpäätöksen liitetiedot

1. Yrityksen perustiedot

Emoyhtiö Panostaja Oyj sijoittaa suomalaisiin pieniin ja keskiuuriin yrityksiin hankkimalla näistä enemmistöomistuksia. Panostaja Oyj yhdessä sen tytäryritysten kanssa (”Panostaja” tai ”konserni”) muodostavat konsernin, jonka päämarkkina-alue on Suomi. Panostajalla on tilinpäätöshetkellä kahdeksan enemmistöomistuksessa olevaa sijoituskohdetta.

Panostaja Oyj on suomalainen julkinen osakeyhtiö, joka toimii Suomen valtion lainsäädännön alaisena. Yhtiön osakkeet on noteerattu julkisesti vuodesta 1989. Yhtiön osakkeet on noteerattu Nasdaq Helsingissä. Yhtiön kotipaikka on Tampere ja sen pääkonttorin osoite on Kalevantie 2, 33100 Tampere, mistä jäljennös konsernitilinpäätöksestä on saatavissa. Panostaja Oyj:n hallitus on kokouksessaan 13. joulukuuta 2017 hyväksynyt tämän konsernitilinpäätöksen julkistettavaksi. Suomen osakeyhtiölain mukaan osakkeenomistajilla on mahdollisuus hyväksyä tai hylätä tilinpäätös sen julkistamisen jälkeen 1.2.2018 pidettävässä yhtiökokouksessa. Yhtiökokouksella on myös mahdollisuus tehdä päätös tilinpäätöksen muuttamisesta.

2. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätös on laadittu kansainvälisten tilinpäätösstandardien (International Financial Reporting Standards, IFRS) mukaisesti ja sitä laadittaessa on noudatettu 31.10.2017 voimassa olevia IAS- ja IFRS-standardeja sekä SIC- ja IFRIC-tulkintoja. Kansainvälisillä tilinpäätösstandardeilla tarkoitetaan Suomen kirjanpitolaisissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä EU:n asetuksessa (EY) N:o 1606/2002 säädetyt menettelyt mukaisesti EU:ssa sovellettaviksi hyväksytyjä standardeja ja niistä annettuja tulkintoja. Konsernitilinpäätöksen liitetiedot ovat myös suomalaisten, IFRS-säännöksiä täydentävien kirjanpito- ja yhteisölaainsäädännön vaatimusten mukaiset.

Konsernitilinpäätös on laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin perustuen lukuun ottamatta käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja. Tilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardien mukaisesti edellyttää konsernin johdolta tiettyjen arvioiden tekemistä ja harkintaa laatimisperiaatteiden soveltamisessa. Tietoa harkinnasta, jota johto on käyttänyt konsernin noudat-

tamien tilinpäätöksen laatimisperiaatteita soveltaessaan ja jolla on eniten vaikutusta tilinpäätöksessä esitettäviin lukuihin, on esitetty kohdassa ”Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät”.

YHDISTELYPERIAATTEET

Tytäryritykset

Konsernitilinpäätökseen sisältyvät emoyritys Panostaja Oyj ja kaikki sen tytäryritykset.

Tytäryritykset ovat yrityksiä, joissa konsernilla on määräysvalta. Määräysvalta syntyy, kun konserni omistaa yli puolet äänivallasta tai sillä on muutoin määräysvalta. Myös potentiaalisen äänivallan olemassaolo on otettu huomioon määräysvallan syntymisen ehtoja arvioitaessa silloin, kun potentiaaliseen äänivaltaan oikeuttavat instrumentit ovat tarkasteluhetkellä toteutettavissa. Määräysvallalla tarkoitetaan oikeutta määrätä yrityksen talouden ja liiketoiminnan periaatteista hyödyn saamiseksi sen toiminnasta.

Konsernin keskinäinen osakkeenomistus on eliminoitu hankintamenetelmällä. Luovutettu vastike ja hankitun yrityksen yksilöitävissä olevat varat ja vastattavaksi otetut velat on arvostettu käypään arvoon hankintahetkellä. Hankintaan liittyvät menot, lukuun ottamatta vieraan tai oman pääomanehtoisten arvopapereiden liikkeeseen laskusta aiheutuvia menoja, on kirjattu kuluksi. Luovutettu vastike ei sisällä hankinnasta erillisenä käsiteltäviä liiketoimia. Näiden vaikutus on huomioitu hankinnan yhteydessä tulosvaikutteisesti. Mahdollinen ehdollinen lisäkauppahinta on arvostettu käypään arvoon hankintahetkellä ja se on luokiteltu joko velaksi tai omaksi pääomaksi. Velaksi luokiteltu lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon jokaisen raportointikauden päättymispäivänä ja tästä syntyvä voitto tai tappio kirjataan tulosvaikutteisesti tai muihin laajan tuloksen eriin. Omaksi pääomaksi luokiteltua lisäkauppahintaa ei arvosteta uudelleen.

Hankitut tytäryritykset yhdistellään konsernitilinpäätökseen siitä hetkestä lähtien, kun konserni on saanut määräysvallan, ja luovutetut tytäryritykset siihen saakka, jolloin määräysvalta lakkaa. Kaikki konsernin sisäiset liiketapahtumat, saamiset, velat ja realisoitumattomat voitot sekä sisäinen voitonjako eliminoidaan konsernitilinpäätöstä laadittaessa. Realisoitumattomia tappioita ei eliminoida siinä tapauksessa, että tappio johtuu arvonalentumisesta.

Tilikauden voiton tai tappion jakautuminen emoyrityksen omistajille ja määräysvallattomille omistajille esitetään erillisessä tuloslaskelmassa sekä laajan tuloksen jakautuminen emoyrityksen omistajille ja määräysvallattomien omistajille esitetään laajan tuloslaskelman yhteydessä. Mahdollinen määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa arvostetaan joko käypään arvoon tai määrään, joka vastaa määräysvallattomien omistajien osuuden suhteellista osuutta hankinnan kohteen yksilöitävissä olevasta nettovarallisuudesta. Arvostamisperiaate määritetään erikseen kullekin yrityshankinnalle. Laaja tulos kohdistetaan emoyrityksen omistajille ja määräysvallattomille omistajille, vaikka tämä johtaisi siihen, että määräysvallattomien omistajien osuudesta tulisi negatiivinen. Määräysvallattomille omistajille kuuluva osuus omasta pääomasta esitetään omana eräänä taseessa oman pääoman osana. Emoyrityksellä tytäryrityksessä olevan omistuosuuden muutokset, jotka eivät johda määräysvallan menettämiseen, käsitellään omaa pääomaa koskevinä liiketoimina.

Vaiheittain toteutuvan hankinnan yhteydessä aiempi omistuosuus arvostetaan käypään arvoon ja tästä syntyvä voitto tai tappio kirjataan tulosvaikutteisesti. Konsernin menettäessä määräysvallan tytäryhtiössä, arvostetaan jäljelle jäävä sijoitus määräysvallan menettämispäivän käypään arvoon ja tästä syntyvä erotus kirjataan tulosvaikutteisesti.

Osakkuusyrietykset

Osakkuusyrietykset ovat yrityksiä, joissa konsernilla on huomattava vaikutusvalta. Huomattava vaikutusvalta toteutuu, kun konserni omistaa yli 20 % yrityksen äänivallasta tai kun konsernilla on muutoin huomattava vaikutusvalta, mutta ei määräysvaltaa. Osakkuusyrietykset on yhdistelty konsernitilinpäätökseen pääomaosuusmenetelmää käyttäen. Jos konsernin osuus osakkuusyrietyksen tappiosta ylittää sijoituksen kirjanpitoarvon, sijoitus merkitään taseeseen nolla-arvoon eikä kirjanpitoarvon ylittäviä tappioita yhdistellä, ellei konserni ole sitoutunut osakkuusyrietyksen veloitteiden täyttämiseen.

Realisoitumattomat voitot konsernin ja osakkuusyrietyksen välillä on eliminoitu konsernin omistuosuuden mukaisesti. Osakkuusyrietyssijoitus sisältää sen hankinnasta syntyneen liikearvon. Konsernin omistuosuutta vastaava tulos esitetään konsernin tuloslaskelmassa rivillä Osuus osakkuus- ja yhteisyrietysten tuloksesta.

SEGMENTTIRAPORTOINTI

Konsernin segmenttiraportointi perustuu liiketoiminnallisiin segmentteihin. Toimintasegmentit raportoidaan tavalla, joka

on yhdenmukainen ylimmälle operatiiviselle päätöksentekijälle toimitettavan sisäisen raportoinnin kanssa. Ylimmäksi operatiiviseksi päätöksentekijäksi, joka vastaa resurssien kohdistamisesta toimintasegmentille ja niiden tuloksen arvioinnista, on määritelty Panostajan johtoryhmä.

ULKOMAANRAHAN MÄÄRÄISET ERÄT

Konsernitilinpäätös on esitetty euroina, joka on konsernin emoyhtiön toiminta- ja esittämisvaluutta. Valuuttamääräiset liiketapahtumat merkitään toimintavaihtuman määräisenä käyttäen tapahtumapäivän kurssia. Tilinpäätöshetkellä monetaariset saamiset ja velat muunnetaan tilinpäätöspäivän kurssiin. Muuntamisesta syntyneet kurssierot kirjataan tuloslaskelmaan. Liiketoiminnan kurssivoitot ja -tappiot sisältyvät vastaaviin eriin liikevoiton yläpuolelle. Ei-monetaariset erät on arvostettu tapahtumapäivän kurssiin.

Ulkomaisten konserniyritysten tuloslaskelmat on muunnettu euroiksi kauden keskikurssia ja taseet tilinpäätöspäivän päättymiskurssia käyttäen. Tilikauden tuloksen muuntaminen eri kursseilla tuloslaskelmassa, laajassa tuloslaskelmassa ja omassa pääomassa aiheuttavat muuntoeron, joka kirjataan muihin laajan tuloslaskelman eriin ja se sisältyy omassa pääomassa erään muuntoerot. Ulkomaisten tytäryritysten hankintamenojen eliminoinnista sekä hankinnan jälkeen kertyneiden oman pääoman erien muuntamisesta syntyvät muuntoerot kirjataan laajan tuloslaskelman eriin. Kun ulkomainen yksikkö myydään osittain tai kokonaan, omaan pääomaan kertyneet muuntoerot siirretään tulosvaikutteisiksi luokittelun oikaisuna osana myyntivoittoa tai -tappiota.

LIKEVAIHTO JA TULOUTUSPERIAATTEET

Liikevaihto sisältää tuotteiden ja palvelujen myynnistä saadut tuotot käypään arvoon arvostettuna välillisillä veroilla ja alennuksilla oikaistuna. Konsernissa pääsääntöisesti tuotot tuotteiden myynnistä kirjataan, kun tavaroiden omistamiseen liittyvät merkittävät riskit ja edut, niiden hallintaoikeus ja todellinen määräysvalta ovat siirtyneet ostajalle sekä maksusuoritus on todennäköinen. Vastaavasti tuotot palveluista pääsääntöisesti kirjataan, kun palvelut on suoritettu. Segmenttikohtaiset liikevaihtoon tuloutusperiaatteet on esitetty segmentti-informaation yhteydessä liitetiedossa 5.

LIKEVOITTO

IAS 1 – Tilinpäätöksen esittäminen ei määrittele liikevoiton tai -tappion käsitettä. Konserni on määrittänyt sen seuraavasti: liikevoitto on nettosumma, joka muodostuu

kun liikevaihtoon lisätään liiketoiminnan muut tuotot, vähennetään ostokulut valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutoksella sekä omaan käyttöön valmistuksesta syntyneillä kuluilla oikaistuna, vähennetään työsuhte-etuuksista aiheutuvat kulut, poistot ja mahdolliset arvonalentumiset sekä liiketoiminnan muut kulut. Kaikki muut kuin edellä mainitut tuloslaskelman erät esitetään liikevoiton alapuolella. Kurssierot sisältyvät liikevoittoon, mikäli ne syntyvät liiketoimintaan liittyvistä eristä, muuten ne ovat kirjattu rahoituseriin.

TULOVEROT

Verokulu muodostuu kauden verotettavaan tuloon perustuvasta verosta ja laskennallisesta verosta. Verot kirjataan tulosvaikutteisesti, paitsi milloin ne liittyvät suoraan omaan pääomaan kirjattuihin eriin tai muihin laajan tuloksen eriin. Tällöin myös vero kirjataan kyseisiin eriin.

Laskennalliset verot lasketaan väliaikaisista eroista kirjanpitoarvon ja verotuksellisen arvon välillä. Laskennallinen vero on kirjattu tilinpäätöspäivään mennessä säädetyillä verokannoilla. Laskennallista verovelkaa ei kuitenkaan kirjata, kun kyseessä on alun perin kirjanpitoon merkittävä omaisuus- tai velka eikä kyseessä ole liiketoimintojen yhdistäminen eikä tällaisen omaisuus- tai velkaerän kirjaaminen vaikuta kirjanpidon tulokseen eikä verotettavaan tuloon liiketoimen toteutumisaikana.

Merkittävimmät väliaikaiset erot syntyvät hankittujen yritysten nettovarallisuuden arvostamisesta käypään arvoon, tilinpäätössiirroista ja käyttämättömistä verotuksellisista tappioista. Laskennallinen verosaaminen kirjataan siihen määrään asti, kun on todennäköistä, että tulevaisuudessa syntyy verotettavaa tuloa, jota vastaan väliaikainen ero voidaan hyödyntää. Laskennallisen verosaamisen kirjaamisedellytykset arvioidaan tältä osin aina jokaisen raportointikauden päättymispäivänä.

MYYTÄVÄNÄ OLEVAT PITKÄAIKAISET OMAISUSERÄT JA MYYDYT TOIMINNOT

Pitkäaikaiset omaisuus-erät (tai luovutettavien erien ryhmät) luokitellaan myytävänä oleviksi, kun niiden kirjanpitoarvoa vastaava määrä tulee kertymään pääasiassa niiden myynnistä ja myynti on erittäin todennäköinen. Jos niiden kirjanpitoarvoa vastaava määrä tulee kertymään pääasiassa niiden myynnistä sen sijaan, että se kertyisi niiden jatkuvasta käytöstä, ne esitetään kirjanpitoarvoonsa tai käypään arvoon vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla sen mukaan, kumpi näistä on pienempi. Poistot pitkäaikaisista omaisuus-eristä lopetetaan luokitteluhetkellä.

Lopetettu toiminto on konsernin osa, josta on luovuttu tai joka on luokiteltu myytävänä olevaksi ja joka edustaa erillistä merkittävää liiketoiminta- aluetta tai maantieteellistä toiminta- aluetta, on osa yhtä koordinoitua suunnitelmaa, joka koskee luopumista erillisestä merkittävästä liiketoiminta- alueesta tai maantieteellisestä toiminta- alueesta, tai on tytäryritys, joka on hankittu yksinomaan tarkoituksena myydä se edelleen. Myytyjen toimintojen tulos esitetään omalla rivillään konsernin tuloslaskelmassa.

LIKEARVO JA MUUT AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

Liiketoimintojen yhdistämisissä syntyvä liikearvo kirjataan määrään, jolla luovutettu vastike, määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteesta ja aiemmin omistettu osuus yhteen laskettuina ylittävät hankitun nettovarallisuuden käyvästä arvosta.

Liikearvoista ei kirjata poistoja, vaan liikearvo testataan vähintään vuosittain arvonalentumisen varalta ja se arvostetaan alkuperäiseen hankintamenoon vähennettynä arvonalentumisilla. Arvonalentumista varten liikearvo on kohdistettu rahavirtaa tuottaville yksiköille.

Tutkimusmenot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan kaudelle, jolla ne syntyvät. Kehittämismenot aktivoidaan, kun niiden voidaan luotettavasti odottaa tuottavan konsernille taloudellista hyötyä tulevaisuudessa sekä kun hankintameno pystytään luotettavasti määrittämään ja myös muut IAS 38:n kriteerit, kuten tuotteen tekniset ja taloudelliset toteuttamiskriteerit, täyttyvät. Muut kehittämismenot kirjataan kuluksi. Aiemmin kuluksi kirjattuja kehittämismenoja ei aktivoida myöhemmin tilikausina.

Muut aineettomat hyödykkeet, joilla on rajallinen taloudellinen vaikutusaika, merkitään taseeseen ja kirjataan tasapoistoina kuluksi tuloslaskelmaan niiden taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Yhtiön kaikilla aineettomilla hyödykkeillä on rajallinen taloudellinen vaikutusaika.

Aineettomia oikeuksia ovat ohjelmistolisenssit, liittymismaksut ja asiakassuhteet. Muut aineettomat hyödykkeet sisältävät atk-ohjelmia.

Aineettomien hyödykkeiden suunnitelmanmukaiset ohjeelliset poistoajat:

Kehittämismenot 5 vuotta

Aineettomat oikeudet 3–5 vuotta

Muut aineettomat hyödykkeet 5–10 vuotta

AINEELLISET KÄYTTÖOMAIUSHYÖDYKKEET

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet on arvostettu poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn alkuperä-

seen hankintamenoon. Hyödykkeistä tehdään tasapoistot arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Maa-alueista ei tehdä poistoja.

Arvioidut taloudelliset vaikutusajat ovat seuraavat:

Rakennukset 20–25 vuotta

Koneet ja kalusto 3–5 vuotta

Muut aineelliset hyödykkeet 3–10 vuotta

Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden jäännösarvo ja taloudelliset vaikutusajat arvioidaan ja oikaistaan vähintään jokaisen tilikauden lopussa ja jos ne eroavat merkittävästi aikaisemmista arvioista, niitä muutetaan vastaavasti.

Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot määritetään vertaamalla myyntihintaa kirjanpitoarvoon, ja ne esitetään tuloslaskelmassa liiketoiminnan muina tuottoina tai kuluina.

VUOKRASOPIMUKSET

Vuokrasopimukset, joissa konsernille on siirtynyt olennainen osa omistamiselle ominaisista riskeistä ja eduista, luokitellaan rahoitusleasingisopimuksiksi. Rahoitusleasingisopimus merkitään taseeseen vuokra-ajan alkamisajankohtana vuokratun hyödykkeen käypään arvoon tai sitä alempaan vähimmäisvuokrien nykyarvoon. Rahoitusleasingisopimuksella hankitusta hyödykkeestä tehdään poistot hyödykkeen taloudellisen vaikutusajan tai sitä lyhyemmän vuokra-ajan kuluessa. Maksettavat leasingvuokrat jaetaan rahoitusmenoon ja velan vähennykseen. Vastaavat leasingvuokravastuut rahoituskustannuksella vähennettynä sisältyvät pitkä- ja lyhytaikaisiin korollisiin velkoihin erääntymisensä mukaan. Rahoitusmenon korko-osuus kirjataan tuloslaskelmaan vuokrasopimuksen aikana, siten että jäljellä olevalle velalle tulee kullakin tilikaudella samansuuruisen korkoprosentti.

Vuokrasopimukset, joissa olennainen osa omistamiselle ominaisista riskeistä ja eduista jää vuokranantajan kannettavaksi, luokitellaan muiksi vuokrasopimuksiksi. Muihin vuokrasopimuksiin liittyviä vuokravastuita ei kirjata taseeseen ja niihin liittyvät vuokrat merkitään tuloslaskelmaan kuluksi tasasuuruusina erinä vuokra-ajan kuluessa.

AINEELLIEN JA AINEETTOMIEN HYÖDYKKEIDEN ARVON ALENTUMINEN

Konserni arvioi jokaisena tilikauden päättymispäivänä, onko viitteitä siitä, että jonkin omaisuus-erän arvo on alentunut. Jos viitteitä havaitaan, arvioidaan kyseisestä omaisuus-erästä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Kerrytettävissä

oleva rahamäärä arvioidaan lisäksi vuosittain seuraavista omaisuus-eristä riippumatta siitä, onko arvonalentumisesta viitteitä: liikearvo, taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomat aineettomat hyödykkeet sekä keskeneräiset aineettomat hyödykkeet. Arvonalentumistarvetta tarkastellaan rahavirtaa tuottavien yksikköjen tasolla.

Arvonalentumistappio kirjataan, jos omaisuus-erän tai rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvo ylittää kerrytettävissä olevan rahamäärän. Arvonalentumistappiot kirjataan tuloslaskelmaan. Rahavirtaa tuottavan yksikön arvonalentumistappio kohdistetaan ensin vähentämään rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistettua liikearvoa ja sen jälkeen vähentämään tasasuhteisesti muita yksikön omaisuus-eräitä. Arvonalentumistappion kirjaamisen yhteydessä poistojen kohteena olevan omaisuus-erän taloudellisen vaikutusaika arvioidaan uudelleen.

Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden kerrytettävissä oleva rahamäärä määritetään joko niin, että se on käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla tai tätä korkeampi käyttöarvo. Käyttöarvoa määritettäessä arvioidut vastaiset rahavirrat diskontataan nykyarvoonsa perustuen diskonttauskorkoihin, jotka kuvastavat kyseisen rahavirtaa tuottavan yksikön keskimääräistä pääomakustannusta ennen veroja. Käytetyt diskonttauskorot on määritelty ennen veroja ja niissä on otettu huomioon myös kyseisten rahavirtaa tuottavien yksiköiden erityinen riski.

Aineellisiin käyttöomaisuushyödykkeisiin sekä muihin aineettomiin hyödykkeisiin paitsi liikearvoon liittyvä arvonalentumistappio peruutetaan, jos omaisuus-erästä kerrytettävissä olevaa rahamäärää määritettäessä käytetyissä arvioissa on tapahtunut muutos. Arvonalentumistappio peruutetaan korkeintaan siihen määrään asti, joka omaisuus-erälle olisi määritetty kirjanpitoarvoksi (poistoilla vähennettynä), jos siitä ei olisi aikaisempina vuosina kirjattu arvonalentumistappiota. Liikearvosta kirjattua arvonalentumistappiota ei peruuteta.

JULKISET AVUSTUKSET

Aineettomien hyödykkeiden tai aineellisten hyödykkeiden hankintaan liittyvät avustukset vähennetään asianomaisen omaisuus-erän kirjanpitoarvosta silloin, kun on kohtuullisen varmaa, että ne tullaan saamaan ja että konserni täyttää avustuksen saamisen ehdot. Avustukset tuloutuvat pienempien poistojen muodossa omaisuus-erän käyttöaikana.

VAIHTO-OMAIUUUS

Vaihto-omaisuus on arvostettu hankintamenoon tai sitä alempaan nettorealisointiarvoon. Nettorealisointiarvo on tavanomaisessa liiketoiminnassa saatava arvioitu myyntihinta, josta on vähennetty arvioidut valmiiksi saattamisesta johtuvat menot sekä arvioidut myynnin toteutumiseksi välttämättömät menot.

Vaihto-omaisuuden arvo on määritetty FIFO-menetelmää käyttäen ja se sisältää kaikki hankinnasta aiheutuneet välittömät menot sekä muut välilliset kohdistettavat menot. Valmistetun vaihto-omaisuuden hankintamenoon luetaan materiaalien ostomenon, välittömän työn ja muiden välittömien menojen lisäksi myös osuus tuotannon yleiskustannuksista, mutta ei myynnin tai rahoituksen kustannuksia. Vaihto-omaisuuden arvoa on alennettu epäkurantin omaisuuden osalta.

RAHOITUSJOHDANNAISET

Konsernilla ei ole muita oleellisia johdannaisopimuksia kuin koronavaihtosopimuksia.

Johdannaisopimukset merkitään kirjanpitoon alun perin käypään arvoon sinä päivänä, jona konsernista tulee sopimusosapuoli ja ne arvostetaan myöhemmin edelleen käypään arvoon. Konserni ei sovelta suojauslaskentaa koronavaihtosopimuksiin, koska koronavaihtosopimukset eivät täytä IAS 39:ssä määriteltyjä suojauslaskennan ehtoja. Tällöin suojausinstrumenttien käyvän arvon muutos kirjataan välittömästi tulosvaikutteisesti rahoitustuottoihin tai -kuluhin.

RAHOITUSVARAT JA RAHOITUSVELAT

Rahoitusvarat

Rahoitusvarat luokitellaan seuraaviin ryhmiin: käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat, lainat ja muut saamiset ja myytävissä olevat rahavarat. Luokitte-lu tapahtuu alkuperäisen hankinnan yhteydessä rahoitusvarojen käyttötarkoituksen perusteella.

Rahoitusvarojen ostot ja myynnit kirjataan kaupankäyntipäivän perusteella eli päivänä, jona konserni sitoutuu ostamaan tai myymään omaisuuserän. Sijoitukset rahoitusvaroihin, joita ei kirjata käypään arvoon tulosvaikutteisesti, kirjataan alun perin käypään arvoon, johon lisätään transaktiomenot. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat kirjataan alun perin käypään arvoon, ja transaktiomenot kirjataan kuluiksi tuloslaskelmaan. Rahoitusvarat kirjataan pois taseesta, kun oikeudet sijoituksen rahavirtoihin ovat lakanneet tai siirretty toiselle osapuolelle ja konserni on siirtänyt omistukseen liittyvät riskit ja edut olennaisilta osin toiselle osapuolelle.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti pidettävät rahoitusvarat koostuvat kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista sekä rahoitusvaroista, jotka konserni luokittelee alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä tähän luokkaan. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin rahoitusinstrumentteihin sisältyvät vain konsernin johdannaiset. Jälkimmäiseen ryhmään sisältyvät noteeratut korkorahastoosuudet, koska yhtiö hallinnoi niitä ja niiden tuloksellisuutta arvioidaan käyvän arvon pohjalta dokumentoidun riskienhallintastrategian mukaisesti, ja ryhmää koskevaa informaatiota tuotetaan sisäisesti tältä pohjalta yhteisön johtoon kuuluville avainhenkilöille.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti pidettävät rahoitusvarat kuuluvat lyhytaikaisiin varoihin, paitsi milloin niiden erääntymiseen on yli 12 kuukautta tai johdolla ei ole aikomusta luopua niistä 12 kuukauden kuluessa raportointipäivästä. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelman rahoituseriin sillä tilikaudella jonka aikana ne syntyvät.

Lainat ja muut saamiset ovat johdannaisvaroihin kuulumattomia rahoitusvaroja, joihin liittyvät maksut ovat kiinteitä tai määritettävissä olevia ja joita ei noteerata toimivilla markkinoilla, eikä konserni pidä niitä kaupankäyntitarkoituksessa tai alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä myytävissä oleviksi. Lainat ja muut saamiset arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon efektiivisen koron menetelmää käyttäen ja ne, joilla ei ole kiinteää eräpäivää, arvostetaan hankintahintaan. Lainat ja muut saamiset sisältyvät taseeseen luonteensa mukaisesti lyhyt- tai pitkäaikaisiin varoihin: viimeksi mainittuihin, mikäli ne erääntyvät yli 12 kuukauden kuluttua raportointikauden päättymispäivästä. Myyntisaamiset arvostetaan alkuperäisen laskutetun määrän mukaisesti vähennettynä mahdollisella arvonalentumisella.

Myytävissä olevat rahoitusvarat ovat johdannaisvaroihin kuulumattomia rahoitusvaroja, jotka on joko nimenomaisesti luokiteltu tähän ryhmään tai joita ei ole luokiteltu mihinkään muuhun ryhmään. Ne kuuluvat lyhytaikaisiin varoihin, ellei johdolla ole aikomusta pitää kyseistä sijoitusta kauemmin kuin 12 kuukautta tilinpäätöspäivästä lukien. Myytävissä olevien rahavarojen käyvän arvon muutokset kirjataan muihin laajan tuloksen eriin ja esitetään oman pääoman erään Voittovarot sisältyvässä käyvän arvon rahastossa verovaikutus huomioon ottaen. Listaamattomat osakkeet, joiden käypä arvo ei ole luotettavasti määritettävissä, merkitään taseeseen hankinta-arvoon. Kertyneet käyvän arvon muutokset siirretään omasta pääomasta tulosvaikutteiseksi luokittelun muu-

toksista johtuvina oikaisuna silloin, kun sijoitus myydään tai kun sen arvo on alentunut siten, että sijoituksesta tulee kirjata arvonalentumistappio.

Rahavarat

Rahavarat koostuvat käteisvaroista, lyhytaikaisista pankkitalletuksista sekä muista lyhytaikaisista erittäin likvideistä sijoituksista, joiden alkuperäinen maturiteetti on korkeintaan kolme kuukautta. Käytetyt pankkitililimiitit on esitetty muissa pitkäaikaisissa veloissa.

Rahoitusvarojen arvonalentuminen

Konserni arvioi jokaisena tilinpäätöspäivänä, onko jonkin rahoitusvaroihin kuuluvan erän tai rahoitusvarojen ryhmän arvonalentumisesta objektiivista näyttöä. Velallisen merkittävät taloudelliset vaikeudet, konkurssin todennäköisyys ja maksujen laiminlyönti ovat näyttöjä arvonalentumisesta. Mikäli näyttöä on, lainoille ja muille saamisille (mukaan lukien myyntisaamiset) tehdään arvonalennus, mikäli niiden tasearvo on suurempi kuin arvioitu kerrytettävissä oleva rahamäärä.

Tuloslaskelmaan kirjattavan arvonalentumistappion suuruus määritetään saamisen kirjanpitoarvon ja efektiivisellä korolla diskontattujen arvoitujen vastaisten rahavirtojen erotuksena. Mikäli arvonalentumistappion määrä pienenee jollakin myöhemmällä tilikaudella ja vähennyksen voidaan objektiivisesti katsoa liittyvän arvonalentumisen kirjaamisen jälkeiseen tapahtumaan, kirjattu tappio perutaan tulosvaikutteisesti.

Jos kyseessä ovat myytävissä oleviksi luokitellut osakesijoitukset, katsotaan käyvän arvon merkittävän tai pitkittyneen alentumisen alle hankintameno olevan myös näyttöä omaisuuserän arvon alentumisesta. Jos tällaista näyttöä on myytävissä olevista rahoitusvaroista, niin kertynyt tappio, joka määritetään hankintameno ja sen hetkisen käyvän arvon erotuksena vähennettynä kyseisestä rahoitusvaroihin kuuluvasta erästä aiemmin tulosvaikutteisesti kirjatulla arvonalentumistappiolla, poistetaan omasta pääomasta ja kirjataan tulosvaikutteisesti. Tuloslaskelmaan merkittyjä arvonalentumistappioita osakkeista ei peruuteta tuloslaskelman kautta.

Rahoitusvelat

Lainat kirjataan alun perin kirjanpitoon käypään arvoon transaktiomenoilla vähennettynä. Tämän jälkeen ne arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon käyttäen efektiivisen koron menetelmää; saadun maksun (transaktiomenoilla vähennettynä) ja takaisin maksettavan määrän välinen erotus kirjataan korkokuluksi laina-aikana.

Lainat luokitellaan lyhytaikaisiksi, ellei konsernilla ole ehdotonta oikeutta lykätä niiden suorittamista vähintään 12 kuukauden päähän tilinpäätöspäivästä.

Vieraan pääoman menot kirjataan kuluiksi, kun ne toteutuvat. Ehdot täyttävän omaisuuserän hankkimisesta, rakentamisesta tai valmistamisesta välittömästi johtuvat vieraan pääoman menot aktivoidaan osana kyseisen omaisuuserän hankintamenoa silloin, kun on todennäköistä, että ne tuottavat vastaista taloudellista hyötyä, ja kun menot on määritettävissä luotettavasti.

OMA PÄÄOMA

Konserni luokittelee liikkeeseen laskemansa instrumentit niiden luonteen perusteella joko omaksi pääomaksi tai rahoitusvelaksi. Oman pääoman ehtoinen instrumentti on mikä tahansa sopimus, joka osoittaa oikeutta osuuteen yhteisön varoista sen kaikkien velkojen vähentämisen jälkeen. Menot, jotka liittyvät omien oman pääoman ehtoisten instrumenttien liikkeeseenlaskuun tai hankintaan, esitetään oman pääoman vähennyseränä. Jos konserni hankkii takaisin omia oman pääoman ehtoisia instrumenttejaan, näiden instrumenttien hankintameno vähennetään omasta pääomasta.

Oman pääoman ehtoinen joukkovelkakirjalaina (nk. hybridilaina) kirjataan yhtiön omaan pääomaan, koska lainalla ei ole eräpäivää, mutta konsernilla on oikeus, ei velvollisuutta, lunastaa laina takaisin. Korke maksetaan vain jos yhtiökokous päättää jakaa osinkoa. Jos osinkoa ei jaeta, konserni päättää mahdollisesta koron maksusta erikseen. Korot esitetään luonteensa mukaisesti osingonjakona.

ELÄKEVASTUUT

Konsernin eläkejärjestelyt on luokiteltu maksupohjaisiksi järjestelyiksi. Maksupohjaisella eläkejärjestelyllä tarkoitetaan järjestelyä, jossa yhtiö suorittaa kiinteitä maksuja erilliselle yhteisölle. Yhtiöllä ei ole oikeudellista eikä tosiasiallista velvoitetta lisämaksujen suorittamiseen, jos kyseisellä erillisellä yhteisöllä ei ole riittävästi varoja suorittaakseen kaikille henkilöille heidän kuluvalle tai aikaisemmalla tilikaudella suorittamaansa työhön liittyviä etuuksia. Maksupohjaiseen järjestelyyn suoritettavat maksut kirjataan sen tilikauden kuluksi, jolta maksu suoritetaan.

OSAKEPERUSTEISET MAKSUT

Konsernilla on kannustinjärjestelyjä, joissa maksut suoritetaan oman pääoman ehtoisina instrumentteina. Omana pääomana maksettavista liiketoimista aiheutuva meno määritetään myöntämispäivän käyvän arvon perusteella. Yhtiö määrittää käyvän arvon asianmukaista hinnoittelumenetelmää käyttäen. Omana pääomana maksettavista liiketoimista johtuva meno ja vastaava oman pääoman lisäys kirjataan sen ajanjakson kuluessa, jona työtä suoritetaan ja/ tai työn suorittamiseen perustuvat ehdot täyttyvät. Kyseinen ajanjakso päättyy päivänä, jona asianomaiset henkilöt ovat täysin oikeutettuja palkitsemiseen (“oikeuden syntymisajan kohta”). Omana pääomana maksettavista liiketoimista kuhunkin tilinpäätöspäivään mennessä kirjatut kertyneet kulut kuvastavat sitä, miltä osin oikeuden syntymisajanjakso on kulunut loppuun, sekä konsernin parasta arviota niiden oman pääomanehtoisten instrumenttien lukumäärästä, joihin lopulta syntyy oikeus. Tulosvaikutus esitetään konsernin tuloslaskelmassa henkilöstökuluissa.

VARAUKSET

Varaukset kirjataan kun yrityksellä on aikaisempien tapahtumien seurauksena laillinen tai tosiasiallinen velvoite, maksuvelvoitteen toteutuminen on todennäköistä ja velvoitteen suuruus on arvioitavissa luotettavasti. Varauksena kirjattava määrä vastaa parasta arviota menoista, joita olemassa olevan velvoitteen täyttäminen edellyttää tilinpäätöspäivänä.

SOVELLETUT UUDET JA UUDISTETUT STANDARDIT JA TULKINNAT

Tilikaudella 1.11.2016–31.10.2017 ei ole tullut voimaan standardeja, joilla olisi ollut merkitystä konsernin tilinpäätökseen.

MYÖHEMMIN SOVELLETTAVAT UUDET JA UUDISTETUT STANDARDIT JA TULKINNAT

IASB on julkistanut seuraavat uudet tai uudistetut standardit ja tulkinnat, joita konserni ei vielä ole soveltanut.

- Tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja koskeva hanke – Muutoksen IAS 7:ään (sovellettava 1.1.2017 alkaen tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta). Yritysten on vastedes esitettävä selostus rahoitustoiminnoista johtuvista velkojen muutoksista.
- Laskennallisten verosaamisten kirjaaminen realisoitumattomista tappioista – muutokset IAS 12:een (Sovellettava 1.1.2017 alkaen tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta)
- IFRS-standardeihin tehdyt vuosittaiset parannukset 2014–2016 aiheuttavat muutoksia seuraaviin standardeihin (Sovellettava 1.1.2017 alkaen tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta). Muutoksilla selvennetään, että IFRS 12:n mukaiset vaatimukset tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista koskevat myös myytävänä oleviksi luokiteltuja osuuksia, taloudellisen informaation yhteenvedoa lukuun ottamatta.

- IFRS-standardeihin tehdyt vuosittaiset parannukset 2014–2016 aiheuttavat muutoksia seuraaviin standardeihin (Sovellettava 1.1.2018 alkaen tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta). IFRS 1 – poistettiin IFRS 7:n, IAS 19:n ja IFRS 10: siirtymäsääntöjä koskevat lyhytaikaiset helpotukset, jotka eivät ole enää relevantteja. IAS 28 – selvennetään, että pääomasijoitusorganisaatioiden, sijoitusrahastojen ja vastaavien yritysten käytettävissä oleva vaihtoehto, jonka mukaan sijoitukset osakkuus- tai yhteisyrityksiin arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti, on tehtävä alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä kustakin osakkuus- tai yhteisyrityksestä erikseen.
- IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista (sovellettava 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilla). Uusi standardi sisältää viisivaiheisen ohjeistuksen asiakassopimusten perusteella saatavien myyntituottojen kirjaamiseen ja korvaa nykyiset IAS 18- ja IAS 11-standardit ja niihin liittyvät tulkinnat. Myynnin kirjaaminen voi tapahtua ajan kuluessa tai tietynä ajankohtana, ja keskeisenä kriteerinä on määräysvallan siirtyminen. Standardi lisää myös esitettävien liitetietojen määrää. Konserni on tilikauden 2017 aikana tehnyt alustavan IFRS 15 vaikutusanalyysin. Alustavan analyysin perusteella konserni odottaa, että standardilla tulee olemaan merkitystä laskentaperiaatteiden kannalta, mutta olennaisia muutoksia raportoituihin lukuihin ei ole tunnistettu, sillä liikevaihdon päätyypit eivät ole merkittävästi muutosten piirissä. Alustavan vaikutusanalyysin perusteella konserni odottaa standardilla olevan vaikutusta tiettyjen ohjelmistopalvelujen myynnin yhteydessä toimitettujen käyttöön- otto- tai perustamisprojektien tulouttamisen ajoitukseen, joiden tuloutus tulee standardin käyttöönoton jälkeen viivästyneeseen nykyisestä. Tunnistetut käyttöön- otto- ja perustamisprojektien tulovirrat eivät kuitenkaan ole konsernin kannalta määrällisesti olennaisia. Alustavan arvioinnin perusteella tehtiin havaintoihin ja tulkintoihin voi tulla vielä muutoksia, kun tarkempi analyysi valmistuu.
- IFRS 9 Rahoitusinstrumentit (sovellettava 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla, aikaisempi soveltaminen sallittu). Uusi standardi korvaa nykyisen standardin IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen -standardin. IFRS 9 muuttaa rahoitusvarojen luokittelua

ja arvostamista sekä sisältää rahoitusvarojen arvonalentumisen arviointiin uuden, odotettuihin luottotappioihin perustuvan mallin. Tilikauden 2018 aikana konserni aikoo arvioida tarkemmalla tasolla IFRS 9:n vaikutukset raportoitaviin lukuihin.

- IFRS 16 Vuokrasopimukset (sovellettava 1.1.2019 alkaen, aikaisempi soveltaminen on sallittua vain, jos IFRS 15 otetaan käyttöön samanaikaisesti). Standardin seurauksena lähes kaikki vuokrasopimukset tullaan merkitsemään taseeseen, sillä operatiivisia vuokrasopimuksia ja rahoitusleasingisopimuksia ei enää erotella. Uuden standardin mukaan taseeseen kirjataan omaisuuserä (oikeus käyttää vuokrattua hyödykettä) ja vuokrien maksamista koskeva rahoitusvelka. Ainoita poikkeuksia ovat lyhytaikaiset ja arvoltaan vähäisiä omaisuuseriä koskevat vuokrasopimukset. Vuokralle antajien soveltamaan kirjanpitokäsittelyyn ei tule merkittäviä muutoksia. Tilikauden 2018 aikana Panostaja aikoo arvioida IFRS 16:n vaikutukset raportoitaviin lukuihin.
- Osakeperusteisesti maksettavien liiketoimien luokittelu ja arvostaminen – muutokset IFRS 2:een (Sovellettava 1.1.2018 alkaen tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta) muutoksilla selvennetään osakeperusteisesti käteisvaroina maksettavien liiketoimien arvostusperustetta sekä sellaisten muutosten kirjanpitokäsittelyä, joiden seurauksena palkitsemisjärjestely muuttuu käteisvaroina maksettavasta omana pääomana maksettavaksi.

3. Rahoitusriskien hallinta

RAHOITUSRISKIEN HALLINTA

Konsernin rahoitusriskit muodostuvat luotto- ja vastapuoliriskistä, korkoriskistä ja maksuvalmiusriskistä. Luotto- ja vastapuoliriski muodostuu asiakkailta tulevista myyntisaamisten maksuista ja asiakaskunnan keskittymisestä sekä vastapuoliksi hyväksyttävistä yhteistyöpankeista. Konserniyhtiöt toimivat pääosin euroalueella ja altistuvat siten vain vähäisessä määrin vientitoiminnasta johtuen valuuttakurssivaihteluista johtuvalle transaktioriskille. Konsernilla ei ole merkittäviä sijoituksia ulkomaisiin yhtiöihin, joten se ei altistu merkittävälle translaatoriskille. Korkotason muutosten vaikutukset korollisten velkojen ja saatavien arvoon sekä tulevien korkomaksujen määrään aiheuttavat korkoriskin.

Konsernin rahoitustoiminnot on keskitetty emoyhtiölle, joka vastaa pankkisuhteista, pitkäaikaisen rahoituksen järjestelystä, varojen sijoittamisesta sekä konsernin sisäisestä rahoituksen allokoinnista eri konserniyhtiöiden likviditeettitarpeen mukaisesti yhdessä tytäryritysten joh-

don kanssa. Konsernin riskien hallinnan yleiset periaatteet hyväksyy hallitus ja niiden käytännön toteutuksesta vastaa emoyritys yhdessä tytäryritysten kanssa.

KORKORISKI

Konsernin tulot sekä operatiiviset kassavirrat ovat pääosiltaan riippumattomia markkinakorkojen vaihtelusta. Konsernin korkoriski muodostuu pääosin lainanotosta. Tilikauden lopussa velat 102 800 tuhatta euroa ovat vaihtuvakorkoisia (73 979 tuhatta euroa). Kiinteäkorkoisia lainoja oli vertailuvuotena 7 529 tuhatta euroa.

KORKORISKIN HERKKYYSANALYYSI

Seuraava taulukko havainnollistaa, miten korkojen kohtuullisen mahdollinen muutos, muiden muuttujien pysyessä vakiona, vaikuttaa konsernin tulokseen vaihtuvakorkoisten velkojen korkokustannuksen muutosten seurauksena. Korkoriskin herkkyys on esitetty verojen jälkeen.

1 000 euroa	1 %-yksikön korkeampi Tuloslaskelma	2 %-yksikön korkeampi Tuloslaskelma	1 %-yksikön matalampi Tuloslaskelma
Korkomuutoksen vaikutus			
2017	-822	-1 645	822
2016	-592	-1 184	592

LUOTTORISKI

Luottoriskiä hallitaan konsernitasolla myyntisaamiin liittyvää riskiä lukuun ottamatta. Konserniyritykset tarkistavat asiakkaiden luottokelpoisuuden vähintään asiakkasuhdetta perustettaessa. Luottoriskin minimoimiseksi pyritään saamaan turvaava vakuus asiakkaan luottokelpoisuuden niin edellyttäessä. Konsernilla on merkittävimpään asiakkaidensa kanssa pitkään jatkuneet vakiintuneet liikesuhteet. Konsernilla ei ole merkittävää luottoriskikokemusta. Luottoriskiä kohdistuu lähinnä merkittävästi erääntyneisiin saamiin. Konserni on kirjannut tilikaudella myyntisaamisista arvonalentumistappioita 209 tuhatta euroa (239 tuhatta euroa vuonna 2016). Myyntisaamisten ikäjakama on esitetty liitetiedossa 25.

Konsernin rahavaroihin ja johdannaisopimuksiin liittyvä luottoriski on alhainen, sillä kyseisiä rahoitusopimuksia tahdään vain hyvän luottoluokituksen omaavien pankkien kanssa konsernin riskienhallinnan toimintaperiaatteiden mukaisesti.

MAKSUVALMIUSRISKI

Konsernin tärkeimmät lainakovenantit raportoidaan rahoittajille neljännes- ja puolivuositain. Jos konserni rikkoo lainakovenanttiehtoja, velkoja voi vaatia lainojen no-

peutettua takaisinmaksua. Johto tarkkailee lainakovenant-tiehtojen täyttymistä säännöllisesti. Konsernin emoyhtiö on antanut vakuuksia rahoittajille tytäryhtiöiden puolesta velkojen vakuudeksi (Tilinpäätöksen liitetieto 29).

Lainojen kovenanttiehdot liittyvät konsernin erillis-yhtiön tai alakonsernin omaan tunnuslukuun korollisten velkojen ja käyttökateen väliseen suhdeluun (korolliset velat / käyttökate) sekä omavaraisuusasteeseen ja korollisten netto-velkojen ja käyttökateen väliseen suhdeluun.

Velkoihin liittyvät laininlyönnit ja sopimusehtojen rikkomiset:

Tilikauden aikana lainakovenantti rikkoutui kolmessa alakonsernissa sekä konsernin emoyhtiössä. Rahoittajilta on saatu kahden alakonsernin ja emoyhtiön yhteensä 12,3 milj. lainojen osalta suostumus olla vaatimatta lainojen nopeutettua takaisinmaksua ennen tilikauden vaihdetta. Yhden alakonsernin 0,7 milj. euron osalta suostumus saatiin tilikauden päättymisen jälkeen, mistä syystä laina on luokiteltu lyhytaikaisiin velkoihin konsernin taseessa. Velkoihin liittyvät järjestelyt ja sopimusehtojen rikkoutumiset esitetty liitetiedossa 28.

Panostajan 10 milj. euron yritysostolimiitistä on nostamatta 7,7 milj. euroa. Limiitistä voi nostaa kahden vuoden pituisia lainoja Panostajan tekemien yritysostojen rahoittamiseksi.

PÄÄOMAN HALLINTA

Konsernin pääoman hallinnan tavoitteena on varmistaa liiketoiminnan normaalit toimintaedellytykset ja kasvattaa osakkeen arvoa pitkällä aikavälillä. Pääomarakenteeseen vaikutetaan osingonjaon, omien osakkeiden oston, pääomanpalautusten sekä osakeantien kautta. Panostajan toimintamallissa myös päätökset sijoituskohteiden ostamisesta ja myymisestä ovat tärkeä osa pääoman hallintaa. Panostajan tavoitteena on pitkäjänteisesti kasvattaa sijoituskohteidensa arvoa ja toteuttaa pitkällä aikavälillä merkittävään arvonnousuun johtavia irtaantumisia, joilla on pääomarakennetta vahvistava vaikutus.

Panostaja Oyj laski toukokuussa 2013 liikkeeseen 7,5 miljoonan euron suuruisen kotimaisen hybridilainan (oman pääoman ehtoinen joukkovelkakirjalaina). Liikkeen lasketulla hybridilainalla on vahvistettu yhtiön vakavaraisuutta ja rahoitusasemaa. Hybridilaina käsiteltiin IFRS:n mukaisesti oman pääoman ehtoisena lainana ja esitettiin taseessa oman pääoman ryhmässä. Hybridilaina maksettiin pois kokonaisuudessaan toukokuussa 2017.

Konsernin pääomarakenteen kehitystä seurataan omavaraisuusasteella ja nettovelkaantumisasteella. Konsernin

omavaraisuusaste oli 28,8 prosenttia (38,1 %) ja nettovelkaantumisaste 137,5 prosenttia (70,4 %). Nettovelkaantumisasteen nousuun vaikuttivat Granon merkittävien yritysostojen seurauksena tapahtunut lainojen määrän kasvu sekä Panostajan Hybridilainan takaisinmaksu toukokuussa 2017.

1 000 euroa	2017	2016
Korolliset rahoitusvelat	111 575	80 935
Korolliset saamiset	3 486	4 264
Rahavarat	19 466	26 573
Korolliset nettovelat	88 623	50 098
Oma pääoma yhteensä	64 451	71 145
Nettovelkaantumisaste	137,5 %	70,4 %

4. Johdon harkintaa edellyttävät laadintaperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät

Konsernitilinpäätöstä ja liitetietoja laadittaessa yhtiön johto joutuu tekemään tulevaisuutta koskevia arvioita ja oletuksia. Tehdyt arvot ja käytetty harkinta perustuvat aikaisempaan kokemukseen ja muihin tekijöihin, kuten oletuksiin tulevaisuuden tapahtumista. Tehtyjä arvioita ja käytettyä harkintaa tarkastellaan säännöllisesti. Alla on kuvattu tärkeimpiä alueita, joissa arvioita ja harkintaa on käytetty.

HANKITTUJEN VAROJEN KÄYPÄÄN ARVOON ARVOSTAMINEN

IFRS 3 edellyttää hankkijaa kirjaamaan aineettoman hyödykkeen erikseen liikearvosta, mikäli kirjauskriteerit täyttyvät. Aineettoman oikeuden kirjaaminen käypään arvoon edellyttää johdon arvioita tulevasta kassavirroista. Johto on mahdollisuuksien mukaan käyttänyt hankintamenon kohdistamisen perusteena saatavilla olevia markkina-arvoja käypien arvojen määrittämisessä. Kun tämä ei ole mahdollista, mikä on tyypillistä erityisesti aineettomien hyödykkeiden kohdalla, arvostaminen perustuu omaisuuserän historialliseen tuottoon ja sen aiottuun käyttöön tulevassa liiketoiminnassa. Arvostukset perustuvat diskontattuihin kassavirtoihin sekä arvioituihin luovutus- tai jälleenhankintahintoihin ja edellyttävät johdon arvioita ja oletuksia omaisuuserien tulevasta käytöstä ja vaikutuksesta yhtiön taloudelliseen asemaan. Muutokset yhtiön liiketoimintojen painotuksissa ja suuntaamisessa voivat tulevaisuudessa aiheuttaa muutoksia alkuperäiseen arvostukseen (Tilinpäätöksen liitetieto 6,18).

YRITYSKAUPPOIHIN LIITTYVÄT EHDOLLISET KAUPPAHINNAT

Johto käyttää merkittävää harkintaa arvioidessaan jokaisena raportointikauden päättymispäivänä mahdollisten ehdollisten lisäkauppahintojen käypää arvoa.

Grano Oy hankki katsauskaudella valomainoksia valmistavan Kuopion Neon 2 Oy:n osakekannan. Kauppaan liittyy ehdollinen kauppahinta, joka perustuu käyttökateen tasoon 2018 tammikuuhun saakka. Johto on arvioinut ehdollisen lisäkauppahinnan tilinpäätöshetkellä 1,2 miljoonaksi euroksi. Lisäkauppahinnan muodostumisen perusteita on kuvattu tarkemmin hankittujen liiketoimintojen liitetiedon 6 yhteydessä.

ARVONALENTUMISTESTAUS

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet testataan arvonalentumisen varalta aina, kun on viitteitä siitä, että niiden arvo saattaa olla alentunut. Liikearvo ja muut taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomat aineettomat hyödykkeet testataan arvonalentumisen varalta vähintään vuosittain. Arvonalentumistestausta varten liikearvo ja vaikutusajaltaan rajoittamattomat aineettomat hyödykkeet kohdistetaan rahavirtaa tuottaville yksiköille. Rahavirtaa tuottavien yksiköiden kerrytettävissä oleva rahamäärä perustuu käyttöarvolaskelmiin. Näiden laskelmien laatiminen edellyttää arvioiden käyttämistä. Vaikka yhtiön johdon näkemyksen mukaan käytetyt oletukset ovat asianmukaisia, saattavat arvioidut kerrytettävissä olevat rahamäärät erota olennaisesti tulevaisuudessa toteutuvista (Tilinpäätöksen liitetieto 18).

VAIHTO-OMAISUUDEN ARVOSTUS

Johdon periaatteena on kirjata arvonalentumisvähennys hitaasti liikkuvasta ja vanhentuneesta vaihto-omaisuudesta perustuen johdon parhaaseen arvioon tilinpäätöshetkellä hallussa olevasta mahdollisesti käyttökeltottomasta vaihto-omaisuudesta. Johto perustaa arvionsa systemaattiselle ja jatkuvalla seurannalla ja arvioinnilla. Lisäksi yhtiössä on käytössä vaihto-omaisuuden kiertonopeuksiin perustuvat arvostussäännöt.

LASKENNALLISTEN VEROSAAMISTEN HYÖDYNNETTÄVYYS

Sen ratkaiseminen, merkitäänkö laskennalliset verosaamiset taseeseen, edellyttää harkintaa. Laskennallisia verosaamisia kirjataan vain, kun niiden realisoituminen on todennäköisempää kuin realisoitumatta jääminen, minkä puolestaan määrää se, kertyykö tulevaisuudessa riittävästi verotettavaa tuloa. Verotettavan tulon kertymistä koskevat oletukset perustuvat johdon tekemiin arvioihin ja oletuksiin.

Näihin arvioihin ja oletuksiin liittyy riskejä ja epävarmuutta ja näin ollen on mahdollista, että olosuhteissa tapahtuvat muutokset aiheuttavat muutoksia odotuksiin ja tämä voi puolestaan vaikuttaa taseeseen merkittyihin laskennallisiin verosaamisiin samoin kuin mahdollisiin vielä kirjaamattomiin muihin verotuksellisiin tappioihin ja väliaikaisiin eroihin.

Jos konserniyhtiöiden verotettava tulo on tulevaisuudessa pienempi kuin mitä johto on ennakoitunut kirjattavia laskennallisia verosaamisia määritettäessä, saamisten arvo alentuu tai ne käyvät kokonaan arvottomiksi. Tällöin taseeseen merkityt määrät voidaan mahdollisesti joutua peruuttamaan tulosvaikutteisesti.

Panostaja-konsernin taseessa on laskennallisia verosaamisia 11,3 miljoonaa euroa.

5. Segmentti-informaatio

Panostajan kahdeksan enemmistöomistuksessa olevaa sijoituskohteet muodostavat yhtiön liiketoimintasegmentit joiden lisäksi on Muut-segmentti, jossa raportoidaan konsernin emoyhtiö mukaan lukien osakkuusyhtiöt ja kohdistamattomat erät. Panostaja-konsernin liiketoimintasegmentit ovat Grano, KotiSun, KL-Varaosat, Selog, Helakeskus, Heatmasters, Megaklinikka, CoreHW sekä Muut.

Raportoivat segmentit on muodostettu, koska ne tuottavat keskenään erilaisia tuotteita ja palveluja. Segmenttien väliset liiketoimet ovat tapahtuneet normaalein kaupallisin ehdoin.

Toimintasegmentit raportoidaan tavalla, joka on yhdenmukainen ylimmälle operatiiviselle päätöksentekijälle toimitettavan sisäisen raportoinnin kanssa. Ylintä operatiivista päätöksentekijää edustaa Panostaja-konsernin johtoryhmä.

Konserni on määritellyt IFRS 12:sta mukaisiksi alakonserneiksi, joihin liittyy merkittävä määräysvallattomien omistajien osuus Grano Group -alakonsernin sekä KotiSun Group -alakonsernin. Grano Group -alakonsernin taloudellinen informaatio esitetään tässä segmenttiliitetiedossa Grano liiketoimintasegmentissä ja KotiSun Group -alakonsernin kyseinen taloudellinen informaatio esitetään KotiSun liiketoimintasegmentissä. Tarkennuksena todetaan, että kyseisten alakonsernien taloudellinen informaatio vastaa kyseisiä segmenttikohaisia tietoja.

LIIKETOIMINTASEGMENTIT

Liikevaihto ja tuloutusperiaatteet

Liikevaihto sisältää tuotteiden ja palvelujen myynnistä saadut tuotot käypään arvoon arvostettuna välillisillä veroilla ja alennuksilla oikaistuna.

- Grano -segmentin tuotot muodostuvat pääasiassa tulostuspalveluiden sekä digitaalisten markkinointi- ja sisältöpalveluiden myynnistä. Tuotot tuotteiden myynnistä kirjataan, kun tavaroiden omistamiseen liittyvät merkittävät riskit ja edut, niiden hallintaoikeus ja todellinen määräysvalta ovat siirtyneet ostajalle sekä maksusuoritus on todennäköinen. Tuotot palveluista kirjataan, kun palvelut on suoritettu.
- KotiSun -segmentin tuotot muodostuvat kiinteistöihin tehtävistä käyttövesi-, lämpö- ja viemäriverkkoremonteista sekä huonekohtaisten lämmönsäätöjärjestelmien myynnistä. Tuotot tuotteiden myynnistä kirjataan, kun tavaroiden omistamiseen liittyvät merkittävät riskit ja edut, niiden hallintaoikeus ja todellinen määräysvalta ovat siirtyneet ostajalle sekä maksusuoritus on todennäköinen. Tuotot palveluista kirjataan, kun palvelut on suoritettu.
- KL-Varaosat -segmentin tuotot muodostuvat autojen alkuperäisvaraosien ja tarvikkeiden maahantuonnista, tukkukaupasta ja jälleenmyynnistä. Tuotot tuotteiden myynnistä kirjataan, kun tavaroiden omistamiseen liittyvät merkittävät riskit ja edut, niiden hallintaoikeus ja todellinen määräysvalta ovat siirtyneet ostajalle sekä maksusuoritus on todennäköinen.
- Selog -segmentin tuotot muodostuvat sisäkattomateriaalien, metallialakattotuotteiden ja niiden kannatinjärjestelmien tukkukaupasta. Tuotot tuotteiden myynnistä kirjataan, kun tavaroiden omistamiseen liittyvät merkittävät riskit ja edut, niiden hallintaoikeus ja todellinen määräysvalta ovat siirtyneet ostajalle sekä maksusuoritus on todennäköinen.
- Helakeskus -segmentin tuotot muodostuvat kaluste-helojen tukkukaupasta. Tuotot tuotteiden myynnistä kirjataan, kun tavaroiden omistamiseen liittyvät merkittävät riskit ja edut, niiden hallintaoikeus ja todellinen määräysvalta ovat siirtyneet ostajalle sekä maksusuoritus on todennäköinen.
- Megaklinikka -segmentin tuotot muodostuvat suun terveydenhuoltopalveluiden tuottamisesta ja oman toiminnanohjausjärjestelmän lisenssimyynnistä. Tuotot palveluista kirjataan, kun palvelut on suoritettu.
- Heatmasters -segmentin tuotot muodostuvat metallien lämpökäsittelypalveluista sekä metallien lämpökäsitte-

lyssä tarvittavien koneiden ja laitteiden kehittämisestä, valmistamisesta ja markkinoimisesta. Tuotot tuotteiden myynnistä kirjataan, kun tavaroiden omistamiseen liittyvät merkittävät riskit ja edut, niiden hallintaoikeus ja todellinen määräysvalta ovat siirtyneet ostajalle sekä maksusuoritus on todennäköinen. Tuotot palveluista kirjataan, kun palvelut on suoritettu. Pitkäaikaiset projektit osatuloutetaan niiden valmiusasteen perusteella.

- CoreHW -segmentin tuotot muodostuvat radiotekniikassa käytettävien mikropiirien ja antennien suunnittelupalveluista. Tuotot palveluista kirjataan, kun palvelut on suoritettu. Pitkäaikaiset projektit osatuloutetaan niiden valmiusasteen perusteella.

Liiketoimintasegmentit 2017

2017	Liikevaihto yhteensä	Sisäinen liikevaihto	Ulkoinen liikevaihto	Poistot ja arvonalentumiset	Liiketulos	Rahoitus-tuotot ja -kulut	Osuus osakkuus-yhtiöiden tuloksesta	Tuloverot	Tulos jatkuvista liiketoiminnoista	Varat	Velat	Henkilöstö tilikauden lopussa
Grano	105 345	99	105 246	-5 916	6 299					128 267	93 629	1 122
KotiSun	42 455	0	42 455	-2 714	6 593					34 970	21 885	422
KL-Varaosat	13 540	0	13 540	-100	1 045					4 986	2 099	48
Selog	10 764	1	10 763	-200	805					3 905	1 371	14
Helakeskus	8 912	0	8 912	-73	546					9 323	6 828	23
Megaklinikka	5 964	0	5 964	-640	-1 644					4 609	7 337	84
Heatmasters	5 300	0	5 300	-220	-202					2 731	1 948	43
CoreHW	994	0	994	-34	25					6 896	4 723	45
Muut	0	0	0	-72	-4 091		278			35 141	26 558	9
Eliminoinnit		-100	0	0	127					-6 675	-6 675	
Konserni yhteensä	193 273	0	193 173	-9 969	9 502	-2 250	278	969	8 499	224 154	159 702	1 810

Liiketoimintasegmentit 2016

2016	Liikevaihto yhteensä	Sisäinen liikevaihto	Ulkoinen liikevaihto	Poistot ja arvonalentumiset	Liiketulos	Rahoitus-tuotot ja -kulut	Osuus osakkuus-yhtiöiden tuloksesta	Tuloverot	Tulos jatkuvista liiketoiminnoista	Varat	Velat	Henkilöstö tilikauden lopussa
Grano	88 153	124	88 028	-4 078	7 838		0			85 677	54 048	789
KotiSun	31 869	0	31 869	-1 177	5 778					27 741	16 715	298
KL-Varaosat	13 043	0	13 043	-108	1 022					5 068	2 887	48
Selog	10 271	2	10 269	-202	651					4 132	1 695	15
Helakeskus	9 822	1	9 822	-93	328					9 579	6 947	24
Megaklinikka	4 746	0	4 746	-737	-1 528					5 533	6 545	119
Heatmasters	4 498	0	4 498	-252	-1 033					2 877	1 785	49
CoreHW	0	0	0	0	0					0	0	0
Muut	8	8	0	-74	-2 890		107			54 072	32 912	92
Eliminoinnit		-134	2	0	-30					-7 400	-7 400	
Konserni yhteensä	162 409	0	162 277	-6 722	10 135	-1 933	107	-1 498	6 811	187 279	116 134	1 434

6. Hankitut liiketoiminnot

TYTÄRYHTIÖHANKINNAT

Panostaja Oyj tiedotti 15.9.2017 allekirjoittaneensa sopimuksen langattomissa teknologioissa käytettävien radiotaajuus (RF)-mikropiirien ja antennien suunnittelua tarjoavan CoreHW Oy:n osakekannan ostosta. Kaupan jälkeen Panostaja omistaa 63 % järjestelyssä muodostuvasta kokonaisuudesta. CoreHW muodostaa Panostajalle uuden sijoituskohteen. Panostajan tavoitteena on rakentaa CoreHW:stä yhtiö, jolla on menestyviä omia tuotteita ja joka tarjoaa korkealaatuisia suunnittelupalveluita maailmanlaajuisesti.

Yhtiön koko osakekannan (100 %) arvo on 5,2 miljoonaa euroa. Tilinpäätöshetkellä yhtiö on arvioinut kokonaishankintahinnaksi 5,2 milj. euroa. Hankintameno-laskelman perusteella hankittujen nettovarojen käypä arvo on 1,8 milj. euroa, jolloin liikearvoksi muodostui 3,4 milj. euroa. Yhdistämisessä kirjatut käyvät arvot 0,7 milj. euroa liittyivät asiakassuhteisiin ja teknologiaan. Jäljelle jäävä liikearvo muodostuu hyvästä kannattavuudesta ja kasvunäkymistä sekä osaavasta henkilöstöstä. CoreHW on yhdistelty Panostaja-konserniin 1.9.2017 lähtien. Hankintaan liittyvät menot 0,2 milj. euroa sisältyvät liiketoiminnan muihin kuluihin tilikauden 2017 konsernituloslaskelmassa.

Luovutettu vastike	Liitetieto	milj. euroa
Maksettu vastike		5,2
Ehdollinen vastike		0,0
Luovutettu vastike yhteensä		5,2
Hankitut varat ja vastattavaksi otetut velat		
Pysyvät vastaavat	19	0,0
Asiakassuhteet	18	0,7
Koneet ja kalusto	19	0,1
Vaihto-omaisuus	24	0,0
Lyhytaikaiset saamiset	25	0,7
Rahat ja pankkisaamiset	26	0,9
Vastaavaa yhteensä		2,4
Pitkäaikaiset velat	28	0,0
Lyhytaikaiset velat	29	0,5
Laskennalliset verovelat	23	0,1
Vastattavaa yhteensä		0,6
Nettovarat		1,8
Goodwill		3,4

Rahavirtalaskelma	milj. euroa
Rahana maksettu kauppahinta	-5,2
Hankitut rahavarat	0,9
Hankinnan suorat kulut	-0,2
Rahavirtavaikutus	-4,5

Panostaja Oyj:n tytäryhtiö Grano Group Oy allekirjoitti 18.8.2017 sopimuksen painopalveluita tarjoavan Lönnberg Painot Oy:n koko osakekannan hankkimisesta. Lönnberg Painot Oy:n hankinnan myötä Granosta tulee markkinajohtaja offset -painamisessa ja Grano saa myös pakkausvalmistuksen mukaan tarjoamaansa. Osakkeiden kauppahinta on 12,8 miljoonaa euroa. Järjestelyn toteuttamisen jälkeen Panostaja Oyj:n omistusosuus Grano Groupissa on 52,8 prosenttia.

Hankintameno-laskelman perusteella hankittujen nettovarojen käypä arvo on 3,0 milj. euroa, jolloin liikearvoksi muodostui 9,8 milj. euroa. Yhdistämisessä kirjatut käyvät arvot 2,0 milj. euroa liittyivät asiakassuhteisiin. Jäljelle jäävä liikearvo muodostuu valmiudesta palveluasiakasta entistä laajemmalla tuotevalikoimalla, Granon markkina-aseman vahvistamisesta ja markkinaosuuden kasvattamisesta, osaavasta henkilöstöstä sekä hankittuun liiketoimintaan liittyvistä odotettavissa olevista synergiaeduista. Hankintaan liittyvät menot 0,5 milj. euroa sisältyvät liiketoiminnan muihin kuluihin tilikauden 2017 konsernituloslaskelmassa.

Luovutettu vastike	Liitetieto	milj. euroa
Maksettu vastike		12,8
Ehdollinen vastike		0,0
Luovutettu vastike yhteensä		12,8
Hankitut varat ja vastattavaksi otetut velat		
Pysyvät vastaavat	19	3,0
Asiakassuhteet	18	2,0
Koneet ja kalusto	19	0,9
Vaihto-omaisuus	24	1,5
Lyhytaikaiset saamiset	25	3,8
Rahat ja pankkisaamiset	26	0,2
Vastaavaa yhteensä		11,4
Pitkäaikaiset velat	28	3,3
Lyhytaikaiset velat	29	4,5
Laskennalliset verovelat	23	0,6
Vastattavaa yhteensä		8,4
Nettovarat		3,0
Goodwill		9,8

Rahavirtalaskelma	milj. euroa
Rahana maksettu kauppahinta	-12,8
Hankitut rahavarat	0,2
Hankinnan suorat kulut	-0,2
Rahavirtavaikutus	-12,8

Alla on esitetty tilikauden aikaiset pienemmät hankinnat Oy Fram AB, Neon2 Oy, Finepress Oy, Planeetta 10 Oy ja Brand Factory Finland Oy sekä niistä muodostunut liikearvo yhteensä.

Liikearvo muodostuu valmiudesta palveluasiakasta entistä laajemmalla tuotevalikoimalla, Granon markkina-aseman vahvistamisesta ja markkinaosuuden kasvattamisesta, osaavasta henkilöstöstä sekä hankittuun liiketoimintaan liittyvistä odotettavissa olevista synergiaeduista.

Yrityshankinnoilla Grano vahvisti markkina-asemaansa erityisesti suurkuvatuotannossa ja myymälämarkkinoinnin ratkaisuisissa. Grano vahvisti myös markkina-asemaansa paikallisesti erityisesti Länsi-Suomessa.

Luovutettu vastike	Liitetieto	milj. euroa
Maksettu vastike		15,2
Ehdollinen vastike		1,2
Luovutettu vastike yhteensä		16,4
Hankitut varat ja vastattavaksi otetut velat		
Pysyvät vastaavat	19	2,0
Asiakassuhteet	18	1,8
Koneet ja kalusto	19	0,7
Vaihto-omaisuus	24	1,5
Lyhytaikaiset saamiset	25	0,9
Rahat ja pankkisaamiset	26	7,7
Vastaavaa yhteensä		14,7
Pitkäaikaiset velat	28	0,6
Lyhytaikaiset velat	29	2,0
Laskennalliset verovelat	23	0,4
Vastattavaa yhteensä		3,0
Nettovarat		11,7
Vähemmistön osuus		-0,6
Goodwill		5,3

Rahavirtalaskelma	milj. euroa
Rahana maksettu kauppahinta	-15,2
Hankitut rahavarat	7,7
Hankinnan suorat kulut	-0,3
Rahavirtavaikutus	-7,8

TILIKAUDEN 2016 HANKINNAT

Panostaja ei hankkinut katsauskaudella uusia liiketoimintoja.

7. Tytäryritysten ja liiketoimintojen myynnit

Panostaja ei ole myynyt katsauskaudella tai vertailukaudella liiketoimintoja.

Panostajan tytäryhtiöt Takoma Oyj ja Takoma Gears Oy jättivät hakemukset yhtiöiden asettamiseksi konkurssiin. Pirkanmaan käräjäoikeus antoi 21.3.2017 päätöksensä yhtiöiden konkurssiin asettamisesta.

Takoman markkinatilanne oli heikentynyt merkittävästi saneerausohjelman vahvistamisajankohdasta, joten saneerausohjelman perustana olleet kannattavuuteen ja rahoitukseen liittyvät oletukset eivät toteutuneet. Offshore- ja meriteollisuuden kysynnän rajusta laskusta johtuen Takoman toiminta oli ollut raskaasti tappiollista, mikä oli heikentänyt konsernin vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta. Katsauskauden aikana Takoman kassatilanne ajautui kriittiseksi ja yhtiöiden oli hakeuduttava konkurssiin. Takoma -alakonsernin toiminnot on luokiteltu lopetetuiksi toiminnoiksi IFRS 5 -standardin ”myytävänä olevat omaisuuserät ja lopetetut toiminnot” mukaisesti ja Takoma -alakonsernin yhdistely konsernitilinpäätöksen on lopetettu 21.3.2017. Vuoden 2016 vertailutiedot on oikaistu tuloslaskelman, mukaan lukien laajan tuloksen erät, rahavirtalaskelman sekä eräiden tunnuslukujen osalta.

Takoma -alakonsernin lopetettujen toimintojen tulos tilikaudella, mukaan lukien konsernilikearvon kirjaaminen pois konsernin taseesta, olivat yhteensä -1,6 milj. euroa. Vertailukauden myytyjen ja lopetettujen liiketoimintojen tulokseen 2,4 milj. euroa sisältyy Takoman -segmentin tappio -1,3 milj. euroa sekä Flexin Security Oy:n myyntiin liittyvä lopullinen lisäkauppahinta 3,7 milj. euroa.

milj. euroa	2017	2016
Tulos myydyistä ja lopetetuista liiketoiminnoista	-1,6	2,4

TAKOMA ALAKONSERNI, LOPETETTU TOIMINTO

Takoma -segmentin tulos

milj. euroa	1.11.2016– 21.3.2017	1.11.2015– 31.10.2016
Tuotot	2,1	10,2
Kulut	-2,8	-11,5
Tulos ennen veroja	-0,7	-1,3
Verot	0,0	0,0
Tulos verojen jälkeen	-0,7	-1,3
Takoman nettovarallisuuden kirjaaminen pois taseesta	-0,9	
Tulos myydyistä liiketoiminnoista	-1,6	-1,3

Takoma -segmentin rahavirrat konkurssihetken saakka

milj. euroa		
Liiketoiminnan rahavirta	-0,4	1,1
Investointien rahavirta	0,0	-0,1
Rahoituksen rahavirta	0,0	-0,4
Rahavirrat yhteensä	-0,4	0,6

Takoma -segmentin lopetuksen vaikutus konsernin taloudelliseen asemaan:

milj. euroa	21.3.2017	
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	1,6	
Aineettomat hyödykkeet	2,2	
Vaihto-omaisuus	1,6	
Laskennalliset verosaamiset	0,0	
Muut varat	0,7	
Rahavarat	0,5	
Myydyt velat	-8,5	
Nettovarallisuus	-1,9	
Rahana saatu vastike	0,0	
Luovutetun yksikön rahavarat	-0,5	
Yritysmyyntien nettoraahavirta	-0,5	

8. Tytäryhtiöomistusosuuksien myynnit ja hankinnat, jotka eivät johtaneet muutokseen määräysvallassa

Grano Group toteutti maksullisen osakeannin yrityskauppojen yhteydessä hankittujen yhtiöiden avainhenkilöille. Panostaja Oyj osti kahden vähemmistöosakkaan omistuksessa olleet Grano Group Oy:n osakkeet. Järjestelyiden jälkeen Panostajan omistusosuus Grano -konsernista on 52,8 %.

Panostaja Oyj lunasti Megaklinikka Groupin vähemmistöosakkaan osakkeet, jonka jälkeen Panostajan omistusosuus Megaklinikka -konsernista nousi 79,8 %:n.

Suomen Helasto Oy lunasti koko vähemmistön osuuden ja kirjasi ne omiksi osakkeiksi. Panostajan omistusosuus Helasto -konsernista on järjestelyn jälkeen 100 %:a.

Seuraavassa taulukossa on esitetty omistusosuuksien muutoksen vaikutus konsernin voittovaroihin yhteensä:

1 000 euroa	2017
Luovutettu tai saatu määräysvallattomien omistajien osuus	-232
Saatu tai maksettu vastike	-921
Omistusosuuden muutoksen vaikutus voittovaroihin	-1 153

TILIKAUSI 2016

Grano -al konsernin vähemmistöosuuksien lunastaminen ja osakeanti

Grano Oy ja Grano Group Oy lunastivat tilikauden aikana konserniyhtiöiden Luotta Oy:n, Leeviprint Oy:n, Oulun Kopiokeskus Oy:n ja Kopiolahtinen Oy:n vähemmistöomistajien osakkeet, jonka jälkeen konsernin omistusosuus yhtiöissä nousi 100 %:iin. Osana järjestelyä Grano Group Oy toteutti osakeannin Oulun Kopiokeskus Oy:n ja Kopiolahtinen Oy:n entisille vähemmistöomistajille. Järjestelyjen jälkeen Panostajan omistusosuus Grano -konsernista on 50,2 %.

Kotisun Group Oy:n osakeanti

Kotisun Group Oy toteutti maksullisen osakeannin yhtiön avainhenkilöille. Osakeannin jälkeen Panostajan omistusosuus Kotisun Group Oy:sta dilutoitui 57,3 prosenttiin.

Seuraavassa taulukossa on esitetty omistusosuuksien muutoksen vaikutus konsernin voittovaroihin yhteensä:

1 000 euroa	2016
Luovutettu tai saatu määräysvallattomien omistajien osuus	-1 068
Saatu tai maksettu vastike	-116
Omistusosuuden vähennyksen vaikutus voittovaroihin	-1 184

9. Liiketoiminnan muut tuotot

1 000 euroa	2017	2016	Muutettu *)
Myyntivoitot liiketoimintakaupoista	67	0	
Aineellisten hyödykkeiden myyntivoitot	83	430	
Saadut avustukset	59	62	
Muut tuotot	1 388	878	
Yhteensä	1 597	1 370	

*) Tilinpäätöksessä esitettyjä tuloslaskelmaa ja rahavirtaa koskevia vertailutietoja vuodelta 2016 on oikaistu johtuen siitä, että Takoma alakonserni on esitetty lopetettuna toimintona.

10. Osuus osakkuusyhtiöiden tuloksesta

Tiedot yhtiön osakkuusyhtiöistä on esitetty liitetieto kohdassa 20. Sijoitukset osakkuusyhtiöihin.

11. Työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut

Konsernilla on maksupohjaisia eläkejärjestelyjä, joiden suoritukset kirjataan tuloslaskelmaan sillä kaudella, jota veloitus koskee.

Tiedot lähipiiriin luettavan johdon työsuhde-etuuksista, osakeperusteiset maksut mukaan lukien, on esitetty liitetieto kohdassa 35. Lähipiiritapahtumat.

Konsernin palveluksessa oli tilikauden aikana keskimäärin 1 622 (1 337) henkilöä. Tilikauden lopussa henkilöstöä oli 1 810 (1 434). Vertailuvuoden luvut sisältävät Takoma -konsernin palveluksessa olleen henkilöstön (83).

1 000 euroa	2017	2016	Muutettu *)
Palkat ja palkkiot	59 871	49 315	
Eläkekulut - maksupohjaiset järjestelyt	10 814	8 992	
Muut henkilösivukulut	2 719	2 699	
Yhteensä	73 404	61 006	

*) Tilinpäätöksessä esitettyjä tuloslaskelmaa ja rahavirtaa koskevia vertailutietoja vuodelta 2016 on oikaistu johtuen siitä, että Takoma alakonserni on esitetty lopetettuna toimintona.

12. Poistot ja arvonalentumiset

1 000 euroa	2017	2016	Muutettu *)
Poistot hyödykeryhmittäin:			
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet			
Koneet ja kalusto	5 583	2 933	
Muut aineelliset hyödykkeet	0	0	
Aineettomat hyödykkeet			
Liikearvo	0	0	
Kehitysmenot	198	250	
Aineettomat oikeudet	2 760	2 310	
Muut pitkävaikutteiset menot	1 428	1 229	
Yhteensä	9 969	6 722	

*) Tilinpäätöksessä esitettyjä tuloslaskelmaa ja rahavirtaa koskevia vertailutietoja vuodelta 2016 on oikaistu johtuen siitä, että Takoma alakonserni on esitetty lopetettuna toimintona.

13. Liiketoiminnan muut kulut

1 000 euroa	2017	2016	Muutettu *)
Aineellisten hyödykkeiden myyntitappiot ja romutukset	49	0	
Vuokrakulut	8 370	8 138	
Ulkopuoliset palvelut	11 319	7 547	
Muut kuluerät	14 335	11 184	
Yhteensä	34 073	26 869	
Tilintarkastuspalkkiot	112	106	
Muut palkkiot	339	299	
Tilintarkastajille maksetut palkkiot yhteensä, jatkuvat toiminnot	451	405	

*) Tilinpäätöksessä esitettyjä tuloslaskelmaa ja rahavirtaa koskevia vertailutietoja vuodelta 2016 on oikaistu johtuen siitä, että Takoma alakonserni on esitetty lopetettuna toimintona.

14. Rahoitustuotot

1 000 euroa	2017	2016	Muutettu *)
Osinkotuotot myytävissä olevista rahoitusvaroista	4	2	
Valuuttakurssivoitot	2	0	
Rahoitustuotot osakkuusyrittäiltä	38	39	
Korkotuotot	288	270	
Arvonmuutokset käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista rahoitusvaroista			
Korkojohdannaiset, ei suojauslaskennassa	0	0	
Rahoitusvaroista joita hallinnoidaan käypään arvoon perustuen	0	0	
Yhteensä	332	311	

*) Tilinpäätöksessä esitettyjä tuloslaskelmaa ja rahavirtaa koskevia vertailutietoja vuodelta 2016 on oikaistu johtuen siitä, että Takoma alakonserni on esitetty lopetettuna toimintona.

15. Rahoituskulut

1 000 euroa	2017	Muutettu *) 2016
Valuuttakurssitappiot	2	8
Arvon alentumistappiot lainasaamisista	193	0
Korkokulut rahoitusleasingveloista	128	34
Korkokulut muista rahoitusveloista	2 260	2 201
Yhteensä	2 582	2 243

*) Tilinpäätöksessä esitettyjä tuloslaskelmaa ja rahavirtaa koskevia vertailutietoja vuodelta 2016 on oikaistu johtuen siitä, että Takama alakonserni on esitetty lopetettuna toimintona.

16. Tuloverot

1 000 euroa	2017	2016
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero	-2 547	-1 696
Edellisten tilikausien verot	6	-3
Laskennalliset verot	3 510	213
Tuloverot yhteensä	969	-1 486

Tuloslaskelman verokulun ja konsernin kotimaan verokannalla 20,0 % laskettujen verojen välinen täsmäytyslaskelma:

	2017	2016
Tulos ennen veroja	7 530	6 957
Suomen verokannan mukainen tulovero konsernin tuloksesta ennen veroja	-1 506	-1 391
Verovapaat tulot	1 334	2 413
Vähennykelvottomat kulut	-808	-949
Kirjaamattomat laskennalliset verosaamiset verotuksellisista tappioista	-374	-1 577
Aiemmin vähennykelvottomien kulujen verovaikutus	2 270	
Aiemmin kirjaamattomien verotuksellisten tappioiden käyttö		
Laskennallisen veron muutos Suomen verokannan muuttuminen	0	0
Osuus osakkuusyrittäksen tuloksesta	56	21
Verot aikaisemmilta tilikausilta	-3	-3
Verot tuloslaskelmassa	969	-1 486

Vertailuvuoden tiedoista ei ole erotettu myytyjen liiketoimintojen lukuja.

17. Osakekohtainen tulos

Laimentamaton osakekohtainen tulos lasketaan jakamalla emoyrityksen osakkeenomistajille kuuluva kauden voitto kauden aikana ulkona olevien osakkeiden lukumäärän painotetulla keskiarvolla. Yhtiölle palautui yhtiökokouksen päätöksellä yhteisellä arvo-osuustilillä olleita ns. isännättömiä osakkeita 188 950 kappaletta. Osakkeen käypä arvo perustuu osakkeiden tilikauden keskimääräiseen hintaan. Oman pääoman ehtoisen hybridilainan koron määrällä on oikaistu osakekohtaista tulosta laskettaessa käytettävä tulos.

1 000 euroa	2017	2016
Jatkuvat toiminnot	3 783	2 374
Myydyt toiminnot	-1 646	1 780
Emoyhtiön omistajille kuuluva tilikauden voitto	2 137	4 154
Oman pääoman ehtoisen lainan korko (verovaikutus huomioon ottaen)	-337	-585
Osakekohtaista tulosta laskettaessa käytettävä tulos	1 800	3 569

	2017	2016
Laimennusvaikutuksella oikaistua osakekohtaista tulosta laskettaessa käytettävä tulos	1 800	3 569
Osakkeiden lukumäärä tilikauden lopussa josta yhtiön hallussa	52 533 471	52 533 355
Ulkona olevien osakkeiden painotettu keskim. lukumäärä, 1 000 kpl	52 082	51 736
Osakeperusteiset maksut, 1 000 kpl	36	18
Laimennettu ulkona olevien osakkeiden painotettu keskiarvo	52 118	51 754

euroa	2017	2016
Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluvasta voitosta laskettu osakekohtainen tulos:		
Tulos/osake jatkuvista liiketoiminnoista		
Laimentamaton	0,066	0,035
Laimennettu	0,066	0,035
Tulos/osake myydyistä ja lopetetuista liiketoiminnoista		
Laimentamaton	-0,031	0,034
Laimennettu	-0,031	0,034
Tulos/osake jatkuvista ja myydyistä liiketoiminnoista		
Laimentamaton	0,035	0,069
Laimennettu	0,035	0,069

18. Aineettomat hyödykkeet

1 000 euroa	Liikearvo	Aineettomat oikeudet	Kehitysmenot	Muut aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.11.2016	84 509	16 639	1 627	7 095	109 870
Lisäykset		704	78	1 176	1 958
Vähennys	-4			-11	-15
Yrityksen hankinnan vaikutus	18 600	4 565		646	23 811
Yrityksen myynnin tai lopetuksen vaikutus	-2 224	-169			-2 393
Liiketoimintakauppa				-327	-327
Siirto fuusio		115			115
Siirto taseryhmien välillä					
Kurssierot				-2	-2
Hankintameno 31.10.2017	100 881	21 854	1 705	8 577	133 016
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.11.2016	-6 103	-10 823	-1 219	-3 645	-21 790
Tilikauden poistot		-2 760	-198	-1 428	-4 386
Vähennykset				84	84
Yrityksen hankinnan vaikutus					
Yrityksen myynnin tai lopetuksen vaikutus	-64	129			65
Liiketoimintakauppa				34	34
Siirto fuusio				467	467
Siirrot taseryhmien välillä		-116		909	793
Arvon alentuminen					
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.10.2017	-6 167	-13 570	-1 417	-3 663	-24 817
Kirjanpitoarvo 31.10.2017	94 714	8 283	288	4 914	108 199

	2017	2016
Hankintameno 1.11.2015	84 145	16 118
Lisäykset		267
Vähennys		
Yrityksen hankinnan vaikutus	614	265
Yrityksen myynnin vaikutus	-250	
Liiketoimintakauppa		
Kurssierot		
Siirto taseryhmien välillä		-11
Hankintameno 31.10.2016	84 509	16 639
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.11.2015	-6 103	-8 484
Tilikauden poistot		-2 330
Vähennykset		84
Yrityksen myynnin vaikutus		
Yrityksen myynnin tai lopetuksen vaikutus		
Siirrot taseryhmien välillä		-9
Arvon alentuminen		
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.10.2016	-6 103	-10 823
Kirjanpitoarvo 31.10.2016	78 406	5 816

LIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS

Seuraaville rahavirtaa tuottaville yksiköille (tai yksikköjen ryhmille) on kohdistettu liikearvoa:

milj. euroa	2017	2016
Grano	67,0	51,9
KotiSun	12,0	12,0
Helakeskus	6,0	6,0
CoreHW	3,4	-
Megaklinikka	2,6	2,6
KL-Varaosat	1,9	1,9
Selog	1,6	1,6
Heatmasters	0,3	0,3
Takoma	-	2,2
Yhteensä	94,7	78,4

Liikearvon arvonalentumistestaus on tilikaudella suoritettu 30.9. tilanteesta. Liiketoiminnasta kerrytettävissä oleva rahamäärä on arvonalentumistestauksessa määritetty käyttöarvon avulla. Määritetyt ennakoitavat rahavirrat perustuvat konsernin johdon näkemykseen seuraavan kolmen vuoden kehityksestä. Ennustejakson jälkeiset vuodet on ekstrapoloitu 2 %:n kasvuarviota käyttäen.

Käyttöarvon laskennassa käytetyt keskeiset muuttujat ovat budjetoitu liikevaihto ja budjetoitu liikevoitto. Liikevoiton osalta on huomioitu myös sellaisten uudelleenjärjestelyjen, jotka on jo toteutettu tai joihin on sitouduttu, tuottamat kustannussäästöt ja muut hyödyt. Näihin uudelleenjärjestelyihin ei liity merkittävässä määrin tarkasteluhetken jälkeisiä vastaisia lähteitä rahavirtoja.

Käyttöarvoa laskettaessa Granon liikevaihdon odotetaan kasvavan sekä orgaanisesti että toteutettujen yritysostojen seurauksena. Granon liikevoiton odotetaan parenevan ennustejaksolla toimintojen uudelleenjärjestelyiden ja tehostamisen seurauksena. KotiSunin liikevaihdon odotetaan kasvavan edelleen ja suhteellisen kannattavuuden laskevan hieman nykyisestä tasosta. KL-Varaosien, Selogin ja Helakeskuksen liikevaihdon ja liikevoiton odotetaan kasvavan maltillisesti ennustejaksolla. Megaklinikan liikevaihdon ja liikevoiton odotetaan kasvavan oman klinikan kävijämäärien maltillisen kasvun ja toiminnan tehostamisen seurauksena sekä lisenssi liiketoiminnan kasvun jatkumisen seurauksena. Heatmastersin liikevaihdon ja liikevoiton odotetaan kasvavan volyymin maltillisen kasvun ja erityisesti laiteliiketoiminnan tehostamisen seurauksena. CoreHW:n liikevaihdon odotetaan kasvavan edelleen ja suhteellisen kannattavuuden säilyvän hyvällä tasolla.

Laskelmissa käytetyt diskonttokorot ennen veroja ovat (vertailuvuonna käytetty diskonttokorko-%):

Grano 7,5 % (6,8 %), KotiSun 10,0 % (9,2 %), Helakeskus 7,7 % (7,0 %), Megaklinikka 10,2 % (9,5 %), KL-Varaosat 8,6 % (7,9 %), Selog 9,0 % (8,2 %), Heatmasters 10,4 % (9,6 %) ja CoreHW 8,3 % (-).

Yhtiön jatkuvassa testauksessa testattujen yksiköiden testin mukainen käyttöarvo on ollut niiden kirjanpitoarvoa suurempi kaikissa yksiköissä.

Kohtuulliset muutokset laskelmissa käytetyissä parametreissä eivät johda siihen, että omaisuuserien kirjanpitoarvo ylittäisi niistä kerrytettävissä olevan rahamäärän.

19. Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet

1 000 euroa	Maa-alueet	Toimitilat	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset	Ennakkomaksut käyttöomaisuus	Yhteensä
Hankintameno 1.11.2016	194	417	36 332	294	119	37 356
Lisäykset			11 818		1 969	13 787
Yrityksen hankinnan vaikutus	976	147	3 723	14	218	5 078
Yrityksen myynnin tai lopetuksen vaikutus		-417	-6 158	-28	-10	-6 613
Vähennykset			-672		-114	-786
Siirto fuusio			1 400			
Siirrot taseryhmien välillä			61			61
Kurssierot			30			30
Muut muutokset						0
Hankintameno 31.10.2017	1 170	147	46 534	280	2 182	50 313
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.11.2016	-179	0	-23 598	-270	0	-24 047
Tilikauden poistot			-5 583			-5 583
Yrityksen hankinnan vaikutus						0
Yrityksen myynnin tai lopetuksen vaikutus			3 526	28		3 554
Vähennykset			-9			-9
Siirto fuusio			-20			-20
Siirrot taseryhmien välillä				33	-947	-914
Kurssierot			-33			-33
Muut muutokset			-26			-26
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.10.2017	-179	0	-25 743	-209	-947	-27 078
Kirjanpitoarvo 31.10.2017	991	147	20 791	71	1 235	23 234

Hankintameno 1.11.2015	194	0	29 346	294	651	30 485
Lisäykset			7 256		482	7 738
Yrityksen hankinnan vaikutus			15			15
Yrityksen myynnin vaikutus		0	35			35
Vähennykset			-282		-1 014	-1 296
Siirrot taseryhmien välillä		417				417
Kurssierot			-38			-38
Muut muutokset						0
Hankintameno 31.10.2016	194	417	36 332	294	119	37 356
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.11.2015	-179	0	-19 870	-269	0	-20 318
Tilikauden poistot			-3 562			-3 562
Yrityksen myynnin vaikutus						0
Vähennykset			-191			-191
Siirrot taseryhmien välillä						0
Kurssierot			25	-1		24
Muut muutokset						0
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.10.2016	-179	0	-23 598	-270	0	-24 047
Kirjanpitoarvo 31.10.2016	15	417	12 734	24	119	13 308

20. Sijoitukset osakkuusyhtiöihin

1 000 euroa	2017	2016
Kirjanpitoarvo 1.11.	3 759	3 666
Osuus tilikauden tuloksesta	278	107
Lisäykset	0	0
Vähennykset	0	-14
Kirjanpitoarvo 31.10.	4 037	3 759

Spectra Oy on Panostaja-konsernin 39,0 prosenttisesti omistama osakkuusyhtiö. Tulos perustuu tilikauden tulokseen.

Ecosir Group Oy on Panostaja Oyj:n 38,6 prosenttisesti omistama osakkuusyhtiö. Tulos perustuu tilikauden tulokseen.

Osakkuusyrittäjä

31.10.2017	Kotipaikka	Omistusosuus	Varat	Oma pääoma	Velat	Liikevaihto	Tulos
Spectra Oy	Lohja	39,0 %	1 365	258	1 107	6 070	164
Ecosir Group Oy	Espoo	38,6 %	1 817	275	1 542	3 793	277
PE Kiinteistörahasto I Ky	Helsinki	27,1 %	-	-	-	-	-
Juuri Partners Oy	Helsinki	20,0 %	754	386	368	1 594	285

21. Muut pitkäaikaiset varat

Panostaja Oyj:llä on lainasaaminen osakkuusyhtiö Ecosir Group Oy:ltä yhteensä 0,5 milj. euroa, konsernin johtoryhmältä 1,2 milj. euroa liittyen palkitsemisjärjestelmään ja vuonna 2020 erääntyvä vakuudeton saaminen 3,6 milj. euroa vuonna 2008 tapahtuneeseen yritysmyyntiin liittyen. Palkitsemisjärjestelmästä on kerrottu tarkemmin liitetiedossa 35. Lähipiiritapahtumat.

1 000 euroa	2017	2016
Lainasaamiset	2 171	2 454
Myytävissä olevat rahoitusvarat	534	713
Muut saamiset	4 068	4 371
Yhteensä	6 772	7 538
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Noteeraamattomat osakesijoitukset:		
Tilikauden alussa 1.11.	713	554
Liiketoimintojen yhdistämisestä aiheutuneet lisäykset	0	0
Lisäykset	40	159
Vähennykset	-219	0
Tilikauden lopussa 31.10.	534	713

seen, osakkuusyhtiön tulosta oikaistaan IFRS säännösten mukaisella liikearvon poistolla.

PE Kiinteistörahasto I Ky:n yhtiömiehet päättivät tilikaudella 2012 purkaa rahaston. Purkuprosessi on edelleen kesken.

Juuri Partners Oy on Juuri Rahasto I Ky hallinnointiyhtiö. Juuri Rahasto I Ky on suomalaisia pk-yrityksiä rahoittava pääomarahasto. Rahaston strategiana on rahoittaa ja tukea mm. yritysten kasvua, investointeja ja poikkeustilanteita kuten sukupolvenvaihdoksia. Panostajan omistusosuus Juuri Partners Oy:sta on 20 prosenttia.

22. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat

1 000 euroa	2017	2016
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		
Tilikauden alussa 1.11.	0	6 606
Käyvän arvon muutokset	0	0
realisoitunut	0	28
realisoitumaton	0	0
Lisäykset	0	0
Vähennykset	0	-6 634
Tilikauden lopussa 31.10.	0	0

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat sisälsivät vertailuvuotena sijoituksen Fennian Varainhoito Oy:n Kassa -varainhoitosalkkuun. Salkku koostuu pääosin lyhyen koron rahastoista sekä sijoituksista yrityslainarahastoihin. Rahasto on vähäriskinen ja sijoitus on nostettavissa haluttuna ajankohtana. Tilikauden lopussa rahastossa ei ollut sijoituksia.

23. Laskennalliset verosaamiset ja -velat

Laskennalliset verosaamiset:

1 000 euroa	Verotuksessa vahvistetut ja vahvistettavat tappiot	Arvon alentumistappiot	Muut erät	Yhteensä
1.11.2015	155		5 756	5 911
Merkitty tuloslaskelmaan	1 063			
Laajan tuloslaskelman erät				
Ostetut liiketoiminnot				
Myydyt liiketoiminnot				
Verokannan muutoksesta johtuva oikaisu				
Verotuksessa vahvistetut ja vahvistettavat tappiot				
Kurssierot				
Kirjattu suoraan omaan pääomaan				
31.10.2016	1 218	0	5 756	6 974
Merkitty tuloslaskelmaan	4 198		156	4 264
Laajan tuloslaskelman erät				
Ostetut liiketoiminnot				
Myydyt liiketoiminnot				
Verokannan muutoksesta johtuva oikaisu				
Verotuksessa vahvistetut ja vahvistettavat tappiot				
Kurssierot				
Kirjattu suoraan omaan pääomaan				
31.10.2017	5 416	0	5 912	11 328

Laskennalliset verovelat:

1 000 euroa	Käyvän arvon kohdistukset	Verotuksen erisuuruiset poistot	Myydyt liiketoiminnot	Muut erät	Yhteensä
1.11.2015	1 728			108	1 836
Merkitty tuloslaskelmaan	776				
Laajan tuloslaskelman erät					
Ostetut liiketoiminnot					
Myydyt liiketoiminnot	26				
Verokannan muutoksesta johtuva oikaisu	81				
Verotuksessa vahvistetut ja vahvistettavat tappiot				-108	
Kurssierot					
Kirjattu suoraan omaan pääomaan					
31.10.2016	2 611				2 611
Merkitty tuloslaskelmaan	-298	1 131			
Laajan tuloslaskelman erät					
Ostetut liiketoiminnot	1 051	105			
Myydyt liiketoiminnot			21		
Verokannan muutoksesta johtuva oikaisu					
Verotuksessa vahvistetut ja vahvistettavat tappiot					
Kurssierot					
Kirjattu suoraan omaan pääomaan					
31.10.2017	3 364	1 236	21	0	4 621

Laskennallisiin verosaamisiin sisältyy 4,8 miljoonan euron suuruinen erä, joka liittyy emoyhtiö Panostaja Oyj:n käytämättömiin verotuksellisiin tappioihin. Tappiot liittyvät Takoma Oyj:n osakkeiden ja Takoma Oyj:ltä ja Takoma Gears Oy:ltä olevien saamisten alaskirjauksiin Takoman konkurssin seurauksena sekä emoyhtiön toiminnan kuluihin kahdelta viimeiseltä tilikaudelta. Johdon arvion mukaan on todennäköistä, että Panostaja Oyj:lle syntyy sijoituskohteiden myyntivoitoista riittävästi verotettavaa tuloa ennen käyttämättömien verotuksellisten tappioiden vanhentumista. Arvio perustuu johdon arvioon nykyisten sijoituskohteiden tulevasta myyntivoitosta sekä Panostajan historialliseen kykyyn toteuttaa merkittäviin myyntivoittoiin johtaneita irtaantumisia. Merkittävimpien sijoituskohteiden tulevien myyntivoittojen arvioimisessa on myös hyödynnetty ulkopuolisten asiantuntijoiden avioita. Käytämättömät verotukselliset tappiot vanhenevat vuosien 2025–2027 aikana.

Tytärtyhtiöiden vahvistetusta tappioista on kirjattu yhteensä 0,5 milj. euron verosaaminen. Laskennallisia verosaamisia ei ole kirjattu tytäryhtiöiden vahvistetusta tappioista yhteensä 1,9 milj. eurosta. Johdon arvion mukaan tytäryritysten vahvistetuista tappioista kirjatut laskennalliset verosaamiset pystytään hyödyntämään käyttäen arvioitua verotettavaa tuloa, joka perustuu tytäryrityksien hyväksytyihin liiketoimintasuunnitelmiin ja budjetteihin. Käyttämättömät verotukselliset tappiot vanhenevat vuosien 2019–2026 aikana.

24. Vaihto-omaisuus

1 000 euroa	2017	2016
Aineet ja tarvikkeet	3 493	2 574
Keskeneräiset tuotteet	781	1 422
Valmiit tuotteet ja tavarat	8 424	7 048
Yhteensä	12 698	11 043

Yhteensä konsernissa on tilikaudelle 2017 kirjattu kuluksi 130 tuhatta euroa (136 tuhatta euroa vuonna 2016), jolla vaihto-omaisuuden kirjanpitoarvo alennettiin vastaamaan sen nettorealisoituarvoa.

25. Myyntisaamiset ja muut saamiset

Myyntisaamisten ja muiden saamisten kirjanpitoarvo vastaa niihin liittyvän luottoriskin enimmäismäärää tilinpäätöshetkellä.

1 000 euroa	2017	2016
Myyntisaamiset	28 374	20 711
Lainasaamiset	488	879
Siirtosaamiset	6 473	6 827
Saamiset osakkuusyhtiöiltä	782	651
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verosaamiset	1 160	333
Muut saamiset	1 140	603
Yhteensä	38 418	30 004

MYYNTISAAMISTEN IKÄJAKAUMA

1 000 euroa	2017	2016
Erääntymättömät	24 879	17 722
1–30 päivää erääntyneet	2 758	1 860
31–180 päivää erääntyneet	298	469
181–360 päivää erääntyneet	87	276
Yli vuoden erääntyneet	352	384
Myyntisaamisten tasearvo	28 374	20 711

Konserni on kirjannut tilikaudella myyntisaamisista arvonalennustappioita 209 tuhatta euroa (239 tuhatta euroa vuonna 2016). Arvon alentumiset ovat kohdistuneet yli vuoden erääntyneisiin laskuihin sekä sellaisten yritysten saataviin, joista on tehty konkurssi- tai saneeraus päätös.

SIIRTOSAAMISIIN SISÄLTYYVÄT OLENNAISET ERÄT

1 000 euroa	2017	2016
Palkat ja sosiaalimaksut	91	324
Vuosialennukset	1 486	1 375
Ennakot	1 635	1 882
Muut	3 261	3 246
Yhteensä	6 473	6 827

Saamisten tasearvot vastaavat olennaisilta osin niiden käypää arvoa.

26. Rahavarat

1 000 euroa	2017	2016
Käteinen raha ja pankkitilit	19 466	26 573
Yhteensä	19 466	26 573

27. Omaa pääomaa koskevat tiedot

Tilikauden lopussa Panostaja Oyj:n osakepääoma oli 5 568 681,60 euroa ja osakkeiden lukumäärä on yhteensä 52 533 110 kappaletta.

YLIKURSSIRAHASTO

Ylikurssirahastoon kirjataan osakeantien yhteydessä osakkeenomistajien maksama määrä, joka ylittää osakkeiden nimellisarvon. Ylikurssirahastoon kirjatut määrät liittyvät aikaisemman, 31.8.2006 saakka voimassa olleen osakeyhtiölain (29.9.1978/734) mukaisiin osakeanteihin.

Niissä tapauksissa, joissa optio-oikeuksista on päätetty vanhan osakeyhtiölain aikana, optioihin perustuvista osakemerkinnöistä saadut rahasuoritukset on kirjattu osakepääomaan ja ylikurssirahastoon järjestelyn ehtojen mukaisesti.

MUUT RAHASTOT

Konserni laski 27.5.2013 liikkeeseen 7,5 milj. euron suuruisen oman pääoman ehtoisen joukkovelkakirjalainan. Oman pääoman ehtoisella lainalla ei ole eräpäivää, mutta konsernilla on oikeus, ei velvollisuutta, lunastaa laina takaisin neljän vuoden kuluttua. Konsernitilinpäätöksessä laina on luokiteltu omaksi pääomaksi ja korot esitetään luonteensa mukaisesti osingonjakona. Laina maksettiin pois kokonaisuudessaan toukokuussa 2017.

SIJOITETUN VAPAAN OMAN PÄÄOMAN RAHASTO

Sijoitetun vapaan oman pääoman (SVOP) rahasto sisältää oman pääoman luonteiset sijoitukset ja uuden osakeyhtiölain (21.7.2006/624) voimaantulon jälkeen (1.9.2006) päätettyjen osakeantien yhteydessä osakkeenomistajien maksaman määrän siltä osin, kun sitä ei nimenomaisen päätöksen mukaan kirjata osakepääomaan. Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto sisältää lisäksi vaihtovelkakirjalainan oman pääoman komponentin.

OSAKEANTI

Tilikaudella 2017 ei toteutettu osakeantia. Vertailukaudella 2016 toteutettiin suunnattu osakeanti yhteensä 0,6 milj. euroa yhtiön avainhenkilöille osana osakepohjaista kannustinjärjestelmää.

OSAKEMERKINTÄ

Tilikaudella 2017 eikä vertailukaudella 2016 ole toteutettu osakemerkintöjä.

OMAT OSAKKEET

Ostettujen osakkeiden hankintahinta transaktiokuluineen esitetään sijoitetun vapaan pääoman vähennyksenä.

Yhtiökokous päätti osakeyhtiölain 4 luvun 10 §:n 2 momentin mukaisesti, että oikeus yhteisellä arvo-osuustilillä oleviin arvo-osuusjärjestelmään kuuluviin ns. isännättömiin osakkeisiin ja niihin perustuvat oikeudet on menetetty osakeyhtiölain ko. momentin tarkoittamalla tavalla. Yhtiökokous valtuutti hallituksen ryhtymään kaikkiin päätöksen edellyttämiin toimenpiteisiin. Päätöksen jälkeen näihin yhteisellä arvo-osuustilillä olleisiin osakkeisiin sovelletaan yhtiön hallussa olevia omia osakkeita koskevia säännöksiä. Yhteisellä arvo-osuustilillä oli ennen päätöstä yhteensä 188 950 kappaletta yhtiön osakkeita, joten päätöksen jälkeen, näiden osakkeiden tultua yhtiön hallussa oleviksi omiksi osakkeiksi. Tilikauden 2017 lopussa omia osakkeita oli 470 512 kappaletta (355 173 kappaletta).

Yhtiökokouksen 2.2.2016 ja hallituksen päätösten mukaisesti Panostaja Oyj luovutti 12.12.2016 yhtiön johdolle osakepalkkioina yhteensä 18 240 kappaletta osakkeita. Yhtiö luovutti hallituksen jäsenille 12.12.2016 yhteensä 13 187 kappaletta osakkeita kokouspalkkioiden maksuna. Panostaja luovutti yhtiökokouksen 31.1.2017 ja hallituksen päätösten mukaisesti 2.3.2017 yhteensä 13 954 kappaletta, 2.6.2017 yhteensä 14 286 kappaletta sekä 8.9.2017 yhteensä 13 954 kappaletta osakkeita kokouspalkkioiden maksuna.

OSINGOT

Tilikaudelta 2016 maksettiin osinkoa 2,1 milj. euroa (0,04 euroa osakkeelta). Tytäryhtiöiden vähemmistöosakkeenomistajille maksetut osingot olivat 4,2 milj. euroa.

Tilikaudelta 2015 maksettiin osinkoa 2,6 milj. euroa (0,05 euroa osakkeelta). Tytäryhtiöiden vähemmistöosakkeenomistajille maksetut osingot olivat 7,0 milj. euroa.

28. Rahoitusvelat

1 000 euroa	2017	2016
Pitkäaikaiset jaksotettuun hankintamenoön arvostetut rahoitusvelat		
Lainat rahoituslaitoksilta	89 126	62 729
Vaihtovelkakirjalaina	0	0
Rahoitusleasingvelat	3 176	767
Muut lainat	1 760	2 276
Yhteensä	94 062	65 772
Lyhytaikaiset jaksotettuun hankintamenoön arvostetut rahoitusvelat		
Pitkäaikaisten rahoituslainojen lyhennykset	13 343	15 507
Muut lainat rahoituslaitoksilta	4 156	1 394
Rahoitusleasingvelat	1 620	380
Yhteensä	19 119	17 280

Velkojen käyvät arvot on esitetty liitetiedossa 32. Rahoitusvarojen ja -velkojen käyvät arvot.

Korkokantojen painotettu keskiarvo 31.10.2017 oli 2,19 % (31.10.2016: 2,95 %). Konsernin rahoitusvelat tilinpäätöshetkellä 102 800 tuhatta euroa ovat vaihtuvakorkoisia. Korolliset pitkäaikaiset- ja lyhytaikaiset velat ovat euromääräisiä.

VELKOIHIN LIITTYVÄT JÄRJESTELYT JA SOPIMUSEHTOJEN RIKKOMISET

Heatmasters Group Oy:n lainoihin liittyy kovenanttiehto omavaraisuusaste sekä tunnusluku korolliset nettovelat/käyttökate. Yhtiö ei saavuttanut tilinpäätöshetkellä vaadittua kovenanttiehtoa. Rahoittajalta on saatu suostumus siihen, että rahoittaja ei eräännytä kyseisiä lainoja kovenattirikkomuksen johdosta. Konsernin tilinpäätöksessä laina 0,7 milj. euroa on esitetty lyhytaikaisissa veloissa.

Pitkäaikaisten velkojen eräntymisaajat

Lyhennykset	LAINAT RAHOITUSLAITOKSILTA		RAHOITUSLEASINGVELAT		MUUT LAINAT	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
1 000 euroa						
< 1 vuotta	13 555	17 020	1 620	380	24	341
1–2 vuotta	37 848	12 913	783	168	0	0
2–3 vuotta	46 969	28 293	755	168	0	0
3–4 vuotta	3 769	20 972	755	168	0	0
4–5 vuotta	1 994	2 321	756	168	0	0
> 5 vuotta	187	45	127	95	4 156	

Megaklinikka-konsernin 1,4 milj. euron lainoihin liittyy kovenanttiehto ”Omavaraisuusaste” sekä tunnusluku ”Korolliset nettovelat/ käyttökate. Yhtiö ei saavuttanut tilinpäätöshetkellä vaadittua kovenanttiehtoa. Rahoittajalta on saatu kuitenkin ennen tilikauden vaihdetta suostumus siihen, että rahoittaja ei eräännytä kyseisiä lainoja kovenattirikkomuksen johdosta.

Helasto-konsernin 2,9 milj. euron lainoihin liittyy kovenanttiehto omavaraisuusaste sekä tunnusluku korolliset velat/ käyttökate. Yhtiö ei saavuttanut tilinpäätöshetkellä vaadittua kovenanttiehtoa. Rahoittajalta on saatu kuitenkin ennen tilikauden vaihdetta suostumus siihen, että rahoittaja ei eräännytä kyseisiä lainoja kovenattirikkomuksen johdosta.

Konsernin emoyhtiöllä on 7,3 milj. euron laina, jossa tarkastellaan Panostaja-konsernin tunnuslukua korolliset nettovelat/käyttökate sekä omavaraisuusaste. Kovenanttiehdot eivät ole toteutuneet tilinpäätöshetkellä. Rahoittajalta on saatu kuitenkin ennen tilikauden vaihdetta suostumus siihen, että rahoittaja ei eräännytä kyseisiä lainoja kovenattirikkomuksen johdosta.

29. Ostovelat ja muut velat

1 000 euroa	2017	2016
Saadut ennakot	300	495
Ostovelat	15 702	8 994
Siirtovelat	17 096	13 215
Muut lyhytaikaiset velat	8 830	7 597
Yhteensä	41 928	30 302
Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät		
Vuosilomapalkka sosiaalikuluneen	8 413	6 391
Palkkajaksotukset	1 827	1 588
Korkojaksotukset	55	2
Verojaksotukset	323	40
Työljaksotukset	1 897	776
Muut erät	4 581	4 418
Yhteensä	17 096	13 215

30. Varaukset

1 000 euroa	Takuuvaraukset	Tappiolliset sopimukset	Yhteensä
1.11.2016	197	0	197
Varausten lisäykset	0	0	0
Yrityksen myynnin tai lopetuksen vaikutus	-197	0	-197
Käytetyt varaukset	0	0	0
31.10.2017	0	0	0

1 000 euroa	Takuuvaraukset	Tappiolliset sopimukset	Yhteensä
1.11.2015	189	0	189
Varausten lisäykset	56	0	56
Yrityksen myynnin tai lopetuksen vaikutus	0	0	0
Käytetyt varaukset	-48	0	-48
31.10.2016	197	0	197

1 000 euroa	2017	2016
Pitkäaikaiset varaukset	0	0
Lyhytaikaiset varaukset	0	197
Yhteensä	0	197

TAKUUVARAUKSET

Konserni antaa tietyille tuotteilleen 1–3 vuoden takuun. Takuun aikana tuotteissa havaitut viat korjataan konsernin kustannuksella tai asiakkaalle annetaan vastaava uusi tuote. Takuuvaraus kirjataan todennäköisten takuukustannusten arvion perusteella. Takuuvaraukset odotetaan käytettävän seuraavan kolmen vuoden aikana, painottuen kuitenkin ensimmäiseen 12 kuukauteen.

31. Rahoitusleasingvelkojen eräntymisaajat

1 000 euroa	2017	2016
Rahoitusleasingvelkojen bruttomäärä - vähimmäisvuokrat eräntymisajoin:		
Vuoden kuluessa	1 775	429
Yhtä vuotta pitemmän ajan ja enintään viiden vuoden kuluttua	3 215	833
Yli viiden vuoden kuluessa	128	0
Yhteensä	5 118	1 262
Rahoitusleasingvelkojen tulevat rahoituskulut	-322	-115
Rahoitusleasingvelkojen nykyarvo	4 796	1 147
Rahoitusleasingvelkojen nykyarvo eräännyy seuraavasti		
Vuoden kuluessa	1 620	380
Yhtä vuotta pitemmän ajan ja enintään viiden vuoden kuluttua	3 049	672
Yli viiden vuoden kuluessa	127	95
Yhteensä	4 796	1 147

Aineellisiin käyttöomaisuushyödykkeisiin sisältyy rahoitusleasingsovimuksilla hankittuja koneita ja kalustoa.

32. Rahoitusvarojen ja -velkojen käyvät arvot

Myyntisaamisten ja muiden lyhytaikaisten saamisten, sekä ostovelkojen ja muiden lyhytaikaisten velkojen käyvät arvot vastaavat niiden kirjanpitoarvoa, koska diskonttauksen vaikutus ei ole olennainen saamisten maturiteetti huomioon ottaen. Siksi niiden käypää arvoa ei ole määritetty liitetietoihin.

Muiden jaksotettuun hankintamenoön arvostettujen saamisten ja velkojen käyvät arvot on määritetty diskonttaamalla niiden tulevat rahavirrat tasepäivänä käyttäen markkinakorkoja, jolla yhtiö saisi vastaavaa lainaa tilinpäätöspäivänä, tai saamisten kohdalla markkinakorkoja, joilla yhtiö voisi myöntää vastapuolelle lainaa tilinpäätöspäivänä.

Käypään arvoon taseessa arvostettujen erien käyvän arvon määrittämisestä on kerrottu liitetiedossa 33.

2017 Tase-erä

1 000 euroa	Liite	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja velat	Lainat ja muut saamiset	Myytävikissä olevat rahavarat	Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut rahoitusvelat	Tase-erien kirjanpitoarvot	Käypä arvo
Pitkäaikaiset rahoitusvarat							
Muut pitkäaikaiset varat	21		6 772			6 772	6 772
Myytävikissä olevat rahoitusvarat				534		534	534
Lyhytaikaiset rahoitusvarat							
Myyntisaamiset ja muut saamiset	25		30 784			30 784	30 784
Rahoitusarvopaperit	22					0	0
Rahoitusvarat yhteensä		0	37 557	534	0	38 091	38 091
Pitkäaikaiset rahoitusvelat							
Lainat rahoituslaitoksilta	28				92 302	92 302	92 456
Vaihtovelkakirjalaina	28					0	0
Muut pitkäaikaiset velat	28				1 760	1 760	1 760
Lyhytaikaiset velat							
Vaihtovelkakirjalaina	28				0	0	0
Korolliset velat	28				19 119	19 119	19 119
Ostovelat	29				15 702	15 702	15 702
Muut velat	29	23			8 806	8 829	8 829
Rahoitusvelat yhteensä		23	0	0	137 689	137 712	137 868

2016 Tase-erä

1 000 euroa	Liite	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja velat	Lainat ja muut saamiset	Myytävikissä olevat rahavarat	Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut rahoitusvelat	Tase-erien kirjanpitoarvot	Käypä arvo
Pitkäaikaiset rahoitusvarat							
Muut pitkäaikaiset varat	21		6 825			6 825	6 825
Myytävikissä olevat rahoitusvarat				701		701	
Lyhytaikaiset rahoitusvarat							
Myyntisaamiset ja muut saamiset	25		22 844			22 844	22 844
Rahoitusarvopaperit	22					0	0
Rahoitusvarat yhteensä		0	29 669	701	0	30 370	30 370
Pitkäaikaiset rahoitusvelat							
Lainat rahoituslaitoksilta	28				63 496	63 496	63 379
Vaihtovelkakirjalaina	28					0	0
Muut pitkäaikaiset velat	28				2 276	2 276	2 276
Lyhytaikaiset velat							
Vaihtovelkakirjalaina	28				0	0	0
Korolliset velat	28				17 280	17 280	17 280
Ostovelat	29				8 994	8 994	8 994
Muut velat	29	12	0	0	7 152	7 164	7 164
Rahoitusvelat yhteensä		12	0	0	99 198	99 210	99 093

33. Käyvän arvon hierarkia käypään arvoon arvostetuista rahoitusvaroista ja -veloista

31.10.2017	KÄYVÄT ARVOT RAPORTOINTIKAUDEN LOPUSSA		
	Taso 1	Taso 2	Taso 3
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat			
Koronvaihtosopimukset		0	
Korkorahasto-osuudet	0		
Myytävikissä olevat rahoitusvarat			
Rahoitusarvopaperit		0	
Noteeraamattomat osakesijoitukset			534
Yhteensä	0	0	534
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat			
Koronvaihtosopimukset		23	
Yhteensä	0	23	

31.10.2016	KÄYVÄT ARVOT RAPORTOINTIKAUDEN LOPUSSA		
	Taso 1	Taso 2	Taso 3
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat			
Koronvaihtosopimukset		0	
Korkorahasto-osuudet	0		
Myytävikissä olevat rahoitusvarat			
Rahoitusarvopaperit			701
Noteeraamattomat osakesijoitukset			
Yhteensä	0	0	701
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat			
Koronvaihtosopimukset		12	
Yhteensä	0	12	0

Hierarkian tason 1 käyvät arvot perustuvat täysin samantyyppisten omaisuuserien tai velkojen noteerattuihin hintoihin toimivilla markkinoilla.

Tason 2 käyvät arvot perustuvat muihin syöttötehtoihin kuin tasoon 1 sisältyviin noteerattuihin hintoihin, mutta kuitenkin tietoihin, jotka kyseiselle omaisuuserälle tai velalle on todettavissa joko suoraan tai epäsuorasti. Rahastosijoitukset arvostetaan perustuen rahastoyhtiöiden arvostusraportteihin. Johdannaiset arvostetaan käyttäen diskontattujen rahavirtojen menetelmään.

Tason 3 käyvät arvot perustuvat muuhun kuin markkinoilta saatavaan hintaan, ja saattavat sisältää johdon tekemiä arvioita.

MYYTÄVISSÄ OLEVAT PITKÄAIKAISET RAHAVARAT

Myytävikissä olevat pitkäaikaiset rahavarat ovat kaikki noteeraamattomia osakesijoituksia. Ne ovat arvostettu hankinta-

hintaan, koska niiden käypiä arvoja ei ole luotettavasti saatavilla. Siksi niitä ei ole sisällytetty käyvän arvon hierakiaan.

34. Vakuudet ja vastuusitoumukset

1 000 euroa	2017	2016
Konserniyhtiöiden puolesta annetut vakuudet		
Yrityskiinnitykset	82 642	87 180
Annetut pantit	137 159	131 117
Muut vastuut	18 495	12 715

Annetut pantit sisältää pantatut tytäryhtiöosakkeet 137,1 milj. euroa. Vastuiden arvona on käytetty vakuuden nimelliset tai kirjanpitoarvoa.

1 000 euroa	2017	2016
Muut vuokrasopimukset		
Yhden vuoden kuluessa	10 246	7 096
Yli vuoden mutta enintään viiden vuoden kuluttua	22 215	16 202
Yli viiden vuoden kuluttua	2 651	2 126
Yhteensä	35 112	25 424

1 000 euroa	2017	2016
Rahalaitoslainojen yhteismäärä	111 421	80 776

35. Lähipiiritapahtumat

Konsernin lähipiiriin kuuluvat emoyhtiö sekä tytär-, osakkuus- ja yhteisyritykset. Määräysvaltaa ja huomattavaa vaikutusvaltaa käyttävien yhtiöiden lisäksi vastaavaa valtaa käyttävät luonnolliset henkilöt. Määräysvaltaa ja huomattavaa vaikutusvaltaa käyttävien henkilöiden lisäksi yhtiön lähipiiriin kuuluvia henkilöitä ovat yhtiön ja sen emoyhtiön johtoon kuuluvat avainhenkilöt.

Avainhenkilöiksi katsotaan henkilöt, joilla on yhteisön toiminnan suunnittelua, johtamista ja valvontaa koskevat valtuudet ja vastuu. Avainhenkilöitä ovat hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja, varatoimitusjohtaja sekä johtoryhmän jäsenet.

Lähipiiriin kuuluvat myös avainhenkilöiden (ja määräys-/vaikutusvaltaa käyttävien henkilöiden) läheiset perheenjäsenet. Perheenjäseniksi katsotaan mm. avio- tai avopuoliso sekä henkilön omat tai puolison lapset ja muut huollettavat. Perheenjäsenet (ja määräys-/vaikutusvaltaa käyttävien henkilöiden) ohella yhtiön lähipiiriin kuuluvat myös yhtiöt, joissa avainhenkilö tai perheenjäsen yksin tai yhdessä käyttää määräysvaltaa tai huomattavaa vaikutusvaltaa.

PALKITSEMISJÄRJESTELMÄ

Panostaja Oyj:n hallitus päättää toimitusjohtajan ja johtoryhmän jäsenten palkitsemisjärjestelmän periaatteista. Johdon palkitsemis- ja sitouttamisjärjestelmät koostuvat rahapalkasta, luontoiseduista sekä osakepalkkiojärjestelmästä. Eläke määräytyy työeläkelain (TyEL) mukaan.

Panostajalla on käytössä tilikauden 2018 loppuun jatkuva osakepalkkiojärjestelmä, jossa siihen kuuluville johtoryhmän jäsenille voidaan myöntää palkkiona Panostajan osakkeita asetettujen tavoitteiden saavuttamisen perusteella. Tavoitteet asetetaan tilikauden pituisille ansaintajaksolle Panostaja-konsernin liikevoiton ja/tai muiden toiminnallisten tavoitteiden perusteella ja viiden (5) vuoden pituiselle ansaintajaksolle (vuodet 2014–2018) kumulatiivisen tulos per osake (EPS)-tunnusluvun perusteella.

Tilikauden 2017 päättyessä osakkeita on mahdollista saavuttaa yhteensä enintään 230 161 kappaletta, mikäli asetetut tavoitteet saavutetaan. Lisäksi mahdollista palkkiota maksetaan siten rahana, että se kattaa palkkiosta aiheutuvat verot ja veronluonteiset maksut. Palkkiona saatujen osakkeiden osalta johtoryhmän jäsenillä on velvollisuus olla luovuttamatta osakkeita 27 kuukauden aikana niiden saamisesta.

Johtoryhmän jäsenillä on tilinpäätöshetkellä 31.10.2017 henkilökohtaisessa tai määräysvallassaan olevan yhtiön omistuksessa yhteensä 1 250 000 kpl osakepalkkiojärjestelmään liittyvää Panostajan osaketta, jotka johtoryhmän jäsenet ovat

sitoutuneet säilyttämään omistuksessaan järjestelmän voimassaoloajan. Kannustin- ja sitouttamisjärjestelmässä oleva johdon osakeomistus jakaantuu seuraavasti:

Pravia Oy (Juha Sarsama)	550 000 kpl
Comito Oy (Tapio Tommila)	300 000 kpl
Miikka Laine	200 000 kpl
Minna Telanne	200 000 kpl
Yhteensä	1 250 000 kpl

Johtoryhmän jäsenet ovat rahoittaneet sijoituksensa osittain itse ja osittain yhtiön lainoituksen avulla ja jäsenet kantavat aidon yrittäjäriskin järjestelmään tekemänsä sijoituksen osalta.

LAINAN MÄÄRÄ LÄHIPIIRILLE

1 000 euroa	2017	2016
Tilikauden alussa	2 048	1 464
Tilikauden aikana myönnetty lainat	0	689
Lainojen takaisinmaksut ja arvonalentumiset	-370	-105
Veloitetut korot	19	57
Tilikauden aikana saadut korkomaksut	-19	-57
Tilikauden lopussa	1 678	2 048

Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden lainaehdot ovat seuraavat:

Nimi	Lainan määrä	Takaisinmaksuehdot	Korko
Pravia Oy (Juha Sarsama)	230	Takaisinmaksu kokonaisuudessaan laina-ajan päättyessä	0,250
Pravia Oy (Juha Sarsama)	113	Takaisinmaksu kokonaisuudessaan laina-ajan päättyessä	0,250
Pravia Oy (Juha Sarsama)	166	Takaisinmaksu kokonaisuudessaan laina-ajan päättyessä	0,250
Comito Oy (Tapio Tommila)	178	Takaisinmaksu kokonaisuudessaan laina-ajan päättyessä	0,250
Comito Oy (Tapio Tommila)	79	Takaisinmaksu kokonaisuudessaan laina-ajan päättyessä	0,250
Comito Oy (Tapio Tommila)	83	Takaisinmaksu kokonaisuudessaan laina-ajan päättyessä	0,250
Minna Telanne	166	Takaisinmaksu kokonaisuudessaan laina-ajan päättyessä	0,250
Miikka Laine	166	Takaisinmaksu kokonaisuudessaan laina-ajan päättyessä	0,250
Yhteensä	1 181		

Myönnettyjen lainojen vakuutena on yhtiön osakkeita, joiden käypä arvo 31.10.2017 oli 1,1 milj. eroa.

Muiden lähipiirilainojen lainaehdot ovat seuraavat:

Nimi	2017	2016	
Rollock Oy	0	309	Oman pääoman ehtoinen vaihtovelkakirjalaina, johon sovelletaan osakeyhtiölain 12 luvun säännöksiä. Mikäli yhtiö ei ole maksanut lainaa takaisin laina-ajan päättyttyä lainan antajalla on oikeus erityisten oikeuksien perusteella vaihtaa nämä vaihtovelkakirjalainat yhtiön osakkeisiin. Laina vaihdettiin osakkeiksi kuluneen tilikauden aikana.
Ecosir Group Oy	497	535	Pääomalainat, jotka erääntyvät maksettavaksi kokonaisuudessaan takaisin vuoden 2018 aikana. Ecosir Group Oy on velvollinen suorittamaan lainan pääoman ja sille kertyvän koron takaisinmaksus vain siltä osin kuin yhtiön vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomalainojen määrä maksuhetkellä ylittää viimeiseksi päättäneeltä tilikaudelta vahvistetun tai sitä uudemman tilinpäätöksen sisältyvän taseen mukaisen tappion määrän. Jos lainan pääomaa tai korkoa yhtiön purkauksessa, selvitystilassa tai konkurssissa on maksamatta, se suoritetaan yhtiön kaikkia muita velkoja huonommalla etuoikeudella. Yhtiö ei ole antanut lainan pääoman tai sen sen koron maksamisesta vakuutta.

JOHDON TYÖSUHDE-ETUUKSET

1 000 euroa	2017	2016
Palkat ja muut lyhytaikaiset työsuhte-etuudet	664	664
Osakeperusteiset etuudet	17	29
Yhteensä	680	693
Palkat ja palkkiot		
Toimitusjohtaja	226	247
Toimitusjohtajan sijainen	181	181
Toimitusjohtajan suoriteperusteinen työnantajan lakisääteinen eläkemeno	43	47
Toimitusjohtajan sijaisen suoriteperusteinen työnantajan lakisääteinen eläkemeno	34	34
Hallituksen jäsenet		
Ala-Mello Jukka	40	40
Eero Eriksson	20	20
Tarkkonen Hannu	20	20
Pääkkönen Tarja	20	15
Virtanen Antti	20	20
Terhonen Jukka	0	5
Koskenkorva Mikko	20	20

Panostaja Oyj:n yhtiökokous päätti 31.1.2017 hallituksen kokouspalkkioiden maksamisesta, että noin 40 %:a hallituksen jäsenelle maksettavista palkkiosta maksetaan hallitukselle annetun osakeantivaltuutuksen perusteella antamalla hallituksen jäsenelle yhtiön osakkeita, mikäli hallituksen jäsen ei yhtiökokouspäivänä omista yli yhtä prosenttia yhtiön kaikista osakkeista. Mikäli hallituksen jäsenen omistusosuus yhtiökokouspäivänä on yli yksi prosentti yhtiön kaikista osakkeista, maksetaan palkkio kokonaisuudessaan rahana. Lisäksi Panostaja Oyj:n hallitus päätti yhtiökokouksen jälkeen pidetyssä hallituksen järjestäytymiskokouksessa toteuttaa yhtiökokouksen päätös hallituksen jäsenten palkkioista osakkeiden osalta siten, että palkkio toimitetaan neljä kertaa vuodessa aina osavuositarkastuksen/tilinpäätöksen julkistamista seuraavana päivänä.

36. Tytäryhtiöt 31.10.2017

KONSERNIN EMO- JA TYTÄRYRITYSSUHTEET

	Kotipaikka	Osuus äänivallasta %	Emoyrityksen omistusosuus-%
Emoyritys			
Panostaja Oyj	Tampere		
Tytäryritykset			
Brand Factory Finland Oy	Espoo	52,8	52,8
Copynet Finland Oy	Helsinki	52,8	52,8
CoreHW Group Oy	Tampere	63,0	63,0
CoreHW Oy	Tampere	63,0	63,0
CoreHW Semiconductor Oy	Tampere	63,0	63,0
Grano Oy	Helsinki	52,8	52,8
Grano 3D Oy	Turku	52,8	52,8
Grano Group Oy	Helsinki	52,8	52,8
Grano Diesel Oy	Helsinki	52,8	52,8
Flexim Group Oy	Tampere	70,0	70,0
Heatmasters Group Oy	Tampere	80,0	80,0
Heatmasters Lämpökäsittely Finland Oy	Lahti	80,0	80,0
Heatmasters Technology Oy	Lahti	80,0	80,0
Heatmasters Sp.zoo	Puola	80,0	80,0
Heatmasters Scandinavia AB	Ruotsi	80,0	80,0
Heatmasters Inc	Texas, USA	80,0	80,0
KL-Parts Oy	Tampere	75,0	75,0
KL-Varaosat Oy	Tampere	75,0	75,0
KfZ Nord Oy	Tampere	75,0	75,0
As Grano Digital	Tallinna, Viro	52,8	52,8
Keili Oy	Helsinki	52,8	52,8
Kotelovalmiste Oy	Helsinki	52,8	52,8
KotiSun Group Oy	Jyväskylä	56,6	56,6
KotiSun Oy	Jyväskylä	56,6	56,6
KotiSun Viemäripalvelut Oy	Tampere	56,6	56,6
Kuopion Neon 2 Oy	Kuopio	52,8	52,8
Sundahm AB	Ruotsi	56,6	56,6
Megaklinikka Group Oy	Helsinki	79,8	79,8
Megaklinikka Oy	Helsinki	79,8	79,8
Megakliniken AB	Tukholma, Ruotsi	79,8	79,8
Lönberg Digital Oy	Helsinki	52,8	52,8
Lönberg Kalenterit Oy	Helsinki	52,8	52,8
Lönberg Painot Oy	Helsinki	52,8	52,8
Selog Group Oy	Helsinki	60,0	60,0
Selog Oy	Helsinki	60,0	60,0
Suomen Arkistovoima Oy	Turku	52,8	52,8
Suomen Helakeskus Oy	Seinäjoki	100,0	100,0
Suomen Helasto Oy	Seinäjoki	100,0	100,0

Alakonsernien tytäryhtiöiden omistusosuudet on taulukossa esitetty Panostajan alakonsernin emoyhtiön omistusosuuden mukaisena. Tarkemmat tiedot alakonsernien tytäryhtiöiden omistussuhteista on esitetty kunkin alakonsernin tilinpäätöksessä.

37. Oikeudelliset tapahtumat

Konsernilla ei ole tilinpäätöshetkellä avoinna olevia riitaita oikeustapauksia, joihin liittyen konserniin voisi kohdistua merkittäviä vaateita.

38. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Panostaja tiedotti 24.11.2017, että Suomen Helakeskus Oy:n toimitusjohtajaksi on kutsuttu KTM S. Martti Niemi (s. 1961). Niemi ottaa toimitusjohtajan tehtävät vastaan viimeistään 15.12.2017. Suomen Helakeskus Oy:n nykyinen toimitusjohtaja Hannu Rantanen jatkaa tehtävässään uuden toimitusjohtajan aloittamisajankohtaan asti, jonka jälkeen Rantanen jää pois konsernin palveluksesta.

Verohallinto antoi vuonna 2014 päätöksen, jonka mukaan Panostaja Oyj:llä ei ole arvonlisäveron vähennysoikeutta. Tilikausilta 1.11.2014–31.10.2017 Panostaja Oyj on em. päätökseen perustuen jättänyt arvonlisäverotuksessa vähentämättä ostoihin sisältyvää arvonlisäveroa yhteensä noin 1,3 milj. euroa. Panostaja Oyj valitti Verohallinnon päätöksestä hallinto-oikeuteen joka kumosi Verohallinnon päätökset. Korkein hallinto-oikeus ei myöntänyt marraskuussa 2017 tehdyllä päätöksellä Verohallinnolle valituslupaa. Ratkaisun johdosta Verohallinto tulee palauttamaan vähentämättömät arvonlisäverot korkoineen ja Panostaja Oyj tulee kirjaamaan noin 1,3 milj. euron tuoton tilikauden 2018 ensimmäisellä neljänneksellä. Panostaja Oyj tulee myös oikaisemaan yhtiön aikaisempien verovuosien tuloverotusta lisäämällä vähennetyt arvonlisäverot elinkeinotoiminnan verotettavaan tuloon.

EMOYHTIÖN TULOSLASKELMA

1 000 euroa	Liite	1.11.16– 31.10.17	1.11.15– 31.10.16
LIKEVAIHTO	1.1.	0	8
Liiketoiminnan muut tuotot	1.2.	153	119
Henkilöstökulut	1.3.	-1 419	-1 366
Poistot ja arvonalentumiset	1.4.	-72	-74
Liiketoiminnan muut kulut	1.5.	-2 775	-1 576
LIIKEVOITTO/TAPPIO		-4 113	-2 890
Rahoitustuotot ja -kulut	1.6	-103	10 196
VOITTO/TAPPIO ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA		-4 216	7 306
Tuloverot	1.7.	0	36
TILIKAUDEN VOITTO/-TAPPIO		-4 216	7 341

EMOYHTIÖN TASE

VASTAAVAA

1 000 euroa	Liite	31.10.17	31.10.16
PYSYVÄT VASTAAVAT			
Aineettomat hyödykkeet	2.1.	52	118
Aineelliset hyödykkeet	2.2.	128	134
Sijoitukset	2.3.	42 278	40 504
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ		42 458	40 757
VAIHTUVAT VASTAAVAT			
Pitkäaikaiset saamiset	2.4.	12 354	12 419
Lyhytaikaiset saamiset	2.5.	2 853	2 471
Rahat ja pankkisaamiset		4 903	18 011
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ		20 111	32 901
VASTAAVAA YHTEENSÄ		62 569	73 657

VASTATTAVAA

1 000 euroa	Liite	31.10.17	31.10.16
OMA PÄÄOMA	2.6		
Osakepääoma		5 569	5 569
Ylikurssirahasto		4 691	4 691
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto		16 545	16 479
Edellisten tilikausien voitto/tappio		13 384	7 944
Tilikauden voitto/tappio		-4 216	7 341
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ		35 973	42 025
VIERAS PÄÄOMA	2.7		
Pitkäaikainen vieras pääoma		22 358	20 042
Lyhytaikainen vieras pääoma		4 238	11 591
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		26 596	31 633
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		62 569	73 657

EMOYHTIÖN RAHOITUSLASKELMA

1 000 euroa	1.11.16– 31.10.17	1.11.15– 31.10.16
LIIKETOIMINNAN RAHAVIRTA		
Tilikauden voitto/tappio	-4 216	7 341
Oikaisut:	197	-10 158
Suunnitelman mukaiset poistot	72	74
Rahoitustuotot ja -kulut	125	-10 196
Verot	0	-36
MUUTOKSET		
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten muutos	-1 731	-91
Lyhytaikaisten korottomien velkojen muutos	240	88
Korot ja muut rahoituskulut	-1 374	-2 158
Korko- ja muu rahoitustulot	508	560
Maksetut verot	0	-323
Rahavirta ennen satunnaisia eriä	-6 375	-4 739
LIIKETOIMINNAN RAHAVIRTA	-6 375	-4 739
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointien aineell. ja aineett.hyödykk	0	-84
Investointien tytäryhtiöihin	-4 026	0
Investoinnit muihin sijoituksiin	-12	-150
Tytäryhtiöiden myynnin luovutustuotot	31	0
Sisäisten saamisten nettomuutos	-1 562	1 209
Myönnettyt lainat	-98	-581
Lainasaamisten takaisinmaksut	431	30
Saadut osingot	5 482	12 065
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	245	12 488
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Omien osakkeiden hankinta ja myynti	66	658
Lyhytaikaisten korollisten saamisten muutos	222	330
Lyhytaikaisten korollisten velkojen muutos	0	-15 000
Lainojen nostot	2 316	20 000
Lainojen takaisinmaksut	-7 500	-788
Maksetut osingot	-2 081	-2 562
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	-6 977	2 638
RAHAVAROJEN MUUTOS		
Rahavarat tilikauden alussa	18 011	7 624
RAHAVAROJEN MUUTOS	-13 108	10 387
Rahavarat tilikauden lopussa	4 903	18 011

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT 31.10.2017

Panostaja-konsernin emoyhtiö on Panostaja Oyj, kotipaikka Tampere. Panostaja-konsernin konsernitilinpäätös on saatavissa osoitteesta Kalevantie 2, 33100 Tampere.

LUKIJEN VERTAILUKELPOISUUS

Tilikauden ja edellisen tilikauden luvut ovat vertailukelpoisia keskenään.

ARVOSTUSPERIAATTEET

Kuluva käyttöomaisuus on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla. Käyttöomaisuus osakkeet arvostetaan hankintahintaan.

ELÄKKEET

Henkilökunnan lakisääteinen eläketurva on hoidettu ulkopuolisessa eläkevakuutusyhtiössä. Eläkemenot kirjataan kuluksi kertymisvuonna.

POISTOT

Suunnitelman mukaiset poistot pysyvistä vastaavista on laskettu todennäköisen käyttöiän perusteella alkuperäisestä hankintahinnasta. Suunnitelman mukaiset poistoajat ovat:

Aineettomat oikeudet	3v
Liikearvo	5–10v
Muut pitkävaikutteiset menot	5–10v
Rakennukset	20–40v
Koneet ja kalusto	3–10v
Muut aineelliset hyödykkeet	3–10v

Tuloslaskelman liitetiedot

1.1. Liikevaihto

1 000 euroa	2017	2016
Hallintokulveloitukset konserniyhtiöiltä	0	8
	0	8

1.2. Liiketoiminnan muut tuotot

1 000 euroa	2017	2016
Saadut tuet	10	15
Muut	143	104
	153	119

1.3. Henkilöstökulut

1 000 euroa	2017	2016
Palkat ja palkkiot	1 137	1 098
Eläkekulut	196	191
Muut henkilösivukulut	86	77
	1 419	1 366

Yhtiön palveluksessa oli tilikauden aikana keskimäärin:
Toimihenkilöitä 9

1.4. Poistot ja arvonalentumiset

1 000 euroa	2017	2016
Suunnitelman mukaiset poistot		
Aineettomat oikeudet	3	6
Muut pitkävaikutteiset menot	29	29
Koneet ja kalusto	40	39
	72	74

1.5. Liiketoiminnan muut kulut

1 000 euroa	2017	2016
Liiketoiminnan muut kulut sisäinen	44	27
Liiketoiminnan muut kulut	490	565
Markkinointikulut	195	261
Tietohallintokulut	129	146
Asiantuntijapalvelukulut	1 750	411
Vuokratkulut	167	166
Liiketoiminnan muut kulut yhteensä	2 775	1 576

Tilintarkastajan palkkiot

Tilintarkastuspalkkiot	26	42
Oheispalvelut	2	43
	27	86

1.6 Rahoitustuotot ja -kulut

1 000 euroa	2017	2016
Osinkotuotot		
Saman konsernin yrityksiltä	5 482	12 065
Muilta	66	75
Osinkotuotot yhteensä	5 548	12 140

Muut korkotuotot

Saman konsernin yrityksiltä	317	380
Muilta	54	70
Muut korkotuotot yhteensä	371	450

Muut rahoitustuotot

Saman konsernin yrityksiltä	72	74
Muilta	11	28
Muut rahoitustuotot yhteensä	83	103

Muut korko- ja rahoitustuotot yhteensä 454 553

Korkokulut

Saman konsernin yrityksiltä	0	0
Muille	961	1 410
Korkokulut yhteensä	961	1 410

Muut rahoituskulut

Saman konsernin yrityksiltä	2 411	0
Muilta	104	198
Muut rahoituskulut yhteensä	2 515	198

Korkokulut ja muut rahoituskulut yhteensä 3 476 1 608

Konserniosuukien arvonalentumiset	2 443	889
Osakkeiden ja osuukien arvonalennus	186	0

Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä -103 10 196

1.7. Tuloverot

1 000 euroa	2017	2016
Tuloverot tilikaudelta	0	-36
	0	-36

Taseen liitetiedot

2.1. Aineettomat hyödykkeet

1 000 euroa	2017	2016
Aineettomat oikeudet		
Hankintameno 01.11.	59	59
Lisäykset 01.11.–31.10.	0	0
Vähennykset 01.11.–31.10.	0	0
Hankintameno 31.10.	59	59
Kertyneet sumu-poistot 01.11.	-51	-44
Sumu-poistot 01.11.–31.10.	-3	-6
Kirjanpitoarvo 31.10.	6	9
Muut pitkävaikuttavat menot		
Hankintameno 01.11.	405	401
Lisäykset 01.11.–31.10.	0	5
Vähennykset 01.11.–31.10.	-34	0
Hankintameno 31.10.	372	405
Kertyneet sumu-poistot 01.11.	-296	-267
Sumu-poistot 01.11.–31.10.	-29	-29
Kirjanpitoarvo 31.10.	47	109
Aineettomat hyödykkeet yhteensä		
Hankintameno 01.11.	465	460
Lisäykset 01.11.–31.10.	0	5
Vähennykset 01.11.–31.10.	-34	0
Hankintameno 31.10.	431	465
Kertyneet sumu-poistot 01.11.	-347	-311
Sumu-poistot 01.11.–31.10.	-32	-35
Kirjanpitoarvo 31.10.	53	118

2.2. Aineelliset hyödykkeet

1 000 euroa	2017	2016
Koneet ja kalusto		
Hankintameno 01.11.	748	668
Lisäykset 01.11.–31.10.	0	80
Vähennykset 01.11.–31.10.	0	0
Hankintameno 31.10.	748	748
Kertyneet sumu-poistot 01.11.	-614	-575
Sumu-poistot 01.11.–31.10.	-40	-39
Kirjanpitoarvo 31.10.	94	134
Muut aineelliset hyödykkeet		
Hankintameno 01.11.	0	0
Lisäykset 01.11.–31.10.	34	0
Vähennykset 01.11.–31.10.	0	0
Hankintameno 31.10.	34	0
Kertyneet sumu-poistot 01.11.	0	0
Sumu-poistot 01.11.–31.10.	0	0
Kirjanpitoarvo 31.10.	34	0
Aineelliset hyödykkeet yhteensä		
Hankintameno 01.11.	748	668
Lisäykset 01.11.–31.10.	34	80
Vähennykset 01.11.–31.10.	0	0
Hankintameno 31.10.	782	748
Kertyneet sumu-poistot 01.11.	-614	-575
Sumu-poistot 01.11.–31.10.	-40	-39
Kirjanpitoarvo 31.10.	128	134

2.3. Sijoitukset

1 000 euroa	2017	2016
Osuudet saman konsernin yrityksissä		
Hankintameno 1.11.	36 157	37 046
Lisäykset 1.11.–31.10.	4 422	0
Vähennykset 1.11.–31.10.	-2 473	-889
Hankintameno 31.10.	38 106	36 157
Osuudet omistusyhteisyrityksissä		
Hankintameno 1.11.	3 858	3 858
Lisäykset 1.11.–31.10.	0	0
Vähennykset 1.11.–31.10.	0	0
Hankintameno 31.10.	3 858	3 858
Muut osakkeet ja osuudet		
Hankintameno 1.11.	489	339
Lisäykset 1.11.–31.10.	12	150
Vähennykset 1.11.–31.10.	-186	0
Hankintameno 31.10.	314	489
Sijoitukset yhteensä		
Hankintameno 01.11.	40 504	41 243
Lisäykset 01.11.–31.10.	4 433	150
Vähennykset 01.11.–31.10.	-2 659	-889
Hankintameno 31.10.	42 278	40 504

2.4. Pitkäaikaiset saamiset

1 000 euroa	2017	2016
Pääomalainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		
	1 528	2 973
Pääomalainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		
	0	235
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		
	5 205	3 258
Lainasaamiset		
	2 121	2 454
Muut saamiset		
	3 500	3 500
	12 354	12 419

2.5. Lyhytaikaiset saamiset

1 000 euroa	2017	2016
Myyntisaamiset saman konsernin yrityksiltä		
	123	51
Myyntisaamiset		
	5	10
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		
	0	1 091
Muut saamiset		
	6	5
Pääomalainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		
	365	130
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		
	262	323
Muut lainasaamiset		
	296	542
Korkosaaminen saman konsernin yrityksiltä		
	6	212
Siirtosaamiset		
	1 791	108
	2 853	2 471

	2017	2016
Siirtosaamisten oleelliset erät		
Korkosaaminen lähipiirilainoista	5	4
Korkosaaminen muista lainasaamisista	1	0
Korkosaamiset	18	38
Takoma Gears Oy jako-osuus	818	0
Takoma Oyj jako-osuus	103	0
Edelleenlaskutettavat kulut	769	0
Muut erät	6	0
Kulujen jaksotukset	71	65
	1 791	108

2.6. Oma pääoma

1 000 euroa	2017	2016
Osakepääoma 1.11.	5 569	5 569
Osakepääoman korotus ja osakeanti	0	0
Osakepääoma 31.10.	5 569	5 569
Ylikursisirahasto 1.11.–31.10.	4 691	4 691
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 01.11.	16 479	15 821
Osakepääoman korotus ja osakeanti	0	0
Omien osakkeiden osto/myynti	0	0
Johtoryhmän palkitseminen omina osakkeina	17	581
Hallituspalkkiot omina osakkeina	49	77
Pääomanpalautus	0	0
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 31.10.	16 545	16 479
Edellisten tilikausien voitto/tappio 1.11.	15 286	10 526
Nordea jälkivaihto 01/17	0	0
Vanhentunut osingonjakovelka	179	0
Johdon palkitsemisjärjestelmä	0	-20
Osingonjako	-2 081	-2 562
Edellisten tilikausien voitto/tappio 31.10.	13 384	7 944
Tilikauden voitto/tappio	-4 216	7 341
Oma pääoma yhteensä	35 973	42 025
Jakokelpoinen vapaa oma pääoma 31.10.	25 713	31 765

2.7. Vieras pääoma

1 000 euroa	2017	2016
2.7.1 Pitkäaikaiset velat		
Lainat rahoituslaitoksilta	22 316	20 000
Muut pitkäaikaiset velat	3	3
	22 319	20 003
Velat saman konsernin yrityksille		
Muut velat	39	39
	39	39
Pitkäaikaiset velat yhteensä	22 358	20 042
2.7.2 Lyhytaikaiset velat		
Hybridilaina 2013	0	7 500
Ostovelat	345	123
Muut velat	30	211
Siirtovelat	3 733	3 626
	4 107	11 461
Velat saman konsernin yrityksille	1	0
Ostovelat	1	0
Velat omistusyhteisyrityksille	130	130
	130	130
Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät		
Vuosilomapalkat sosiaalikuluneen	128	151
Vuosilomapalkkojen TyEL-jaksotus	24	28
Tulospalkkiojaksotus	74	39
Johdon palkitsemisjärjestelmä	45	34
Kiinteistörahaston purkuennakko	3 038	3 038
Korkojaksotukset	27	336
Grano Group Oy lisäkauppahinta	396	0
	3 733	3 626
Lyhytaikaiset velat yhteensä	4 238	11 591

Muut liitetiedot

1 000 euroa	2017	2016
Vakuudet ja vastuuitoumukset		
Konserniyhtiöiden puolesta		
Annetut takaukset	4 482	4 842
Osakkuusyhtiöiden puolesta		
Annetut takaukset	1 145	1 145
Muiden puolesta		
Annetut takaukset	0	0
Vuokravastuut		
Yhden vuoden kuluessa	156	154
Yli yhden enint. 5 vuoden kuluessa	622	618
Yli viiden vuoden kuluessa	65	219
Leasing-vastuut		
Yhden vuoden kuluessa	0	1
Yli yhden enint. 5 vuoden kuluessa	0	0
Yli viiden vuoden kuluessa	0	0
Pantatut osakkuusyhtiöosakkeet		
Omien velkojen vakuudeksi	0	0
Muut annetut pantit		
Omien velkojen vakuudeksi	6	5

HYBRIDILAINA 2013

Laina 7 500 000 € maksettiin kokonaisuudessaan eräpäivänä 29.5.2017.

Emoyhtiön hallituksen ehdotus tilikauden tuloksen käsittelyksi ja voitonjako

Panostaja Oyj:n jakokelpoiset varat, joihin on lisätty tilikauden ja edellisten tilikausien voitto 9 167 941,38 euroa ja sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 16 544 923,79 euroa ovat 25 712 865,17 euroa.

Hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että päättyneeltä tilikaudelta maksetaan osakkeenomistajille osinkoa 0,04 euroa osakkeelta.

Lisäksi hallitus ehdottaa, että yhtiökokous valtuuttaisi hallituksen päättämään harkintansa mukaan mahdollisesta varojen jakamisesta osakkeenomistajille yhtiön

taloudellisen tilanteen sitä puoltaessa joko osinkona tai pääomanpalautuksena sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta. Valtuutuksen perusteella tehtävän varojenjakon enimmäismäärä on yhteensä enintään 4 700 000 euroa.

Valtuutuksen ehdotetaan sisältävän hallituksen oikeuden päättää kaikista muista edellä mainittuun varojenjakoon liittyvistä ehdoista. Valtuutuksen ehdotetaan olevan voimassa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen alkamiseen saakka.

Tampereella 13. päivänä joulukuuta 2017

Jukka Ala-Mello
puheenjohtaja

Mikko Koskenkorva

Eero Eriksson

Hannu Tarkkonen

Antero Virtanen

Tarja Pääkkönen

Juha Sarsama
Toimitusjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

PricewaterhouseCoopers Oy
Tilintarkastusyhteisö

Lauri Kallaskari
KHT

Markku Launis
KHT

Tilintarkastuskertomus

Panostaja Oyj:n yhtiökokoukselle

TILINPÄÄTÖKSEN TILINTARKASTUS

Lausunto

Lausuntonamme esitämme, että

- konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan konsernin taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti
- tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

Lausuntomme on ristiriidaton tarkastusvaliokunnalle annetun lisäräportin kanssa.

Tilintarkastuksen kohde

Olemme tilintarkastaneet Panostaja Oyj:n (y-tunnus 0585148-8) tilinpäätöksen tilikaudelta 1.11.2016–31.10.2017. Tilinpäätös sisältää:

- konsernin taseen, tuloslaskelman, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot, mukaan lukien yhteenveto merkittävistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista
- emoyhtiön taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

LAUSUNNON PERUSTELUT

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntonme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Riippumattomuus

Olemme riippumattomia emoyhtiöstä ja konserniyrityksistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

Emoyhtiölle ja konserniyrityksille suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut ovat parhaan tietomme ja käsityksemme mukaan olleet Suomessa noudatettavien, näitä palveluja koskevien säännösten mukaisia, emmekä ole suorittaneet EU-asetuksen 537/2014 5. artiklan 1-kohdassa tarkoitettuja kiellettyjä palveluja. Suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut on esitetty konsernitilinpäätöksen liitetiedossa 13 Liiketoiminnan muut kulut.

TARKASTUKSEN YLEINEN LÄHESTYMISTAPA

Yhteenveto

- konsernitilinpäätöksessä määritetty olennaisuus oli 1,9 miljoonaa euroa.
- konsernitilinpäätöksessä tarkastuksen laajuuteen sisältyivät emoyhtiön lisäksi tytäryhtiöt Suomessa ja Puolassa, kattaen valtaosan konsernin liikevaihdosta, varoista ja veloista.
- liikearvon arvostus
- laskennallisten verosaamisten arvostus
- tytäryhtiöosakkeiden arvostus (Emoyhtiö)

Osana tilintarkastuksen suunnittelua olemme määrittäneet olennaisuuden ja arvioineet riskiä siitä, että tilinpäätöksessä on olennainen virheellisyys. Erityisesti olemme arvioineet alueita, joiden osalta johto on tehnyt subjektiivisia arvioita. Tällaisia ovat esimerkiksi merkittävät kirjanpidolliset arviot, joihin liittyy oletuksia ja tulevien tapahtumien arviointia.

Olennaisuus

Tarkastuksemme suunnitteluun ja suorittamiseen on vaikuttanut soveltamamme olennaisuus. Tilintarkastuksen tavoitteena on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena olennaista virheellisyttä. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virhe-

tä. Niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Perustuen ammatilliseen harkintaamme määritimme olennaisuuteen liittyen tiettyjä kvantitatiivisia raja-arvoja, kuten alla olevassa taulukossa kuvatun konsernitilinpäätökselle määritetyn olennaisuuden. Nämä raja-arvot yhdessä kvalitatiivisten tekijöiden kanssa auttoivat meitä määrittämään tarkastuksen kokonaislaajuuden ja yksittäisten tilintarkastustoimenpiteiden luonteen, ajoituksen ja laajuuden sekä arvioimaan virheellisyyksien vaikutusta tilinpäätökseen kokonaisuutena.

Konsernitilinpäätökselle määritetty olennaisuus	1,9 miljoonaa euroa
Olennaisuuden määrittämisessä käytetty vertailukohte	1 % tilikauden 2017 liikevaihdosta
Perustelut vertailukohteen valinnalle	Valitsimme olennaisuuden määrittämisessä käytettäväksi vertailukohteeksi liikevaihdon, koska liikevaihto on käsityksemme mukaan tilinpäätöksen lukijoiden yleisesti käyttämä vertailukohta arvioidessaan konsernin suoriutumista. Lisäksi liikevaihto on yleisesti hyväksytty vertailukohte.

Konsernitilinpäätöksen tarkastuksen laajuuden määrittäminen

Tilintarkastuksemme laajuutta määrittäessämme olemme ottaneet huomioon Panostaja-konsernin rakenteen, toimialan sekä taloudelliseen raportointiin liittyvät prosessit ja kontrollit.

Emoyhtiön lisäksi tarkastuksemme laajuuteen ovat sisältyneet konsernin kaikki Suomen tytäryhtiöt. Konsernin liikevaihto muodostuu merkittävilta osin näistä tytäryhtiöistä. Lisäksi suoritimme kohdennettuja tarkastustoimenpiteitä Puolan tytäryhtiössä. Muihin tytäryhtiöihin ei katsota liittyvän olennaisen virheellisyyden riskiä konsernitilinpäätöksen kannalta.

TILINTARKASTUKSEN KANNALTA KESKEISET SEIKAT

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat ovat seikkoja, jotka ammatillisen harkintamme mukaan ovat olleet merkittävimpiä tarkastuksen kohteena olevan tilikauden tilintarkastuksessa. Nämä seikat on otettu huomioon tilinpäätökseen kokonaisuutena kohdistuneessa tilintarkastuksemme sekä laatiessamme siitä annettavaa lausuntoa, emmekä anna näistä seikoista erillistä lausuntoa.

Otamme kaikissa tilintarkastuksissamme huomioon riskin siitä, että johto sivuuttaa kontroleja. Tähän sisältyy arviointi siitä, onko viitteitä sellaisesta johdon tarkoitushakuisesta suhtautumisesta, josta aiheutuu väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisyyden riski.

Konsernitilinpäätöksen tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka

Miten seikka on käsitelty tilintarkastuksessa

Liikearvon arvostus

Katso konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja liitetieto 18 Aineettomat hyödykkeet.	Keskityimme tarkastustoimenpiteissämme johdon harkintaa edellyttävien arvioiden asianmukaisuuden varmentamiseen seuraavin toimenpitein:
Panostaja-konsernin taseessa 31.10.2017 on liikearvoa 94,7 miljoonaa euroa, joka on 42 % konsernin kokonaisvaroista. Arvonalentumistestausta varten liikearvo on kohdistettu konsernin rahavirtaa tuottaville yksiköille.	Tarkastimme yhtiön käyttämän käyttöarvon laskentamallin oikeellisuuden vertaamalla mallia IAS 36: Omaisuuserien arvonalentuminen -standardin vaatimuksiin sekä tarkastamalla laskelmien matemaattisen oikeellisuuden;
Yhtiö testaa liikearvon arvonalentumisen varalta aina, kun on viitteitä siitä, että arvo saattaa olla alentunut, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Arvonalentumistestauksessa verrataan taseessa olevaa liikearvon määrää kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Kerrytettävissä olevat rahamäärät perustuvat käyttöarvolaskelmiin. Nämä laskelmat edellyttävät johdolta merkittävää harkintaa, joka liittyy arvioihin tulevasta rahavirroista sekä diskonttokoron määrittämiseen.	Arvioimme käyttöarvolaskelmissa käytettyjen rahavirtaennusteiden määrittämiseen liittyvää prosessia ja vertasimme ennusteita hallituksen hyväksymiin budjetteihin ja strategialukuihin;.
Liikearvon määrä konsernin taseessa on merkittävä ja sen arvostukseen liittyy merkittävää johdon harkintaa. Näistä seikoista johtuen liikearvon arvostus on tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka ja merkittävä olennaisen virheellisuuden riski (EU-asetuksen 537/2014 10. artiklan 2 c -kohta).	Arvioimme johdon käyttämien ennusteiden luotettavuutta muun muassa liikevaihdon kasvun ja liikevoiton kehittymisen osalta vertaamalla aikaisempien vuosien ennusteita toteumiin;
	Arvioimme johdon laatimassa herkkyytlaskelmassa käytettyjen oletusten asianmukaisuutta;
	Laskelmissa käytettyjen diskonttokorkojen tarkastamisessa käytimme apuna PwC:n arvonnäilytyksen erikoistuneita asiantuntijoita. Diskonttokorkojen määrittämisessä käytettyjä komponentteja verrattiin soveltuvin osin ulkopuolisiin yleisesti hyväksytyihin tietolähteisiin; ja
	Arvioimme konsernitilinpäätöksen liitetiedossa 18 esitettyjen tietojen riittävyttä ja asianmukaisuutta.

Laskennallisten verosaamisten arvostus

Katso konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja liitetieto 23 Laskennalliset verosaamiset ja -velat.	Tarkastustoimenpiteisiimme sisältyi seuraavia toimenpiteitä:
Tilinpäätöksessä taseen laskennallisiin verosaamisiin sisältyy 4,8 miljoonan euron suuruinen erä, joka liittyy emoyhtiön käyttämättömiin verotuksellisiin tappioihin.	Kävimme läpi ja arvioimme konsernin laskennallisten verosaamisten arvostamiseen liittyvän prosessin toimivuutta;
Panostaja Oyj:n johdon laatimien ennusteiden mukaan emoyhtiölle tulee syntymään sen sijoituskohteiden myynnistä verotettavaa tuloa, jota vastaan käyttämättömiin verotuksellisiin tappioihin liittyvät verosaamiset pystytään hyödyntämään.	Vertasimme käyttämättömien verotuksellisten tappioiden määrää verotuspäätöksiin ja testasimme tilikauden verojaksotusten oikeellisuutta.
Käyttämättömistä verotuksellisista tappioista kirjattu laskennallinen verosaamisen katsotaan olevan tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka, koska sen arvostukseen sisältyy merkittäviä johdon arvioita emoyhtiön tulevasta myyntivoitoista.	Arvioimme ennusteissa käytettyjen keskeisten oletusten asianmukaisuutta. Vertasimme johdon käyttämiä oletuksia ulkopuolisiin arvonnäilytyksilaskelmiin; ja
	Arvioimme konsernitilinpäätöksen liitetiedossa 23 esitettyjen tietojen riittävyttä ja asianmukaisuutta.

Tytäryhtiösakkeiden arvostus

Katso emoyhtiön tilinpäätöksen liitetieto 2.3 Sijoitukset	Tarkastustoimenpiteisiimme kuului seuraavia toimenpiteitä:
Panostaja Oyj:n tilinpäätöksessä 30.10.2017 taseen sijoituksiin sisältyvien tytäryhtiösakkeiden arvo on 38,1 miljoonaa euroa.	Arvioimme käyttöarvolaskelmissa käytettyjen rahavirtaennusteiden määrittämiseen liittyvää prosessia, laskentaperiaatteita ja keskeisiä oletuksia;
Tytäryhtiösakkeiden arvo on määritetty käyttöarvolaskelmien avulla.	Arvioimme johdon käyttämien ennusteiden luotettavuutta muun muassa liikevaihdon kasvun ja liikevoiton kehittymisen osalta vertaamalla aikaisempien vuosien ennusteita toteutuneisiin;
Tytäryhtiösakkeiden määrä emoyhtiön taseessa on merkittävä ja arvostuksen sisältyy merkittävää johdon harkintaa. Näistä seikoista johtuen tytäryhtiösakkeiden arvostus on tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka ja merkittävä olennaisen virheellisuuden riski (EU-asetuksen 537/2014 10. artiklan 2 c -kohta).	Hyödynsimme diskonttokorkojen asianmukaisuuden arvioinnissa PwC:n arvonnäilytyksen erikoistuneita asiantuntijoita; ja
	Testasimme arvostuslaskelmien matemaattista oikeellisuutta.

TILINPÄÄTÖSTÄ KOSKEVAT HALLITUKSEN JA TOIMITUSJOHTAJAN VELVOLLISUUDET

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti ja siten, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiesaan velvollisia arvioimaan emoyhtiön ja konsernin kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuviissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos emoyhtiö tai konserni aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

TILINTARKASTAJAN VELVOLLISUUDET TILINPÄÄTÖKSEN TILINTARKASTUKSESSA

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntonne. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyys voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisuuden riskit, suunnittelemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntonne perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski

siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.

- muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon emoyhtiön tai konsernin sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä emoyhtiön tai konsernin kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntonne. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei emoyhtiö tai konserni pysty jatkamaan toimintaansa.
- arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.
- hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä konserniin kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevasta taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon konsernitilinpäätöksestä. Vastamme konsernin tilintarkastuksen ohjauksesta, valvonnasta ja suorittamisesta. Vastamme tilintarkastuslausunnosta yksin.

Kommunikoimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnittelusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Lisäksi annamme hallintoelimille vahvistuksen siitä, että olemme noudattaneet riippumattomuutta koskevia relevantteja eettisiä vaatimuksia, ja kommunikoimme niiden kanssa kaikista suhteista ja muista seikoista, joiden voi kohtuudella ajatella vaikuttavan riippumattomuuteemme, ja soveltuvissa tapauksissa niihin liittyvistä varotoimista.

Päätämme, mitkä hallintoelinten kanssa kommunikoiduista seikoista olivat merkittävimpiä tarkasteltavana olevan tilikauden tilintarkastuksessa ja näin ollen ovat tilintarkastuksen kannalta keskeisiä. Kuvaamme kyseiset seikat tilintarkastuskertomuksessa, paitsi jos säädös tai määräys estää kyseisen seikan julkistamisen tai kun äärimmäisen harvinaisissa tapauksissa toteamme, ettei kyseisestä seikasta viestitä tilintarkastuskertomuksessa, koska siitä aiheutuvien epäedullisten vaikutusten voitaisiin kohtuudella odottaa olevan suuremmat kuin tällaisesta viestinnästä koituva yleinen etu.

MUUT RAPORTOINTIVELVOITTEET

Tilintarkastustoimeksiantoa koskevat tiedot

Olemme toimineet yhtiökokouksen valitsemana tilintarkastajana 7.3.2000 alkaen yhtäjaksoisesti 18 vuotta.

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomuksen ja vuosikertomukseen sisältyvän informaation, mutta se ei sisällä tilinpäätöstä eikä sitä koskevaa tilintarkastuskertomustamme. Olemme saaneet toimintakertomuksen käyttööme ennen tämän tilintarkastuskertomuksen antamispäivää ja odotamme saavamme vuosikertomuksen käyttööme kyseisen päivän jälkeen.

Tilinpäätöstä koskeva lausuntonne ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea edellä yksilöity muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Toimintakertomuksen osalta velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että

- toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia
- toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettaviensäännösten mukaisesti.

Jos teemme ennen tilintarkastuskertomuksen antamispäivää käyttööme saamaamme muuhun informaatioon kohdistamamme työn perusteella johtopäätöksen, että kyseisessä muussa informaatiossa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Tampereella 22.12.2017

PricewaterhouseCoopers Oy

Tilintarkastusyhteisö

Lauri Kallaskari

KHT

Markku Launis

KHT

Tietoja osakkeista

OSAKEPÄÄOMA JA OSAKKEET

Katsauskauden päättyessä Panostaja Oyj:n osakepääoma oli 5 568 681,60 euroa. Osakkeiden lukumäärä on yhteensä 52 533 110 kappaletta.

Yhtiön hallussa oleva omien osakkeiden määrä katsauskauden lopussa oli 470 512 kappaletta (tilikauden alussa 355 183 kappaletta). Omien osakkeiden määrä vastasi 0,9 prosenttia koko katsauskauden lopun osakemäärästä ja äänimäärästä. Yhtiön hallituksen jäsenten, toimitusjohtajan ja heidän lähipiiriyhtiöiden yhteenlaskettu omistusosuus yhtiön osakkeista on 8 500 423 eli 16 % osakemäärästä.

Yhtiökokouksen 2.2.2016 ja hallituksen päätösten mukaisesti Panostaja Oyj luovutti 12.12.2016 yhtiön johdolle osakepalkkioina yhteensä 18 240 kappaletta osakkeita. Yhtiö luovutti hallituksen jäsenille 12.12.2016 yhteensä 13 187 kappaletta osakkeita kokouspalkkioiden maksuna. Panostaja luovutti yhtiökokouksen 31.1.2017 ja hallituksen päätösten mukaisesti 2.3.2017 yhteensä 13 954 kappaletta, 2.6.2017 yhteensä 14 286 kappaletta sekä 8.9.2017 yhteensä 13 954 kappaletta osakkeita kokouspalkkioiden maksuna.

Yhtiön osakkeet on julkisesti noteerattu vuodesta 1989. Tällä hetkellä yhtiön osakkeet on noteerattu Nasdaq Helsingissä.

Hallinto ja yhtiökokous

Panostaja Oyj:n varsinainen yhtiökokous pidettiin 31. tammikuuta 2017 Tampereella. Hallituksen jäsenten lukumääräksi vahvistettiin kuusi (6), ja valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä päättyvälle toimikaudelle hallitukseen valittiin uudelleen Jukka Ala-Mello, Eero Eriksson, Mikko Koskenkorva, Tarja Pääkkönen, Hannu Tarkkonen ja Antero (Antti) Virtanen.

Tilintarkastajiksi valittiin tilintarkastusyhteisö PricewaterhouseCoopers Oy ja KHT Markku Launis toimikaudeksi, joka päättyy valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä. Tilintarkastusyhteisö PricewaterhouseCoopers Oy on ilmoittanut, että päävastuullisena tilintarkastajana toimii KHT Lauri Kallaskari. Yhtiökokous vahvisti esitetyn tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen tilikaudelta 1.11.2015–31.10.2016 ja päätti, että päättyneeltä tilikaudelta osakkeenomistajille maksetaan osinkoa 0,04 euroa osakkeelta.

Lisäksi yhtiökokous päätti, että hallitus valtuutetaan päättämään harkintansa mukaan mahdollisesta varojen jakamisesta osakkeenomistajille yhtiön taloudellisen tilanteen sitä puoltaessa joko osinkona tai pääomanpalautuksena sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta. Valtuutuksen perusteella tehtävän varojenjaon enimmäismäärä on yhteensä 4 700 000 euroa. Valtuutus sisältää hallituksen oikeuden päättää kaikista muista edellä mainittuun varojenjakoön liittyvistä ehdoista. Valtuutus on voimassa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen alkamiseen saakka. Yhtiökokous myönsi vastuuvapauden hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle. Yhtiökokous päätti, että hallituksen jäsenten palkkiot pidetään ennallaan ja että valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä päättyvältä toimikaudelta hallituksen puheenjohtajalle maksetaan palkkiona 40 000 euroa ja hallituksen muille jäsenille kullekin 20 000 euroa. Lisäksi yhtiökokous päätti, että noin 40 % hallituksen jäsenille maksettavista palkkiosta maksetaan hallitukselle annetun osakeantivaltuutuksen perusteella antamalla hallituksen jäsenille yhtiön osakkeita, mikäli hallituksen jäsen ei yhtiökokouspäivänä omista yli yhtä prosenttia (1 %) yhtiön kaikista osakkeista. Mikäli hallituksen jäsenen omistusosuus yhtiökokouspäivänä on yli yksi prosentti (1 %) yhtiön kaikista osakkeista,

maksetaan palkkio kokonaisuudessaan rahana. Yhtiökokous päätti edelleen, että hallituksen jäsenten matkakulut korvataan Verohallinnon vahvistaman kulloisenkin matkakorvausperusteen enimmäismäärän mukaisena.

Hallitus valtuutettiin päättämään omien osakkeiden hankkimisesta yhdessä tai useammassa erässä siten, että hankittavien omien osakkeiden lukumäärä voi olla yhteensä enintään 5 200 000 osaketta, mikä vastaa noin 9,9 % yhtiön kaikista osakkeista. Omia osakkeita voidaan valtuutuksen nojalla hankkia vain vapaalla omalla pääomalla. Omia osakkeita voidaan hankkia hankintapäivänä Nasdaq Helsinki Oy:n järjestämässä julkisessa kaupan käynnissä muodostuvaan hintaan tai muuten markkinoilla muodostuvaan hintaan. Hallitus päättää, miten omia osakkeita hankitaan. Omia osakkeita voidaan hankkia muuten kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa (suunnattu hankkiminen). Valtuutus kumoaa edellisessä varsinaisessa yhtiökokouksessa 2.2.2016 annetun omien osakkeiden hankintaa koskevan valtuutuksen. Valtuutus on voimassa 31.7.2018 saakka. Hallitus ei ole käyttänyt yhtiökokouksen antamaa valtuutusta omien osakkeiden hankinnasta tilikauden aikana.

Yhtiökokous päätti osakeyhtiölain 4 luvun 10 §:n 2 momentin mukaisesti, että oikeus yhteisellä arvo-osuustilillä oleviin arvo-osuusjärjestelmään kuuluviin ns. isännättömiin osakkeisiin ja niihin perustuvat oikeudet on menetetty osakeyhtiölain 4 luvun 10 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla. Yhtiökokous valtuutti hallituksen ryhtymään kaikkiin päätöksen edellyttämiin toimenpiteisiin. Päätöksen jälkeen näihin yhteisellä arvo-osuustilillä olleisiin osakkeisiin sovelletaan yhtiön hallussa olevia omia osakkeita koskevia säännöksiä. Yhteisellä arvo-osuustilillä oli ennen päätöstä yhteensä 188 950 kappaletta yhtiön osakkeita, joten päätöksen jälkeen, näiden osakkeiden tultua yhtiön hallussa oleviksi omiksi osakkeiksi, yhtiön hallussa olevien omien osakkeiden määrä oli 512 706 kappaletta.

Yhtiön hallitus piti välittömästi yhtiökokouksen päätyttyä järjestäytymiskokouksen, jossa hallituksen puheenjohtajaksi valittiin Jukka Ala-Mello ja varapuheenjohtajaksi Eero Eriksson.

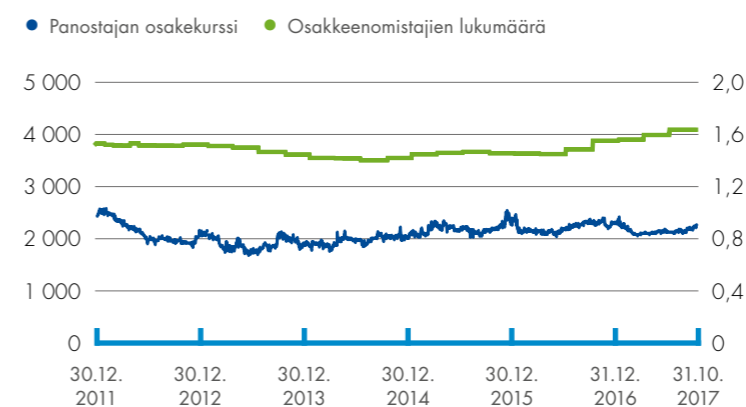
OSAKEKURSSIN KEHITYS JA OSAKKEENOMISTUS

Panostaja Oyj:n osakkeen päätöskurssi vaihteli tilikauden aikana 0,82 euron (alin noteeraus) ja 0,98 euron (ylin noteeraus) välillä. Osakkeiden osakevaihto tarkastelujaksolla oli 7 863 788 kappaletta, mikä edustaa 15,1 % osakekannasta. Osakkeen lokakuun 2017 päätöskurssi oli 0,91 euroa. Yhtiön osakekannan markkina-arvo lokakuun 2017 lopussa oli 47,5 milj. euroa (48,3 milj. euroa). Yhtiöllä oli lokakuun 2017 lopussa 4 095 osakkeenomistajaa (3 708).

OSAKKEEN VAIHTO SEKÄ KURSSIT

	Alin, €	Ylin, €	Osakeanti oikaistu vaihto kpl	% -osakkeista
2017	0,82	0,98	7 863 788	15,1
2016	0,81	1,04	5 959 389	11,5
2015	0,77	0,94	6 508 111	12,7
2014	0,69	0,91	7 908 686	15,4
2013	0,66	0,86	3 814 701	7,4
2012	0,73	1,05	5 725 530	11,1
2011	0,97	1,51	3 841 477	7,7
2010	1,32	1,75	5 301 507	11,2
2009	0,89	1,4	8 108 040	17,5

OSAKKEEN KURSSIKEHITYS JA OSAKASMÄÄRÄN KEHITYS

Suurimmat osakkeenomistajat

20 SUURINTA OSAKKEENOMISTAJAA 31.10.2017

	Osakkeita kpl	% -osakkeista		Osakkeita kpl	% -osakkeista		
1	Treindex Oy	6 186 200	11,78 %	11	Kumpu Minna	982 170	1,87 %
2	Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Etera	4 259 000	8,11 %	12	Porkka Harri	929 379	1,77 %
3	Keskinäinen vakuutusyhtiö Fennia	3 468 576	6,60 %	13	Leino Satu	831 653	1,58 %
4	Koskenkorva Maija	2 847 542	5,42 %	14	Lähitapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiö	674 000	1,28 %
5	Koskenkorva Matti	2 658 903	5,06 %	15	Pravia Oy	632 500	1,20 %
6	Koskenkorva Mauno	1 340 769	2,55 %	16	Koskenkorva Helena	584 548	1,11 %
7	OP-Henkivakuutus Oy	1 318 347	2,51 %	17	Koskenkorva Pekka	583 502	1,11 %
8	Koskenkorva Mikko	1 286 055	2,45 %	18	Panostaja Oyj	470 512	0,90 %
9	Johdpanostus Oy	1 030 000	1,96 %	19	Pentti Kalervo	430 000	0,82 %
10	Malo Hanna	982 207	1,87 %	20	Malkavaara Kari	408 203	0,78 %
						31 904 066	60,73 %
						Muut osakkeenomistajat	18 374 027
						Yhteensä	52 533 110

OSAKKEENOMISTUKSEN JAKAUTUMINEN SUURUUSLUOKITTAIN 31.10.2017

Osakemäärä	Omistajia kpl	Osakkeita/ääniä %	kpl	%
1-1000	2 112	51,58 %	945 972	1,80 %
1001-10000	1 629	39,78 %	5 558 938	10,42 %
10001-100000	304	7,42 %	7 770 502	14,79 %
100001-1000000	33	0,81 %	7 662 347	14,59 %
1000001-	17	0,42 %	30 595 351	58,24 %
Yhteensä	4 095	100,00 %	52 533 110	99,84 %
joista hallintarekisteröityjä	7		316 852	0,04 %
			52 533 110	100,00 %

OSAKKEENOMISTUKSEN JAKAUTUMINEN SEKTOREITTAIN 31.10.2017

Sektoriluokka	Omistajia kpl	%	Osakkeita/ääniä kpl	%
Yritykset	140	3,42 %	10 116 252	19,26 %
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	14	0,34 %	6 113 634	11,64 %
Julkisyhteisöt	1	0,02 %	4 259 000	8,11 %
Kotitaloudet	3 919	95,70 %	31 586 592	60,13 %
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	10	0,24 %	90 492	0,17 %
Ulkomaat	11	0,27 %	208 340	0,40 %
Yhteensä	4 095	100,00 %	52 374 310	99,70 %
Hallintarekisteröityjä	7		158 800	0,30 %
			52 533 110	100,00 %

panostaja

Kalevantie 2, 33100 Tampere

panostaja@panostaja.fi

www.panostaja.fi

 [@PanostajaOyj](https://twitter.com/PanostajaOyj)

 [PanostajaOyj](https://www.linkedin.com/company/PanostajaOyj)